

KERTÉSZ BALÁZS

A magyarországi obszerváns ferencesek
eredetiben fennmaradt iratai

1448–1526

The original Surviving Documents of the
Hungarian Observant Franciscans

1448–1526

FONTES HISTORICI ORDINIS FRATRUM MINORUM
IN HUNGARIA

MAGYAR FERENCES FORRÁSOK 7.

A sorozatot szerkeszti

FÁY ZOLTÁN
FR. VARGA IMRE KAPISZTRÁN OFM

A MAGYARORSZÁGI
OBSZERVÁNS FERENCSEK
EREDETIBEN FENNMARADT
IRATAI

1448–1526

Közzéteszi:
KERTÉSZ BALÁZS

THE ORIGINAL SURVIVING
DOCUMENTS OF THE
HUNGARIAN
OBSERVANT FRANCISCANS

1448–1526

Edited by
BALÁZS KERTÉSZ

MAGYAROK NAGYASSZONYA FERENCES RENDTARTOMÁNY

BUDAPEST
2015

Kiadja a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány
Published by the Franciscan Province of Our Lady (Hungary)

Felelős kiadó – *Responsible publisher*
Fr. Dobszay Benedek OFM tartományfőnök

Rendi engedély száma – *No. of permit issued by the Order:* 133/2015

Lektorálta – *Revised by*

DRESKA GÁBOR
SZOVÁK KORNÉL

Fordította – *Translated by*

SZIGETHY-MALLÁSZ RITA

A kötet a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (BO/00099/14/2)
és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával készült.

Minden jog fenntartva. – *All rights reserved.*

© Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, 2015
© Kertész Balázs, 2015

ISBN 978-615-5273-06-3
ISSN 1586-2143

Címlapkép
Laskai Osvát vikárius Balai János számára kiállított levele (37. sz.)

On the cover
Vicar Osvát Laskai's letter to János Balai (Nr. 37)

Műszaki szerkesztés, tipográfia, borító – *Technical edition, typography, cover*
Láng András

Nyomta – *Printed by*
Argumentum Kiadó nyomdaüzeme

TARTALOM – CONTENTS

Előszó	7
A ferences obszervancia	7
A ferences obszervancia a középkori Magyarországon	22
A kiadványról	24
A kiadás elvei	29
Preface	33
The Franciscan Observance	33
The Franciscan Observance in Medieval Hungary	47
About this Edition	50
Publication Principles	54
Rövidítések / Abbreviations	59
Általános rövidítések / General abbreviations	59
Levéltárak, könyvtárak, levéltári rövidítések / Archives, libraries, archival abbreviations	60
Felhasznált könyvészeti források / Bibliography	61
Iratok / Documents	67
Függelék / Appendix	143
Indices	147
Index nominum et rerum	149
Index vocum vulgarium	168
Series signorum archivalium DL et DF	169
Loci documentorum expediendorum	170

ELŐSZÓ

A ferences obszervancia

Szent Ferenc (1181/82–1226) a III. Honorius pápa által 1223. november 29-én megerősített regulában rögzítette az általa élt és a kisebb testvérek számára előírt evangéliumi-apostoli életformát, majd három évvel később, a halála előtt elkészített végrendeletében további fontos útmutatásokat fogalmazott meg. A végrendelet célját és a regulához való viszonyát maga Ferenc így határozta meg: „És ne mondják a testvérek: ez új regula, mert ez csak emlékeztetés, intés, buzdítás és végrendelkezés akar lenni, melyet én, a kicsiny Ferenc testvér, azért hagyok rátok, áldott testvéreimre, hogy a regulát, melyet az Úrnak megígértünk, a katolikus hitnek megfelelőbben tudjuk megtartani. És a miniszter generálisnak, valamint az összes többi miniszternek, vagyis örnek az engedelmesség nevében szigorúan tilos bármit is hozzáadni ezekhez az igékhez vagy azokból valamit elvenni. És kötelesek a regula mellett ezt az írást is mindig magukkal hordani. És minden káptalanon, melyet tartanak, a regula után ezeket a szavakat is olvassák fel. És a szent engedelmesség nevében szigorúan megtiltom összes testvéremnek, klerikusoknak és laikusoknak egyaránt, hogy akár a regulához, akár ezekhez a szavakhoz magyarázatokat fűzzenek és mondják: Ezt így kell érteni. Hanem amint az Úr megadta nekem, hogy egyszerűen és világosan elmondjam és papírra vessem a regulát és ezeket a szavakat, úgy nektek is egyszerűen és magyarázat nélkül kell értelmeznetek és szent közreműködéssel mindvégig megtartanotok azokat.”¹

A Ferenc üzenetének eltérő értelmezéséből eredő belső konfliktusok kezdetől fogva megosztották a kisebb testvéreket. A korai, elsősorban laikusokból álló és önkéntes szegénységben élő vallási közösség – a pápaság törekvéseinek is köszönhetően – rövid idő alatt intézményesített szerzetesrenddé vált, amely a gyors növekedéssel, terjedéssel és klerikalizálódással párhuzamosan egyre fontosabb szerepet játszott a vallási, a kulturális és a politikai életben. E folyamat természetesen számos kérdést vetett fel, és a rendnek végső soron

1 Assisi Szent Ferenc művei. Balanyi György fordításának (Az egyszerűség útja) a latin kritikai szöveg és modern fordítások alapján elvégzett javítása. Második, javított kiadás. Újvidék–Szeged–Csíksomlyó, 1993. (Ferences Források 1.) 60.

azzal a problémával kellett szembesülnie, hogy a megváltozott körülmények között hogyan valósítható meg a Ferenc-i életeszmény. Míg a testvérek egy része – főleg Ferenc legközelebbi társai és bizalmasai – változtatások és kompromisszumok nélkül akarta megtartani az eredeti ferences életformát, addig a többség úgy gondolta, hogy a rendalapító tanítását összhangba kell hozni a dinamikusan fejlődő szerzetesközösség valós igényeivel. Az egész rend életét és működését érintő probléma miatt a ferencesek történetének már e korai szakaszában megjelent a regula értelmezésének az igénye.

A rend vezetése 1230-ban – Ferenc halála után mindössze négy évvel –, az Assisiben megtartott nagykáptalanon foglalkozott először a végrendelet kötelező érvényének és a regula értelmezésének a kérdésével. Mivel Ferenc megtiltotta e két írás magyarázatát, a káptalan a Szentszékhez fordult segítségért. IX. Gergely pápa az 1230. szeptember 28-án kiadott *Quo elongati* kezdetű bullában deklarálta, hogy a végrendelet nem kötelező érvényű a testvérekre nézve – s így kiküszöbölte a rendalapítónak a regula magyarázatára vonatkozó tilalmát –, amivel gyakorlatilag megfosztotta a testamentumot a Ferenc szándéka szerinti rangjától és jelentőségétől. E rendelkezés mellett talán még komolyabb következményekkel járt a regula értelmezésének módja: IX. Gergely a szabályzat jogi értelmezését fogalmazta meg, és ezzel a regula jogi szemléletű magyarázatát indította el. A *Quo elongati* komoly csapást jelentett azok számára, akik Ferenc előírásait szigorúan, kompromisszumok nélkül akarták megtartani, és elmélyítette az ellentétet a két felfogás képviselői között.

A ferences rend története során a *Quo elongati*t követően több pápai regulamagyarázat is született. A szabályzat jogi értelmezésének keretét egészen 1970-ig a következő négy pápai bulla jelentette: IX. Gergely: *Quo elongati* (1230. szeptember 28.); IV. Ince: *Ordinem vestrum* (1245. november 14.); III. Miklós: *Exiit qui seminat* (1279. augusztus 14.); V. Kelemen: *Exivi de paradiso* (1312. május 6.). E négy dokumentumot VI. Pál pápa törölte el 1970. február 2-án.²

A *Quo elongati* után valamivel több, mint tíz évvel, 1241–1242-ben született meg az első, renden belüli regulamagyarázat. Az 1241-ben Montpellierben tartott káptalan minden egyes provinciát arra utasított, hogy jelöljön ki egy tanult testvéreből álló bizottságot, a bizottság vizsgálja meg a regula nehezen értel-

2 Ennek következtében jelenleg az elsődleges regulaértelmező dokumentum a rend általános konstitúciói: A Kisebb Testvérek Rendjének regulája és általános konstitúciói. Ford. Tokár János. Átnézte: Orosz Lóránt, Barcza Jeromos, Várnai Jakab. Budapest, 2004. 27–185.; The Rule, the General Constitutions, the General Statutes of the Order of Friars Minor. Rome, 2010. <http://www.ofm.org/ccssg/>

mezhető helyeit, az észrevételeket pedig küldjék el a generális miniszternek. E jelentések közül egyedül a francia provinciáé maradt fenn. Az *Expositio quatuor magistrorum*, melynek szerzői a hagyomány szerint Alexander de Hales, Johannes Rupella, Robertus de Bascia és Odo Rigaldus, a szabályzat problémás helyeinek az értelmét világítja meg azzal a céllal, hogy segítsen a testvéreknek az előírások megtartásában. Az *Expositio quatuor magistrorum* után – napjainkkal bezárólag – számos további rendi regulaértelmezés született.³

A Szent Ferenc örökségével kapcsolatos renden belüli ellentét a 13. század második felében és a 14. század első két évtizedében az úgynevezett spirituális testvérek és az idővel komunitásnak (*communitas ordinis*) nevezett többség küzdelmében öltött testet. Nem ismert, hogy pontosan mikortól használták a „spirituálisok” kifejezést az irányzat híveinek a megnevezésére. Feltételezhető, hogy eredetileg azokat a testvéreket nevezték így – megkülönböztetendő őket a komunitástól –, akik közép-itáliai remeteségekbe szétszóródva megpróbálták megvalósítani a rendalapító által élt és előírt életformát. A mozgalom kibontakozásában, a spirituálisok önértelmezésének kialakulásában fontos szerepet játszott Joachim de Floris (†1202) történelemteológiája. Joachim három korszakra osztotta a történelmet: az Atya (Ószövetség), a Fiú (Újszövetség) és a Szentlélek korszakára. Prófécija szerint az 1260 körül kezdődő harmadik korszakban az egész társadalom a szerzetesi eszményeknek megfelelő életet fog élni, a testi egyház (*ecclesia carnalis*) pedig teljesen átalakul: megvalósul a lelki egyház (*ecclesia spiritualis*), amelyben a kontemplatív szerzetesi életforma különleges jelentőségre tesz szert. Az egyház egész struktúráját fenyegető tanok az 1240-es évek elejétől kezdve terjedtek el a kisebb testvérek között, és különösen a Ferenc-i életeszményhez szigorúan ragaszkodók körében váltak népszerűvé, akik magukra vonatkoztatták Joachim nézeteit, és döntő szerepet tulajdonítottak a ferences mozgalomnak a küszöbön álló harmadik világekorszakon belül.

3 A 20. századi rendtörténeti kutatások egyik legnagyobb alakja, Kajetan Esser regulamagyarázata az elsők között szakított a szabályzat jogi szemléletével, és helyezte a regulát Szent Ferenc írásainak és életrajzainak összefüggésébe, l. *Kajetan Esser OFM: „Melius catholice observemus”*. Eine Erklärung der Regel unseres Ordens im Lichte der Schriften und übrigen Worte des heiligen Franziskus. In: *Werkbuch zur Regel des heiligen Franziskus*. Hrsg. von den deutschen Franziskanern. Werl/Westfalen, 1955. 127–258. Magyarul: *Kajetan Esser OFM: „Melius catholice observemus”*. Rendünk regulájának magyarázata Szent Ferenc írásainak és egyéb szavainak fényében. In: *A ferences regula. Korai és mai értelmezések*. Szerk. Varga Kapisztrán OFM, Várnai Jakab OFM. Budapest, 2011. (Vita Consecrata 5.) 147–245.

Szent Bonaventura, aki meg volt győződve arról, hogy a rendet már nem lehet visszavezetni az évtizedekkel korábbi állapotba, generális miniszterként (1257–1274) okos egyensúlypolitikára törekedett, megpróbálva összeegyeztetni Ferenc intencióit a rend tényleges helyzetével és lecsendesíteni a belső konfliktusokat. Mindjárt minisztersége elején egy körlevelet intézett a rendhez, amelyben felsorolta a kisebb testvérek jó hírének ártó túlkapásokat – köztük első helyen a túl sok üzleti ügyet, amelyek felelőtlen pénzhasználatához és a szegénység lerombolásához vezetnek. Jelzés értékű a rend akkori állapotára nézve, hogy 1266-ban egy újabb körlevélben megismételte ugyanezeket a túlkapásokat. Ugyanakkor a joachimizmussal szimpatizáló kisebb testvérek ellen is határozottan fellépett. Védelmet adott a rend lelkipásztori és tudományos tevékenységét mind a belső ellenzékkel, mind a világi klérus támadásaival szemben. A kis rendházak helyett a nagy konventeket támogatta, mert azokban nagyobb a fegyelem, tökéletesebben megvalósítható a stúdium és a novíciusok nevelése. A rendnek adott pápai privilégiumokat elismerte, a szegénység kérdésében pedig szükségesnek tartotta a pápai regulamagyarázatokat. Az 1260. évi Narbonne-i nagykáptalanon új alapokra helyezte a rendi törvényhozást: megalkotta az úgynevezett Narbonnei-i konstitúciókat, a korábbi ferences törvényhozás szintézisét. Az 1228-ban kanonizált Ferenc új életrajzának elkészítésekor szintén a rend pacifikálásának célja vezette. Egészen addig ugyanis számos, a szent életére vonatkozó forrás cirkulált a kisebb testvérek között, ami Ferenc életének és szentségének különböző értelmezésre adott lehetőséget. A Bonaventura által elkészített új életrajzot – a nagyobb legendát és a liturgikus használatra szánt kisebb legendát – az 1263. évi pisai káptalan egyhangúlag elfogadta, az 1266. évi párizsi káptalan pedig Szent Ferenc hivatalos életrajzává nyilvánította, és elrendelte az összes korábbi legenda elpusztítását. Ennek eredményeként a Bonaventura-féle *vita* tekintélye sokáig megkérdőjelezhetetlen maradhatott.

Bonaventurának azonban nem sikerült megnyernie a spirituálisokat a saját politikája számára, így a renden belüli ellentét továbbra is fennállt, sőt az 1274-es II. lyoni zsinat után tovább mélyült. A zsinat a szerzetesrendekkel kapcsolatban megállapította, hogy a IV. lateráni zsinat (1215) óta – annak tiltó határozata ellenére – számos új koldulórend keletkezett, ezért elrendelte a pápai jóváhagyással nem rendelkező új koldulórendek feloszlását. A ferencesekre és a domonkosokra ez természetesen nem vonatkozott. A zsinati rendelkezések nyomán elterjedt egy olyan tévhit, amely szerint X. Gergely pápa arra akarta kényszeríteni a koldulórendeket, hogy közösségileg legyen tulajdonuk.

Ez a spirituálisok ellenállását váltotta ki, aminek következtében a renden belüli ellentét nyílt konfliktussá vált. Ettől kezdve az 1310-es évekkel bezárólag a spirituálisok és a közösség kapcsolatát elkeseredett küzdelem jellemezte.

1279-ben Bonagratia de St. Johanne in Persiceto generális miniszter (1279–1283) újabb regulamagyarázatot kért a pápától egyrészt a világi papság és a párizsi egyetem támadásai, másrészt a spirituálisokkal fennálló ellentét miatt. A pápa akkor III. Miklós néven az a Johannes Caietanus Orsini volt, aki 1261-től a rend bíboros protektoraként szorosan együttműködött Bonaventurával a kisebb testvérek védelmében, ezért az 1279. augusztus 14-én kiadott *Exiit qui seminat* bullát, a harmadik pápai regulaértelmezést Bonaventura programja posztumusz összefoglalásának és megerősítésének tekinthetjük. A bulla részletesen foglalkozik a szegénység kérdésével. Kimondja, hogy a kisebb testvérek Jézus és az apostolok példájára a tulajdon minden formájáról lemondtak, következésképpen az isteni gondviselésre bízzák magukat, anélkül azonban, hogy az emberi élethez szükséges dolgok használatáról lemondanának. Az élethez szükséges dolgokat, amelyeket – a regulának megfelelően – adományokból, koldulással és munkával teremthetnek elő, mérséklettel használhatják. Azért, hogy a rendnek valóban csak használati joga legyen, és semmit se kelljen birtokolnia, a Szentszék a rend minden tulajdonának a tulajdonjogát magára vállalja, kivéve azokat az eseteket, amikor az adományozó magának tartotta fenn a tulajdonjogot. A bulla létrehozta az apostoli szindikusok (világi gondnokok) intézményét. Ők végezték a testvérek számára tiltott tevékenységeket: például kezelték a rendnek juttatott pénzádományokat, szerződéseket kötöttek. Az *Exiit qui seminat* Szent Ferenc végrendeletével is foglalkozik: megerősíti a *Quo elongati* döntését, mely szerint a testamentum nem bír kötelező érvénnyel.

A 13. század utolsó negyedében és a 14. század első évtizedeiben működtek a spirituális mozgalom legjelentősebb képviselői: Petrus Johannes Olivi (1247/48–1298), Ubertino da Casale (1259–1328 u.) és Angelo Clareno (†1337). A spirituálisok legfontosabb jellemzői között – a joachimizmus mellett – a következőket említhetjük meg: a regulát szó szerint, pápai magyarázatok nélkül akarták megtartani; Ferenc végrendeletét kötelező érvényűnek tekintették; törekedtek az evangéliumi szegénység megvalósítására, amit nemcsak a renden kértek számon, hanem az egyetemes egyházon is; a rendnek adott pápai privilégiumokat elutasították. A spirituális csoportok tevékenysége nem állt központi irányítás alatt, és nem korlátozódott egyetlen földrajzi területre: a mozgalom elősorban Közép-Itáliában (Marca d’Ancona, Toszkána, Umbria) és a délke-

let-franciaországi Provence-ban volt erős, ugyanakkor az Alpokon túli területeket nem vagy csak jelentéktelen mértékben érintette.

A mozgalmat végül az Avignonban székelő XXII. János pápa fojtotta el, aki 1317–1318 folyamán elítélte a spirituálisokat.

Néhány évvel később az úgynevezett elméleti szegénység vitájában maga a rendi vezetés került konfliktusba XXII. Jánossal. A szegénységgel mint a ferences önértelmezés egyik alappillérevel kapcsolatos vita elméleti jellegű volt: nem arról szólt, hogy a rend ténylegesen megtartja-e az evangéliumi szegénységet; a vita tárgyát a ferencesek szegénységfelfogásának az alapja, Jézus és az apostolok szegénységének a kérdése jelentette. 1321-ben Johannes de Belna domonkos inkvizítor kifogásolta a ferencesek álláspontját, mely szerint Jézusnak és az apostoloknak sem egyénileg, sem közösségileg nem volt tulajdonuk. Az ügy a pápa elé került, aki számos tudós véleményét kikérte az egész egyházat érintő kérdéssel kapcsolatban. Eközben a kisebb testvérek Cesenai Mihály generális miniszter (1316–1328) vezetésével 1322 májusában Perugiában nagykaptalan tartottak, ahol megerősítették, hogy Jézus és az apostolok semmit sem birtokoltak, sem egyénileg, sem közösségileg. A felháborodott pápa két konstitúcióban reagált a ferencesek állásfoglalására. Az 1322. december 8-án kiadott *Ad conditorem* kezdetű konstitúcióban elutasította a ferencesek tulajdonjogának a Szentszékre történő átvitelét – amivel a rendet az általa használt anyagi javak tulajdonjogának elfogadására kényszerítette –, és egyben elutasította a gondnoki intézményt is, arra kényszerítve ezzel a barátokat, hogy maguk gondoskodjanak a világi javaikról. Az 1323. november 12-én kiadott *Cum inter nonnullos* kezdetű konstitúcióban pedig eretneknek nyilvánította a kisebb testvérek azon álláspontját, mely szerint Jézusnak és az apostoloknak nem volt tulajdonuk sem egyénileg, sem közösségileg, és ezzel megingatta a ferences szegénységtan krisztológiai alapját. A két pápai konstitúció zavart és ellenállást váltott ki a rendben, aminek súlyos következményei lettek: 1327-ben XXII. János Avignonba hívatta és bebörtönöztette Cesenai Mihály generális minisztert. 1328 májusában azonban a generálisnak sikerült megszöknie, és több ferencessel – köztük William Ockhammel – együtt a pápa ellenfeléhez, IV. (Bajor) Lajos német-római császárhoz menekült. Miután XXII. János letette Cesenai Mihályt és kiközösítette a menekülteket, az 1329-es párizsi nagykaptalan – amelyen a provinciális minisztereknek csak kevesebb, mint a fele jelent meg – generális miniszterré választotta a pápa barátját, Gerardus Odonist (1329–1342).

A 14. század folyamán más szerzetesrendekhez hasonlóan a ferencesekben is általánossá vált a fegyelem lazulása és a közösségi élet gyengülése – azaz a konventualizmus jelensége –, ami több okra vezethető vissza. Bár a korábban alapított szerzetesrendekhez képest a kisebb testvérek nagyon kevés tulajdonnal rendelkeztek, és a megélhetésük nagymértékben függött a hívők adományaitól, esetükben a legsúlyosabb problémát mégis a szegénység ideáljának gyakorlati megvalósítása jelentette. A szegénység szellemében élt élet normáit alapvetően a regula és a pápai regulaértelmezések határozták meg, e normák megszegése azonban már a 13. században is létező problémát jelentett, a 14. század folyamán pedig általános jelenséggé vált. A folyamatot döntően befolyásolták XXII. János pápának a szegénységvita során hozott, feljebb említett rendelkezései: az *Ad conditorem* és a *Cum inter nonnullos*.

A konventek, amelyeket többnyire városokban vagy azok közelében alapítottak, gyakran jelentős vagyonra tettek szert. A rendházon, a templomon, valamint a mindennapi élethez szükséges javakon túl is birtokoltak ingó és ingatlan tulajdont, például házakat, földbirtokot. Emellett rendszeres jövedelemmel is rendelkeztek: a hívők anyagi támogatásán és adományain kívül állandó jövedelemforrást jelentettek a házakból és földekből származó bérleti díjak, valamint az élelmiszer és kézműves termékek eladásából származó bevételek. A ferenceseket támogató hívők adományaikért cserébe a testvérek lelki jótéteményeiben részesültek. Általános gyakorlat volt, hogy a szerzetesközösség imádkozott és miséket mondott értük; emellett sokan nyertek felvételt a rend testvérületébe – *confraternitas*ába – *confrater*ként vagy *consoror*ként, ami bizonyos jogokkal és privilégiumokkal járt: a testvérületbe történő felvételtől szóló oklevél tartalmazhatta például a rend öltözékében történő temetkezés jogát.

A jövedelmek kezelése, az üzleti ügyek lebonyolítása természetesen rendszeres pénzhasználattal járt együtt, ami ellentétben állt a regulában megfogalmazott pénztilalommal: „Szigorúan megparancsolom az összes testvérnek, hogy semmiképpen se fogadjanak el dénárokat vagy pénzt, se közvetlenül, se közvetítő személy útján.”⁴

A 14. században új jelenséggént járult mindehhez a szerzetesek egyéni tulajdonlása: egyre több testvér szerzett engedélyt magántulajdon – pénz, értéktárgyak, ruha, könyvek, sőt szállás – birtoklására. E javak elsősorban végrendeleti hagyatékokból, rokonoktól, barátoktól, jótevőktől származtak, ugyanakkor

4 Assisi Szent Ferenc művei i. m. (1. jegyz.) 50.

maguk a testvérek is kereshettek pénzt, például kézműves termékekkel való üzleteléssel, prédikálással és gyóntatással, egyházi vagy világi méltóságoknál vállalt kápláni szolgálattal vagy éppen inkvizítori tevékenységgel. Javaiukat aztán magántulajdonként hagyományozták a végrendeleteikben. A rendi törvényhozás, miután megszűntetni nem tudta a jelenséget, arra szorítkozott, hogy megpróbálta kontrollálni a testvérek egyéni tulajdonlását.

Mindezek következtében komoly különbségek alakultak ki a szerzetesek között egzisztenciális helyzetük tekintetében: egyesek nagyon szegények voltak – sokszor a megfelelő szerzetesi ruháról sem tudtak gondoskodni –, míg mások jómódban éltek.

A testvérek közötti differenciálódást különböző magánkiváltságok és engedmények is erősítették, amelyeket elsősorban az egyetemi fokozattal rendelkezők – köztük a lektorok – és az idősebb szerzetesek szerezhettek meg. A kiváltságosok gyakran magánhelyiséggel és saját szolgálóval rendelkeztek, távol maradhattak az istentisztelettől, közösségi használatra szánt könyveket tarthattak maguknál, továbbá engedményekben részesülhettek az ételt és a ruházatot illetően. Szokás volt, hogy a gazdagabb vagy kiváltságos testvérek a kolostor többi tagjától elkülönülten, egy másik helyiségben étkeztek, ahol az ételre és a beszélgetésre vonatkozó előírásokat figyelmen kívül hagyták.

A ferences rend 14. századi történelmének további jellemzője, hogy a testvérek egyre inkább elfordultak a világtól, életformájuk a monasztikus rendek életformájához közelített, amiben az eddig leírtakon kívül az is közrejátszott, hogy a rendi törvényhozás megpróbálta az egyes szerzeteseket egyetlen konventhez kötni – azaz a monasztikus rendekre jellemző *stabilitast* kívánták meg a testvérektől –, továbbá erősen korlátozták a kolostor elhagyásának lehetőségét. A ferences és a monasztikus életforma közti különbségek elhalványulása is szerepet játszott abban, hogy a század folyamán egyre többen léptek át korábban alapított szerzetesrendekbe, elsősorban a bencésekhez. Ugyanakkor akadtak olyanok is, akik egyszerűen elutasították a szerzetesi életformát, és visszatértek a világi életbe.

Az elmondottak mellett a ferences rendet a korszak olyan mélyreható eseményei is súlyosan érintették, mint az egész Európát végigpusztító pestisjárvány a század közepén – amelynek egyes források szerint a kisebb testvérek kétharmada esett áldozatul –, a százéves háború (1339–1453), valamint a ferencesek életében is megosztottságot eredményező nyugati egyházszakadás (1378–1417).

A konventualizmus – más szerzetesrendekhez hasonlóan – a ferences rendben is reformtörekvéseket hívott életre. A különböző területeken és időpontokban megszülető, a célok és elképzelések tekintetében sem egységes reformkezdeményezésekből alakult ki idővel az a reformmozgalom, amelyet a szakirodalom obszerváns mozgalomnak, obszerváns reformnak vagy egyszerűen obszervanciának nevez, és amelynek az egyik lényeges eleme a regula szigorúbb megtartása, azaz obszerválása (a latin 'observare' igéből) volt. A reformkezdeményezések sorában elsőként Közép-Itáliát kell megemlítenünk, hangsúlyozva, hogy itt a spirituális mozgalomnak köszönhetően sokkal inkább beszélhetünk kontinuitásról, semmint új törekvésekről. Ellenben az Ibériai félszigeten és Franciaországban a reformtörekvések előzmények nélkül, a konventualizmusra adott spontán reakcióként jelentek meg.

Itáliában – a spirituális mozgalom elfojtása ellenére – továbbra is éltek olyan szerzetesek, akik a regula szerinti szigorú életet igyekeztek megvalósítani a pápai regulamagyarzatok nélkül. 1334-ben Johannes de Valle, a már említett spirituális ferences, Angelo Clarenó tanítványa engedélyt kapott a generális minisztertől, hogy az Umbria és Marca d'Ancona határán, Foligno szomszédságában fekvő Brugliano remeteségében néhány társával együtt szigorúan a regula szerint éljen – amivel élő rendi hagyományt folytatott. 1350-ben Johannes de Valle egyik társa és utódja, Gentile da Spoleto kérésére VI. Kelemen pápa további négy remeteség átvételét engedélyezte, ugyanakkor megtiltotta, hogy a rendi előljárók beleavatkozzanak az életükbe. A rendi vezetés mindezt ellenezte, ezért az 1354. évi, Assisiben megtartott nagykáptalan úgy határozott, hogy a kezdeményezést el kell fojtani. A következő évben VI. Ince pápa visszavonta az elődje által e remeteségeknek adott privilégiumokat, Gentile da Spoleto pedig néhány társával együtt bebörtönözték. Mindez a remeteközösség végét jelentette.

Tizenhárom évvel később, 1368-ban azonban a bruglianói remeték egyike, Paoluccio dei Trinci a generális miniszter engedélyével visszatért Bruglianóba, ahol egy új közösség jött létre. Az újabb kezdeményezést a pápa is támogatta: 1373-ban XI. Gergely tizenegy remeteség – köztük Brugliano – életmódját hagyta jóvá. A közösségek ekkor még a rendi struktúrán belül, elszakadási törekvések nélkül éltek, ami közrejátszott abban, hogy többnyire a rendi vezetők is elfogadták, sőt támogatták az új mozgalmat. Ennek köszönhetően a csoport számottevő autonómiával rendelkezhetett: 1388-ban a generális miniszter általános biztosává (*commissarius generalis*) nevezte ki Paolucciót, és újabb házak átvételét engedélyezte Marca d'Ancona tartományban. 1390-ben, Paoluccio

halálának évében már huszonöt ház tartozott a szigorúbb irányzathoz Közép-Itáliában. Paoluccio utóda, Giovanni da Stroncone (†1418) alatt azonban a terjedés üteme valamelyest lelassult: 1415-ben harmincöt volt a reformált házak száma Itáliában.

Az Ibériai félszigeten a 14. és a 15. század fordulója körüli években már a három rendtartomány mindegyikében működtek reformközösségek, amelyek egymástól függetlenül jöttek létre, és ennek megfelelően a céljaik sem voltak egységesek. Míg egyes közösségek elfogadták a pápai regulamagyarázásokat, mások – például a Pedro de Villacreces által Kasztíliaiban létrehozott remetecsoprot, az úgynevezett *Recollectio Villacreciana* – nagymértékben hasonlítottak az itáliaiakhoz: a regula szigorú megtartására törekedtek; a pápai regulamagyarázásokat elutasították; és kis létszámú remetésegekben éltek. Mindez azonban – Itáliától eltérően – nem élő hagyományból eredt, hanem a Szent Ferencre és társaira vonatkozó ismeretek elterjedéséből, ami mögött a Ferenc műveit és a korai közösséggel kapcsolatos történeteket tartalmazó kéziratok elterjedése állt. Ismert például, hogy a *Recollectio Villacreciana* számára az alapdokumentumokat – a regula mellett – Ferenc végrendelete, a remetésegeknek adott regula (*Regula pro eremitoriis data*), valamint a *Speculum perfectionis* című munka jelentették, de kiegészítő forrásként az *Actus beati Francisci*-t is figyelembe vették. A csoport – az itáliaiakhoz hasonlóan – a rendi struktúrában belül létezett, jó kapcsolatban állt a rendi vezetőkkel, ugyanakkor nagyfokú függetlenséget élvezett.

A Franciaország három északi rendtartományában kibontakozó reformtörekvéseket illetően az újabb szakirodalom két ágat különböztet meg: a Mirebeau-i és a Szent Colette-ről elnevezett colettinus ágat. A legkorábbi francia reformkezdeményezés Mirebeau-ban született meg 1390 körül. Ez az irányzat – az itáliai és a szigorúbb spanyol csoportoktól eltérően – a pápai regulamagyarázatok és a rendi törvényhozás által előírtak megtartására törekedett. A provincia és a rendi vezetés kezdetben tolerálta, sőt támogatta a közösséget, 1404 után azonban, amikor a csoport terjeszkedni kezdett, ellenségessé váltak. A magukat fenyegetve érző reformerek az avignoni pápához, XIII. Benedekhez fordultak segítségért. A pápa 1407-ben kivette a reformkonventeket a provinciális miniszterek joghatósága alól, és megparancsolta a generális miniszternek, hogy a reformkonventek számára provinciális vikáriusokat nevezzen ki, a következő évben pedig generális vikárius kinevezésére utasította a rend főnökét. Ezzel a pápa saját hierarchiát adott a francia reformirányzatnak. V. Sándor pápa azonban, aki történetesen maga is ferences volt, 1409-ben

visszavonta elődje rendelkezéseit. A reformerek végül 1415-ben a konstanzi zsinat (1414–1418) elé vitték az ügyet. A zsinat kedvezően döntött rájuk nézve: deklarálta, hogy a franciaországi obszervánsok választhatnak provinciális vikáriusokat és generális vikáriust is, akit a rend generális miniszterének el kell ismernie a saját biztosaként. A zsinati határozat történelmi jelentőségűnek bizonyult: a ferences renden belül egy új, lényegében önálló struktúra jött létre, aminek következtében a francia obszervánsok kikerültek a rendi vezetők joghatósága alól. Mindez döntően befolyásolta a rend további történetét.

Ekkor már a másik franciaországi reformág, a colettinus ferencesek közössége is létezett, elsősorban Burgundiában. Szent Colette (1381–1447) célja a klarisszák megreformálása volt, de társa, a ferences Henry de Baume a kisebb testvérek egy csoportját is megnyerte a Colette által inspirált reformnak. A Mirebeau-i obszervánsokkal ellentétben azonban a colettinusok a rendi eljárók joghatósága alatt maradtak.

A konstanzi zsinat időszakában tehát a ferences rendben a következő irányzatok léteztek. A többséget – ekkor még – a lazább életformát folytató, úgynevezett konventuális testvérek alkották. A reformcsoportok sokféleségében a regulához való viszony alapján alapvetően két irányzatot különböztethetünk meg: míg egyes közösségek a regula szigorú megtartására törekedtek, és elutasították a pápai regulamagyarázásokat, addig más közösségek a regulát a pápai magyarázatokkal és a rendi törvényhozás előírásaival együtt fogadták el. Az előbbi irányzat a 'szigorú' vagy 'radikális', az utóbbi a 'mérsékelt' jelzővel illelhető. A helyzetet tovább bonyolította, hogy a reformközösségek egy része hivatalosan a rendi eljárók joghatósága alatt (*sub ministris*) maradt, a valóságban több-kevesebb függetlenséget élvezve, a Mirebeau-i ág viszont egy új hierarchián belül, vikáriusok alatt (*sub vicariis*) működött.

Ezen a ponton érdemes előrebocsátani, hogy a konstanzi zsinatot követő száz év a vikáriusok alatti mérsékelt reformirányzat látványos térhódítását és ezzel párhuzamosan a konventuálisok visszaszorulását hozta. Ennek következtében a ferencesek számára a fő kérdést az jelentette, hogy sikerül-e megőrizni a rend egészét.

Az obszervancia elterjedésében kulcsszerepet játszott a testvérek szigorúbb életmódja és társadalmi aktivitása – lelkipásztori szolgálatuk és szociális tevékenységük –, ami egyre nagyobb népszerűséget és anyagi támogatást biztosított a számukra a társadalom részéről. Különösen sokat köszönhetnek a korai ferencesekre jellemző vándorprédikáció újratevésének. „Az obszervancia négy oszlopa”-ként is ismert ferencesek – Sienai Szent Bernardin (1380–1444),

Kapisztrán Szent János (1386–1456), Marchiai Szent Jakab (1394–1476) és Alberto da Sarteano (1385–1450) – kiváló prédikátorok voltak. Sienai Bernardin volt az első ezen a téren, aki 1418-tól fejtette ki prédikátori tevékenységét, elsősorban Észak- és Közép-Itáliában. Munkája eredményeként sok fiatal csatlakozott az obszerváns ferencesekhez, és számos új konvent alapítására került sor. Tanítványai, Kapisztrán János és Marchiai Jakab pedig már nemcsak Itáliában, hanem Európa számos országában prédikáltak. A reformmozgalom e kiemelkedő alakjainak köszönhetően a prédikáció az obszervánsok egyik legjellemzőbb vonásává vált.

A konstanzi zsinat utáni időszakban már nyilvánvaló volt, hogy az obszerváns mozgalmat nem lehet visszaszorítani, ezért egyre többen gondolták úgy, hogy a konventuálisok és az obszervánsok közötti ellentét megszüntetéséhez és a rend egységének megőrzéséhez egy, a rend egészére kiterjedő reformra van szükség. Ennek érdekében V. Márton pápa, aki támogatta a reformmozgalmat, 1430-ban káptalant hívott össze Assisibe, amelyen mindkét fél képviseltette magát. A Kapisztrán János által megfogalmazott reformprogram többek között tartalmazta, hogy a testvéreknek meg kell válniuk a földbirtokaiktól, tartózkodniuk kell a pénzhasználattól, üzleti ügyeiket gondnokokra kell bízniuk, az arra képes testvéreknek dolgozniuk kell, és egységes öltözéket kell viselniük. A gyűlés elfogadta a programot, és a jelenlévők esküt tettek az új konstitúciók megtartására, amelyek a pápa után *Constitutiones Martinianae* néven váltak ismertté. Ekkor egy pillanatra úgy tűnt, hogy a reform révén sikerül megőrizni a rend egységét. Azonban a káptalan utáni hetekben számos konventuális – köztük Guglielmo da Casale generális miniszter (1430–1442) – kért és kapott felmentést az esküje alól a pápától. A gyűlés teljes kudarcát végül az jelentette, amikor V. Márton a generális miniszter kérésére 1430. augusztus 23-án kiadta az *Ad statum* bullát, amelyben engedélyezte a konventuálisoknak, hogy minden tulajdonukat és jövedelmüket megtarthassák.

Ugyanakkor a szász provincia konventuálisainak egy része még ugyanebben az évben a halberstadti provinciális káptalanon az Assisiben elfogadott konstitúciók megtartása mellett foglalt állást. A *Martiniani* néven ismert reformált konventuális csoport – a colettinusokhoz hasonlóan – nem tagozódott be az obszerváns hierarchiába, hanem a miniszterek alatt maradt.

Az Assisi-i káptalant követő években az obszerváns mozgalom tovább erősödött. Ebben fontos szerepet játszott V. Márton utódja, az ágostonos kanonok IV. Jenő pápa, aki az egyház reformjának elkötelezett híveként a ferences reformmozgalmat is támogatta. 1431-ben az obszervánsok bolognai káptalana

vikáriusokat választott az itáliai provinciák számára, és megbízta Kapisztránt az itáliai obszervánsok felügyeletével. 1434-ben a bázeli zsinat megerősítette a konstanzi zsinat által a Mirebeau-i ágnak adott függetlenséget, IV. Jenő pedig ugyanezt a kiváltságot megadta a leóni és a kasztíliai obszervánsoknak is. Néhány évvel később, 1437-ben a pápa nyomására a generális miniszter az itáliai obszervánsok vikáriusává nevezte ki Sienai Bernardint, így megszületett a ciszmontán generális vikárius tisztsége. Az 1443. évi páduai káptalanon a pápa rendeletére a generális miniszter már két generális vikáriust nevezett ki: Kapisztrán Jánost a ciszmontán, Jean Perioche de Maubert-et pedig az ultramontán obszervánsok számára. 1446. január 11-én IV. Jenő kiadta az *Ut sacra* bullát, amely megszilárdította a két tisztséget: a bulla az obszervánsokra ruházta a két generális vikárius megválasztásának a jogát, és kimondta, hogy a generális miniszternek meg kell erősítenie a választást. Az utóbbinak ugyanakkor továbbra is jogában állt a rend kolostorainak a vizitálása, de az obszervánsok kormányzásába nem avatkozhatott bele. Ettől kezdve mind a ciszmontán, mind az ultramontán obszervánsok önálló, a konventuálisoktól független generális és provinciális káptalanokat tarthattak, s ezeken kellett megválasztaniuk a generális vikáriust, illetve a provinciális vikáriusokat. Az *Ut sacra* eredményeként az obszervánsok gyakorlatilag függetlenné váltak a konventuálisoktól, ugyanakkor a rend egysége jogi értelemben még létezett.

A 15. században tehát két nagy ág alakult ki a ferences renden belül: az egyiket a konventuálisok alkották, a másikat a mérsékelt reformirányzatot képviselő, vikáriusok alatti obszervánsok. Az utóbbi ág – a *regularis observantia* – jelentette a legnagyobb és legfontosabb ferences reformirányzatot, amely két családra oszlott: a ciszmontán családhoz Itália, Ausztria, Magyarország, Lengyelország és a Kelet, az ultramontán családhoz pedig Franciaország, az Ibériai félsziget, Németország és Észak-Európa tartozott. E két család mellett ugyanakkor több kisebb reformcsoport is létrejött. A franciaországi colettinusokról és a *Martiniani* néven ismert németországi reformált konventuálisokról már esett szó. Itáliában és az Ibériai félszigeten a szigorú vagy radikális irányzat háttérbe szorult, de nem tűnt el. A mérsékelt obszervancia folyamatos támadásai ellenére mindkét területen léteztek az obszerváns hierarchiától független, a konventuálisokkal szemben lojális közösségek: Itáliában elsősorban a *Clareni* és az *Amadeiti*, az Ibériai félszigeten a *Disalceati* – más néven *Capucinati* – érdemelnek említést.

Az obszervancia növekvő társadalmi támogatottságát – egyúttal a konventuálisok iránti bizalom csökkenését – mindennél jobban érzékelteti az a tény,

hogyan a század folyamán alapított rendházak legtöbbjét az obszervánsok számára hozták létre. Emellett az obszervánsok a konventuálisoktól is vettek át rendházakat, amiket nem egyszer a konventuálisokkal elégedetlen világi hatóságok adtak át a szigorúbb ferenceseknek. A ferences obszervanciában rejlő lehetőségeket a pápák is felismerték: az eretnekekkel – például a fraticellókkal és a huszitákkal – szembeni küzdelemben vagy a törökök elleni keresztes hadjáratok hirdetésénél gyakran támaszkodtak az obszervánsokra mint inkvizítorokra, illetve prédikátorokra.

A 15. század második felében és a 16. század elején számos konventuális tudatában volt annak, hogy a rend kettészakadását csak a konventuálisok reformjával lehet elkerülni. Az ennek érdekében tett erőfeszítések sorában Egidio Delfini generális miniszter (1500–1506) tevékenysége volt a legjelentősebb, aki előtt a rend újraegyesítésének célja lebegett. Megválasztása után egy körlevelet adott ki, amelyben nyíltan beszél a konventuálisok laza, sokak szemében botrányos életformájáról, és utal arra, hogy az őt megválasztó Terni-i káptalan VI. Sándor pápa parancsára új statútumokat állított össze a konventuálisok megreformálása céljából. A pápa 1501-ben hagyta jóvá a *Constitutiones Alexandrinae* néven ismert rendelkezéseket. Delfini ugyanakkor a rend újraegyesítése érdekében nem csak a konventuálisok reformját tűzte ki célul, hanem az obszervánsok és a kisebb reformcsoportok függetlenségének megszüntetését is. A következő években bejárta a provinciákat, de a célját nem sikerült megvalósítania: elképzeléseit mindkét nagy ág elutasította. Végül II. Gyula pápa – aki jól ismerte a rendet, mivel egy darabig maga is a kisebb testvérek között élt, továbbá 1474 és 1503 között ő volt a ferencesek kardinális protektora – káptalant hívott össze 1506-ra Rómába. A gyűlés felmentette Delfinit a tisztségéből – ami a politikája teljes kudarcát jelentette –, és új generális minisztert választott, ugyanakkor a rend egységének a kérdésében az álláspontok nem közeledtek egymáshoz, ebben a tekintetben a káptalan eredménytelenül fejeződött be.

A konventuálisok reformja végül nem valósult meg, és az események – például a római gyűlés – azt mutatták, hogy a kisebb testvérek önmagukban nem képesek megoldani a saját problémáikat. A ferences rendben dúlók konfliktusokra a társadalom is reagált: uralkodók, érsekek, püspökök és városok fordultak panasszal a Szentszékhez a probléma orvoslásának reményében.

II. Gyula utóda, X. Leó pápa 1517 pünkösdjére *capitulum generalissimumot* hívott össze Rómába, amelyen a konventuálisok és az obszervánsok mellett a kisebb reformcsoportoknak is képviseltetniük kellett magukat. 1517. május 29-

én Leó kiadta az *Ite vos in vineam meam* kezdetű bullát. Ebben deklarálta, hogy a rend élén egyetlen generális miniszternek kell állnia, akinek az összes testvér engedelmességgel tartozik. A generálist a reformált közösségeknek kell megválasztaniuk a saját soraikból – a nem reformált konventuálisokat tehát kizárta a választásból. A generálishoz hasonlóan a rendi tisztségekre megválasztandó testvéreknek is reformált ferenceseknek kell lenniük. Az egyes provinciákban működő obszerváns vikáriusok neve miniszterre változik, és ettől kezdve ők a provinciák miniszterei. A bulla kimondja továbbá, hogy az obszervánsoknak és az összes reformált csoportnak egyetlen rendben kell egyesülnie, feladva a különböző korábbi elnevezéseket. A bulla kiadása után néhány nappal, június 1-jén a reformált testvérek generális miniszterré választották Cristoforo Numai da Forlìt, az addigi ciszmontán generális vikáriust. Ezek után a pápa a nem reformált konventuálisok kérdését is rendezte. Az 1517. június 12-én kiadott *Omnipotens Deus* bullában deklarálta, hogy a konventuálisok saját vezetőt választhatnak, akit a *magister generalis* név illet, a provinciáik élére pedig *magister provincialis*okat jelölhetnek ki.

X. Leó tehát elválasztotta egymástól a reformált testvéreket és a konventuálisokat, s ennek következtében két önálló szerzetesrend jött létre: az *Ordo Fratrum Minorum (Regularis Observantiae)* és az *Ordo Fratrum Minorum Conventualium*.⁵

5 A gazdag szakirodalomból itt csupán néhány alapvető munkát sorolok fel: *Heribert Holzapfel*: Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens. Freiburg im Breisgau, 1909. (Angol nyelvű változata elektronikus formában érhető el: History of the Franciscan Order. Trans. by Antonine Tibesar OFM, Gervase Brinkmann OFM. Introduction by Noel Muscat OFM. 2009. http://i-tau.com/franstudies/texts/ho_hist_final.pdf [A letöltés ideje: 2013. június 17.]); *Johannes Hofer*: Johannes Kapistran. Ein Leben im Kampf um die Reform der Kirche. I-II. Neue, bearbeitete Ausgabe. Heidelberg, 1964–1965.; *John Moorman*: A History of the Franciscan Order. From Its Origins to the Year 1517. Oxford, 1968.; *Duncan Nimmo*: Reform and Division in the Medieval Franciscan Order. From Saint Francis to the Foundation of the Capuchins. Roma, 1987. (Bibliotheca Seraphico-Capuccina 33.); *Uő*: The Franciscan Regular Observance. The Culmination of Medieval Franciscan Reform. In: Reformbemühungen und Observanzbestrebungen im spätmittelalterlichen Ordenswesen. Hrsg. von Kaspar Elm. Berlin, 1989. (Berliner Historische Studien 14. Ordensstudien VI.) 189–205.; *Paul L. Nyhus*: The Franciscan Observant Reform in Germany. In: Reformbemühungen i. m. 207–217.; *Grado Giovanni Merlo*: Nel nome di San Francesco. Storia dei frati Minori e del francescanesimo sino agli inizi del XVI secolo. Padova, 2003. (Angolul: In the Name of Saint Francis. History of the Friars Minor and Franciscanism until the Early Sixteenth Century. Trans. by Raphael Bonnano OFM. Saint Bonaventure, 2009.); A ferences regula. Korai és mai értelmezések. Szerk. Varga Kapisztrán OFM, Várnai Jakab OFM. Budapest, 2011. (Vita Consecrata 5.)

A ferences obszervancia a középkori Magyarországon

A ferencesek az 1220-as évek második felében honosodtak meg Magyarországon. Mivel az első rendtagok német területről érkeztek, az 1232-ben Esztergom központtal megalakult magyar rendtartomány néhány évig még függött a német anyatartománytól, 1238-ban azonban *Provincia Hungariae* néven teljesen önállóvá vált. A tartományhoz 1270 körül huszonöt, 1444-ben pedig ötvenegy kolostor tartozott.

A korábbi szakirodalom szerint a szigorúbb irányzat magyarországi térnyerésében meghatározó szerepet játszott a boszniai vikária, amelyet 1339-ben szerveztek meg a balkáni eretnekek és az ortodox keresztények térítésére. Az obszervancia korai magyarországi története valóban szorosan összefonódott a számos sajátossággal bíró boszniai ferences misszióval, mivel a Magyar Királyság területén alapított obszerváns kolostorok 1448-ig, az önálló magyar vikária létrejöttéig a bosnyák vikáriához tartoztak. A legújabb kutatások azonban jelentősen módosították a korábbi álláspontot, hangsúlyozva, hogy az obszerváns irányzat nem a bosnyák vikária hatására jelent meg Magyarországon.

A boszniai vikária a 14. század közepén alapított diakóvári kolostorral a Magyar Királyság területére is átlépett, s a 15. század elejével bezárólag több mint tíz kolostort alapítottak a bosnyák misszió számára, elsősorban az ország déli határterületein. A név szerint ismert alapítók között a misszió iránt elkötelezett főpapokat (Peregrinus de Saxonia boszniai püspök, Alsáni Bálint pécsi püspök), illetve a törökök által veszélyeztetett déli határvidéken működő magas rangú tisztségviselőket (Himfi Benedek szörényi bán, Csáki Miklós temesi ispán, Losonci László temesi ispán, Maróti János macsói bán) találunk.

Kifejezetten a reguláris obszervancia számára az 1410-es évek közepétől kezdtek el kolostorokat alapítani, ezek a kolostorok azonban már nem a boszniai vikária terjeszkedésének köszönhetőek létrejöttüknek. Az első két évtizedben a név szerint ismert alapítók között kivétel nélkül magas tisztségeket viselő és a Délvidék védelmében fontos szerepet játszó személyek szerepelnek, akik hosszabb-rövidebb ideig tagjai voltak Zsigmond király (1387–1437) kíséretének a konstanzi zsinaton. Maga az uralkodó 1425-ben Visegrádon alapított kolostort az obszervánsok számára. Az új alapítások többségére a déli határvidéktől távol került sor, a kolostorok nagyobb része a kegyurak rezidenciájához kapcsolódott.

Az önálló magyar obszerváns vikária 1448-ban jött létre: V. Miklós pápa ekkor engedélyezte az itteni rendházak kiválását a boszniai vikáriából. A vi-

kárius által vezetett vikária őrségekre oszlott, melyek élén egy-egy ór állt, s az őrségekhöz tartoztak a gvárdiánok által irányított kolostorok. A konventek száma elsősorban új alapítások révén gyarapodott, emellett a konventuálisoknak 1444 és 1467 között nyolc kolostorukat – köztük a budait, a pestit és az esztergomit – át kellett adniuk a szigorúbb irányzatot követő ferenceseknek, s tudunk olyan esetekről is, amikor az obszervánsok más szerzetesrendektől vettek át rendházakat. Az obszervancia magyarországi elterjedésében kulcsszerepet játszott a királyi hatalom, valamint számos arisztokrata és nemesi család támogatása. Az ország világi és egyházi vezetői felismerték, hogy a szigorú szegénységben élő, a prédikálásban jártas és könnyen mozgósítható szerzetesek – korabeli elnevezéssel: cseri barátok – a keresztény lakosság körében végzett lelkipásztori tevékenységen túl olyan feladatok ellátására is alkalmasak, amelyekre más szerzetesrendek csak kevésbé vagy egyáltalán nem. Ilyen feladatot jelentett az ortodox keresztények térítése, illetve a husziták és a törökök elleni küzdelem. Az obszervánsok működése ezeken a területeken a pápaság politikai céljaival is összhangban állt. A dinamikusan fejlődő vikária a 15. század második felére az ország legnagyobb szerzetesközösségévé vált. 1475-ben már létezett mind a tíz őrség, amelyekhez akkor mintegy ötven, 1510 körül pedig hetven kolostor tartozott 1500–1700 szerzetessel.

A magyar vikária tíz éven keresztül a cizmöntán generális vikárius alá tartozott. Az 1458-as római generális káptalanon azonban Varsányi István vikárius arról állapodott meg a rendfőnökkel, hogy a vikária átkerül a generális miniszter közvetlen fennhatósága alá. A pápa által is megerősített egyezség következtében a magyar obszervánsok a cizmöntán családtól függetlenül, nagyobb önállósággal kormányozhatták a vikáriát. A 15. és a 16. század fordulója újabb változást hozott: az obszervánsok tárgyalást kezdeményeztek a cizmöntán generális vikáriussal a magyar vikáriának a cizmöntán családba történő reintegrációjáról. Lépésüket valószínűleg a magyarországi konventuális rendtartománnyal fennálló ellenséges viszony motiválta. A konventuálisok ki akarták kényszeríteni az obszervánsok egyesülését a konventuális rendtartománnyal, ami reális veszélyt jelentett, hiszen mind az obszerváns vikária, mind a konventuális provincia a rendfőnök közvetlen joghatósága alá tartozott. Ráadásul a magyar bárók között is voltak olyanok, akik támogatták a konventuálisok törekvését. A cizmöntán családdal történő újraegyesülésre 1502-ben került sor, amikor VI. Sándor pápa a magyar vikáriát áthelyezte a rendfőnök közvetlen fennhatósága alól a cizmöntán generális vikárius alá.

1517-ben, X. Leó pápa *Ite vos* bullája értelmében a magyarországi szerzetes-közösség vezetője is miniszter lett, a felügyelete alá tartozó területet pedig ettől kezdve következetesen provinciának nevezték. Ugyanakkor a római *capitulum generalissimumon* a magyar konventuálisok küldöttei bejelentették, hogy elfogadják az obszervanciát, így ettől kezdve két obszerváns provincia működött az országban, s mindkettőnek a tagjait obszervánsoknak hívták. A problémát néhány évvel később, 1523-ban a burgosi káptalanon küszöbölték ki: az egykori konventuális rendtartományt Szűz Máriáról nevezték el (*Provincia Sanctae Mariae in Hungaria Ordinis Minorum*), az eredendően is obszerváns provinciát pedig a Megváltóról (*Provincia Sancti Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum*); az előbbit röviden mariánus provinciának nevezzük, az utóbbit szalvatoriánusnak, tagjaikat pedig mariánusoknak, illetve szalvatoriánusoknak.⁶

A kiadványról

A rendtörténeti keret felvázolásának segítségével elhelyezhetjük a jelen kiadásban közzétett forráscsoportot a magyarországi ferencesesség történetében. A kötet a magyarországi obszerváns ferences vikária – 1517-től provincia, 1523-tól szalvatoriánus provincia – tagjai által kiadott, eredetiben fennmaradt iratok teljes szövegű közlésére vállalkozik.⁷ Ahogy arról már esett szó, 1517-ben a magyarországi konventuális ferencesek is elfogadták az obszervanciát, az ő kiadványaikat azonban nem tartalmazza a kötet. A címben megadott két évszám, 1448 és 1526, nem a kiadásban szereplő legkorábbi és legkésőbbi iratok dátumait jelölik, hanem az anyaggyűjtés időhatárait. Az 1448. év korszakhatárt jelent a magyarországi obszerváns ferencesek történetében, mivel

6 Kárácsonyi János: Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig. I-II. Budapest, 1922–1924.; Marie-Madeleine de Cevins: Les franciscains observants hongrois de l'expansion à la débâcle (vers 1450 – vers 1540). Roma, 2008. (Bibliotheca Seraphico-Capuccina 83.), további bőséges szakirodalommal. (Recenzióját l. Molnár Antal: Egy válság anatómiája. Buksz 20. [2008] 216–224.; Uő: Observants in Hungary. Critical Notes on a Recent Study. Archivum Franciscanum Historicum 102. [2009] 227–242.); F. Romhányi Beatrix: Az obszerváns ferencesek és a Délvidék védelme. In: Európa védelmében. Kapisztrán Szent János és a nándorfehérvári diadal emlékezte. Szerk. Kálmán Peregrin, Veszprémy László. Budapest, 2013. 15–23.; F. Romhányi Beatrix: A konstanzi zsinat és a ferences obszervancia magyarországi megjelenése. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”. Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából. Szerk. Bárány Attila, Pósnán László. Debrecen, 2014. 210–218.

7 Három esetben csak regesztát közölhettem, l. lejjebb.

ekkor alakult meg az önálló vikária. Ugyanakkor a felső időhatár megválasztása magyarázatra szorul, hiszen az 1526. esztendő, a mohácsi csata éve a szalvatoriánus provincia történetében ugyanúgy nem jelentett korszakhatárt, ahogy a magyar történelem sok más vonatkozásában sem.⁸ A felső időhatár megválasztása technikai okkal magyarázható: a források összegyűjtése – öt dokumentum kivételével (1., 2., 4., 6., 11. tétel) – a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának (MNL OL) digitális adatbázisa alapján történt, amely Magyarország levéltári forrásait 1526-ig tartja nyilván⁹ – megfelelően a magyar történetírásban hagyományosnak számító periodizációhoz, amely az 1526. esztendőt tekinti Magyarország középkori és újkori története határévének. A jelzett időhatárok között a legkorábbi dokumentum 1451-ben, a legkésőbbi 1524-ben keletkezett. A kötet tehát válogatás, mivel csak az eredetiben fennmaradt levéltári forrásokat közli. Magától értetődik, hogy a magyarországi obszervánsok által kiadott, nem eredetiben fennmaradt iratok feltárása is a kutatás feladata, ez azonban jóval szerteágazóbb és összetettebb munkát jelent. Például a 16. század első felében összeállított két formuláskönyv – a forrástípus jellegéből adódóan – önálló feldolgozást és kiadást kíván meg.¹⁰

8 *Tringli István*: Az újkor hajnala. Magyarország története 1440–1541. Budapest, 2003. A ferencesekhez I. F. *Romhányi Beatrix*: Ferencesek a késő középkori Magyarországon. In: A ferences elkliség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára. I–II. Szerk. Őze Sándor, Medgyesy-Schmikli Norbert. Piliscsaba–Budapest, 2005. I. 116–121.

9 *Collectio Diplomatica Hungarica*. A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa. Internetes kiadás (DL–DF 5.1). <http://mol.arcanum.hu/dldf>. A továbbiakban: DL–DF-adatbázis. Az adatbázis ismertetését l. *Rácz György*: *Collectio Diplomatica Hungarica*. Medieval Hungary online: The online portal of the National Archives of Hungary on medieval charters. Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde. 56. (2010) 423–444.; *Uő*: Medieval Hungary online: The Hungarian National Archives' online portal on medieval charters. In: *Archive im Web – Erfahrungen, Herausforderungen, Visionen*. Hrsg. von Thomas Aigner, Stefanie Hohenbruck, Thomas Just, Joachim Kemper. St. Pölten, 2011. 120–141.; *Uő*: Középkori források a genealógiai kutatásban. In: *Genealógia 1*. Szerk. Kollega Tarsoly István, Kovács Eleonóra, Pandula Attila, Vitek Gábor. Budapest, 2012. 123–142, különösen 133–142.

10 Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Cod. Lat. 432., Oct. Lat. 775. Az első és egyben korábbi kéziratához l. *Bartoniek Emma*: *Codices manu scripti Latini*. I. *Codices Latini medii aevi*. Budapest, 1940. 388–390.; *Szűcs Jenő*: A ferences obszervancia és az 1514. évi parasztháború. Egy kódex tanúsága. *Levéltári Közlemények* 43. (1972) 213–261. Szövegközlések a formuláriumból: *Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV*. Maiorem partem collegit Antonius Fekete Nagy. *Ediderunt Victor Kenéz et Ladislaus Solymosi, atque in volumen redigit Geisa Érszegi*. Budapest, 1979. (*Publicationes Archivi Nationalis Hungarici* II. *Fontes* 12.) *passim*.; *Cevins*: *Les franciscains observants hongrois* i. m. (6. jegyz.) 479–552. A második kéziratához l. *Csontos János*: A magyarországi sz. ferenczrendiek latin levelezője 1532–1535-ből a budapesti ferencziek könyvtárában. *Magyar Könyvszemle* 5. (1880) 51–85.

Itt térek ki Doroszlai István személyére és a tőle származó öt dokumentumra (28., 29., 46. tétel, Függelék, I., II. tétel). Az első két levelet még világiként írta (Függelék, I., II. tétel), a harmadikat azonban már obszerváns ferencesként (28. tétel). E levelek – a szerző személyén túl – tartalmuk miatt is szervesen kapcsolódnak egymáshoz: Doroszlai az első két levelet a Baranya megyei Gyulai család egyik tagjának, Gyulai Jánosnak írta, a harmadikat pedig – már ferencesként – János apjának, Gyulai Györgynek. E három levél jól dokumentálja, hogy Doroszlai István már világiként is közeli kapcsolatban állt a Gyulaiakkal, különösen Jánossal, s ezt a kapcsolatot obszerváns ferencesként is fenntartotta.¹¹ Az elmondottakkal indokolható, hogy az első két Doroszlai-levél is bekerült a kiadványba, szövegük a Függelékben olvasható.

Külön kell szólni arról a hét levélről (1., 2., 4., 5., 6., 7., 8. tétel), amelyeket a capestranói ferences kolostorban őriznek a Kapisztrán Szent János-hagyaték részét képező, 482 darabból álló levélgyűjteményben.¹² Ebből az anyagból Pettkó Béla 1901-ben kiadott 77 magyar vonatkozású dokumentumot.¹³ 2006-ban a Hadtörténeti Intézet és Múzeum szervezésében szakemberek néhány fős csoportja látogatta meg a kolostort, és több mint háromszáz iratról készített digitális felvételt – köztük négy kivételével a Pettkó által közölt források mindegyikéről –, melyek bekerültek a MNL OL Diplomatikai Fényképgyűjte-

– A két formulárium kiadásán Molnár Antal dolgozik, l. *Molnár, Antal*: *Formulari francescani della provincia Ungherese dei frati Minori Osservanti del primo Cinquecento*. In: *Osservanza francescana e cultura tra Quattrocento e primo Cinquecento: Italia e Ungheria a confronto*. A cura di Francesca Bartolacci, Roberto Lambertini. Roma, 2014. 73–86. – Itt említtem meg, hogy a DL–DF-adatbázisban mindössze egy olyan, magyarországi obszerváns által kiadott iratot találtam, amely nem eredetiben, hanem újkori másolatban maradt korunkra. DL 66 741. 1495. január 13., Vámos: Soproncai István, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Mellétei Tamást feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

- 11 *Kertész Balázs*: A Gyulaiak és a ferencesek. In: *Arcana tabularii. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére*. I–II. Szerk. Bárány Attila, Dreska Gábor, Szovák Kornél. Budapest–Debrecen, 2014. I. 235–248.
- 12 *Aniceto Chiappini*: Reliquie letterarie capestranesi: storia, codici, carte, documenti. Aquila, 1927.; *Ottokar Bonmann – Gedeon Gál – Jason M. Miskuly*: A provisional calendar of St. John Capistran's correspondence. *Franciscan Studies* 49. (1989) 255–345.; 50. (1990) 323–389.; 52. (1992) 283–327. A gyűjteményről: 49. (1989) 255–264.
- 13 *Pettkó Béla*: Kapisztrán János levelezése a magyarokkal. *Történelmi Tár* 2. (1901) 161–222. Önállóan is megjelent: Kapisztrán János levelezése a magyarokkal. 1444–1456. Budapest, 1901. Újabb kiadása: *Schematismus almae Provinciae Sancti Joannis a Capistrano Ordinis Fratrum Minorum s. p. Francisci in Hungaria ad annum Christi MCMIX*. Kolozsvár, 1909. Függelék. (Egy új tétellel: 10.)

ményébe.¹⁴ A jelen kiadásban szereplő hét capestranói levél közül háromról készült felvétel (5., 7., 8. tétel).¹⁵ Két levél jó állapotban maradt fenn (7., 8. tétel), azonban a harmadik írása (5. tétel) rendkívül halvány, sok helyen olvashatatlan, ezért Pettkó kiadása alapján egészítettem ki a szövegét.¹⁶ Arról a négy levélről (1., 2., 4., 6. tétel), amelyeket 2006-ban nem fotóztak le, semmilyen felvétel nem állt a rendelkezésemre. A 4. tétel megtalálható Pettkónál, így az ő kiadása alapján közöltem a szöveget.¹⁷ A másik három tétel esetében (1., 2., 6.) csak regesztákat tehettem közzé, melyekre Chiappini és Bonmann munkáiban bukkantam.¹⁸

A gyűjtés természetesen nem tekinthető véglegesen lezártnak. Külföldi levéltárakban, például a történeti Magyarország területén lévő gyűjteményekben minden bizonnyal található még olyan, magyarországi obszervánsok által kiadott iratok, amelyek nem szerepelnek a MNL OL Diplomatikai Fényképgyűjteményében.¹⁹

A kiadás – a Függelékben közölt két levélen kívül – ötvenkilenc tételt tartalmaz: ötvenhat teljes szövegű közlést és az említett három regesztát. Ez a kisszámú irategyüttes nyilvánvalóan csupán csekély töredéke az egykor megszületett iratmennyiségnek. Az obszervánsok egykori kiterjedt írásbeliségéről többek között a már említett, a 16. század első felében készült formuláskönyvek tájékoztatnak. A kiadványban közzétett forráscsoport és a két formulárium összevetéséből kiderül, hogy az egykori irattípusok jelentős részéből egyáltalán nem maradt fenn eredeti példány. Az eredetiben fennmaradt iratok megdöbbentően alacsony száma egyúttal a kutatási terület közismerten mostoha forrásviszonyait is jól tükrözi.²⁰ Ugyanakkor az anyaggyűjtés során az is bebizonyosodott, hogy érdemes rendszeresen kutatni az obszerváns forrá-

14 *Sölch Miklós*: Kapisztrán Szent János levelezése a diplomatikai fényképgyűjteményben. In: *Európa védelmében* i. m. (6. jegyz.) 146–168. Nem készült felvétel Pettkó 33., 39., 68. és 75. tételéről.

15 Pettkó mindháromat közli.

16 Nyilvánvaló, hogy 1886-ban, amikor Pettkó Capestranóban járt, még jobb állapotban volt az irat, hiszen Pettkó közli a teljes szövegét. Az évszázadok során – még a 20. században is – a levélkorpusz jelentős része a nedvesség miatt károsodott, szövegük részben vagy egészben olvashatatlanná vált. L. *Pettkó*: Kapisztrán János levelezése i. m. (13. jegyz.) 161.; *Bonmann*: *A provisional calendar* i. m. (13. jegyz.) 256., 259. (13. jegyz.).

17 Pettkó kiadása arról tanúskodik, hogy a levél jelentős része 1886-ban már olvashatatlan volt.

18 A regeszták alapján valószínűsíthető, hogy ezek a levelek ma már csak töredékesen vagy egyáltalán nem olvashatók.

19 L. a 11. tételt.

20 *Molnár*: *Egy válság anatómiája* i. m. (6. jegyz.) 216.

sokat, mert előkerülhetnek még korábban ismeretlen dokumentumok. Az itt közölt iratok túlnyomó többségének eddig sem kiadása, sem regesztája nem volt, s jelentős részüket egyáltalán nem ismeri a szakirodalom. A korábban már közzétett források új kiadása sok esetben a korábbi olvasatok pontosítását is jelentette.

Az iratok mindegyike latin nyelvű. Harmincnyolc tétel, az anyag közel kétharmada konfraternitás-levél (*litterae confraternales*), azaz olyan dokumentum, amellyel a vikárius – 1517-től a miniszter – vagy valamelyik őr egy vagy több személyt felvesz a rend testvérületébe (*confraternitasába*), és a vikária vagy az adott őrség minden lelki javában részesíti őket.²¹ Annak, hogy ez az irattípus a forráscsoporton belül ilyen magas arányban van jelen, valószínűleg az a magyarázata, hogy ezek az iratok bekerültek az érintett nemesi család levéltárába, s így – a jelek szerint – könnyebben átvészelhették a történelem viharait, mint a más típusú, máshol őrzött dokumentumok. A fennmaradásnak ez az útja azokban az esetekben ragadható meg a legjobban, amikor az iratot ugyanaz a családi levéltár őrizte meg egészen korunkig. A kiadásban három ilyen tétel szerepel (30., 55., 58.): a Balassi Ferenc számára kiállított konfraternitás-levél a Balassa család levéltárában, a Szarvaskendi Sibrik László számára kiállított dokumentum a Sibrik család levéltárában, a Bodolai Béldi Pál számára kiállított levél pedig a Béldi család mezőméhesi levéltárában maradt fenn. Említésre méltó továbbá a konventuálisok és az obszervánsok 1497. október 26-iki egyezséglevele – a magyarországi konventuálisok és obszervánsok között létrejött egyezségek egyetlen eredetiben fennmaradt dokumentuma –, amelyet a konventuálisok részéről Szekcsői Gergely miniszter, az obszervánsok részéről pedig Laskai Osvát vikárius adott ki (35. tétel). A renden belüli levelezésből érdemes kiemelni Dézsi Balázs vikárius 1516. február 6-án kelt, a jenői őrség őréhez, gvárdiánjaihoz és az őrség többi testvéréhez szóló terjedelmes buzdítólevelét (53. tétel). A vikáriusok – majd a miniszterek – által kibocsátott buzdítólevelek (*litterae exhortatoriae*, röviden: *exhortatio*) a rendi fogadalomban előírt erényeket (szegénység, engedelmesség, tisztaság) magyarázzák, és azok megtartására buzdítanak. Az *exhortatio*kat, miután minden őrségnek megküldték egy-egy példányban, valamennyi kolostorban felolvasták és kommentálták. A korábban említett két ferences formulárium közül a korábbi (Cod. Lat. 432.) számos buzdítólevél másolatát őrizte meg, eredetiben azonban csak az itt kö-

21 3., 9., 10., 11., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 24., 26., 27., 30., 31., 32., 34., 36., 37., 38., 40., 41., 42., 43., 44., 45., 50., 51., 52., 55., 56., 57., 58., 59. tétel.

zölt példány maradt fenn.²² Dézsi Balázs buzdítólevele és a formulárium egyik *exhortatio*ja között terjedelmes szövegegyezések mutathatók ki, ami a két szöveg szoros kapcsolatára utal.²³

A kiadás elvei

Jelen forráskiadás a magyarországi medievisztikában az utóbbi években rendszeresen hivatkozott és alkalmazott forrásközlési elvek alapján készült.²⁴

A sorszám, valamint a dátum és a kiadási hely után rövid magyar nyelvű regesztá olvasható. Ezt magyar nyelvű apparátus követi, amely tartalmazza a dokumentum fizikai leírását,²⁵ a MNL OL Diplomatikai Levéltárában (DL) őrzött források esetében a jelzetet, egyéb esetekben a jelenlegi őrző intézmény nevét és a jelzetet, amely után zárójelben a MNL OL Diplomatikai Fényképgyűjteményének (DF) sorszáma található. Adott esetben itt utalok újkori másolat meglétére, valamint korábbi kiadásra és/vagy regesztára.²⁶ A szövegkiadással kapcsolatos megjegyzés az apparátus végén kapott helyet. Az apparátus után olvasható a forrás szövege. A filológiai és a magyarázó jegyzeteket tartalmazó latin nyelvű kritikai apparátus a forrásszöveget követi.

A latin szövegeket normalizáltam, ugyanakkor az ortográfiai sajátosságok bizonyos fokú megőrzésére is törekedtem. A normalizálást illetően figyelembe vettem a Szapolyai család oklevéltárának első kötetében leírtakat.²⁷ A „j” használatát, a forrásban látható betűformától függetlenül, latin szavak esetében teljes egészében mellőztem, mivel nem része a latin ábécének, és ejtésbeli

22 *Szűcs*: A ferences obszervancia i. m. (10. jegyz.) 225–229.; *Cevins*: Les franciscains observants hongrois i. m. (6. jegyz.) 479–512.

23 Cod. Lat. 432. fol. 200v–204v.

24 A Magyar Történelmi Társulat forráskiadási szabályzatai. Századok 53–54. (1919–1920) Melléklet 22–24. (Újabb kiadása: A Magyar Történelmi Társulat forráskiadási szabályzatai. A Magyar Tudományos Akadémia szabályai középkori latin források közlésére. In: Forráskiadási szabályzatok. Szeged, 2000. [Studium Füzetek 5.] 72–76.); *Tringli István*: Középkori oklevelek kiadásának problémái. Fons 7. (2000:1) 7–40.; *Szovák Kornél*: Korreferátum Tringli István előadásához. Fons 7. (2000:1) 41–47.

25 A fogalmazás színvonalára vonatkozó megjegyzést két ízben tettem: 12., 45. tétel.

26 A 16. tétel esetében fontosnak tartottam az oklevél szakirodalmi említésére, a 46. és a 47. tétel esetében pedig a feldolgozásra történő utalást.

27 A Szapolyai család oklevéltára I. Levelek és oklevelek (1458–1526). Közreadja Neumann Tibor. Budapest, 2012. 14–15. A következő szóvariánsokat nem egységesítettem: *Christus–Cristus, carissimus–charissimus, caritas–charitas, elemosyna–elemosina, presbyter–presbiter.*

különbséget sem tükröz.²⁸ A latin szavakban előforduló „u” és „v” betűket hangzóhíven írtam át: a mássalhangzó értékű „u” jelet „v”-nek, a magánhangzó értékű „v”-t pedig „u”-nak.²⁹ A magánhangzó előtt álló „ti” betűkapcsolatot a humanista helyesírás szerint egységesítettem.³⁰

Nagy kezdőbetűvel írtam a tulajdonneveket, a helynevekből képzett mellékneveket, a népneveket és az azokból képzett mellékneveket, valamint a *Christianus* melléknevet és a *Sacra Scriptura* kifejezést. Nagy kezdőbetűvel írtam továbbá az ünnepneveket, a közvetlenül személynév előtt álló *sanctus* és *beatus* jelzőket, valamint – kivételképpen – a *Beata Virgo Maria* alakot.

A szavak egybe- vagy különírását illetően a klasszikus latinságot tekintetem mérvadónak, ugyanakkor középlatin szótárakat is figyelembe vettem.

A szövegeket értelem szerint központosítottam.

A forrásokban előforduló hibás alakok a jegyzetekben olvashatók, a főszöveg javított változatokat hoz.

Azokban az esetekben, amikor egy zárt levél külsején címzés található, a szövegközlés külön megjegyzés nélkül a címzéssel kezdődik.

Az egy betűvel rövidített szavakat kerek zárójelben oldottam fel, például: *v. m. = v(estra) m(agnificentia)*.

A forrásokban előforduló zárőjeleket gondolatjellel jelöltem.

Az idézeteket, valamint Dézsi Balázs buzdítólevele (53. tétel) és a ferences formulárium (Cod. Lat. 432.) említett *exhortatio*ja³¹ szövegegyezéseit kurzíváltam.

A forrásokban kétféle grafikus jel található: kereszt és paragrafusjel.³² Mindkettőt a zárójelbe tett latin nevével, kurzíválva jelöltem: (*Crux*) és (*Signum paragraphi*).

A vulgáris közszavakat kiemeltem, például: *'werespey'*.

A bibliai könyvek rövidítéseiben az 1994-es stuttgarti *Vulgata*-kiadást követtem.³³

28 *Szovák*: Korreferátum i. m. (24. jegyz.) 44.; *Dreska Gábor*: A pannonhalmi konvent hiteleshelyi működésének oklevéltára I. (1244–1398) Monumenta credibilia conventus de monte Pannoniae I. (1244–1398) Győr, 2007. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 6.) 13.

29 *Tringli*: Középkori oklevelek i. m. (24. jegyz.) 29.; *Szovák*: Korreferátum i. m. (24. jegyz.) 44.

30 *Tringli*: Középkori oklevelek i. m. (24. jegyz.) 28.

31 Cod. Lat. 432. fol. 200v–204v.

32 12., 48., 49., 50. tétel.

33 *Biblia Sacra iuxta vulgatum versionem*. Recensuit Robertus Weber et al. Editionem quartam emendatam praeparavit Roger Gryson et al. Stuttgart, 1994.

A kiadásban az alábbi jeleket alkalmaztam:

- [] Bármilyen okból kifolyólag olvashatatlaná vált, de a szöveggörnyezet vagy más forrás alapján pótoltt szöveg.
- [...] Bármilyen okból kifolyólag olvashatatlaná vált, nem pótoltt szöveg.
A pontok száma állandó függetlenül a kimaradt textus hosszától.
- () Az egy betűvel rövidített szavak feloldása.
- < > A forrásból kimaradt, a kiadó által beillesztett szöveg.
- '' Vulgáris közsavak.

A feljebb megfogalmazott kiadási elveket alkalmaztam annak a két, Capestranóban őrzött levélnek az esetében is, amelyek közül az egyiket (5. tétel) részben, a másikat (4. tétel) teljes egészében Pettkó Béla kiadása alapján közöltem. Mivel azonban Pettkó munkája nem mentes a hibáktól,³⁴ szöveggörnyéseit kritikával használtam.

Az előszó végére érve szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik jelen kiadvány elkészítése során támogattak és segítettek. Mindenekelőtt a kötet lektorait, Dreska Gábort és Szovák Kornélt kell megemlítenem, akik számos hibára hívták fel a figyelmemet, és hasznos javaslatokat fűztek a kiadáshoz. Külön köszönöm Dreska Gábornak, hogy munkám elejétől kezdve végtelen türelemmel fogadta mind szakmai, mind technikai jellegű kérdéseimet. A Capestranóban őrzött Kapisztrán-hagyatékkal kapcsolatban Molnár Antal a személyes tapasztalatait osztotta meg velem, megkönnyítve ezzel az anyagban való tájékozódást. A levéltári kutatásokban, illetve a felmerült kérdések kapcsán nyújtott segítségért köszönet illeti F. Romhányi Beatrixet, Érszegi Gézátt, Rácz Györgyöt, Sölch Miklóst, C. Tóth Norbertet, Varga Imre Kapisztránt és W. Kovács Andrászt.

Székesfehérvár, 2015. április 9.

A szerző

34 Sölch: Kapisztrán Szent János levelezése i. m. (14. jegyz.) 146.

PREFACE

The Franciscan Observance

In his Rule approved by Pope Honorius III on 29 November 1223, Saint Francis of Assisi (1181/82–1226) laid down the requirements of the evangelical and apostolic life he lived and recommended for the Friars Minor. In his Testament, written three years later and shortly before his death, he added further significant guidelines. Francis defined the purpose of the Testament and its relationship to the Rule in the following way:

„And the brothers may not say: »This is another rule«. Because this is a remembrance, an admonition, an exhortation and my testament, which I, little brother Francis, make for you, my blessed brothers, so that we might observe the Rule we have promised to the Lord in a more Catholic way.

And let the minister general and all the other ministers and custodians be bound through obedience not to add to or subtract from these words. And let them always have this writing with them together with the Rule. And in all the chapters which they hold, when they read the Rule, let them also read these words. And I strictly command all my cleric and lay brothers, through obedience, not to place any gloss upon the Rule or upon these words saying: »They are to be understood in this way«. But as the Lord has granted me to speak and write the Rule and these words simply and purely, so shall you understand them simply and without gloss and observe them with a holy activity until the end.”¹

Internal conflicts resulting from different interpretations of Francis’s message divided the Friars Minor from the very beginning. Primarily comprised of laymen living in voluntary poverty, the initial community was shortly transformed into an institutionalized religious order which, along with its quick growth, expansion, and clericalization largely due to the efforts of the papacy, started to play an increasingly important role in religious, cultural and political life. Accordingly, this process brought about several questions, and the Order ultimately had to face the problem of how to realize Francis’s ideals

1 The Rule, the General Constitutions, the General Statutes of the Order of Friars Minor. Rome, 2010, p.16. <http://www.ofm.org/ccssgg/>

under these new circumstances. While some friars – primarily Francis’s closest friends and confidantes – wished to carry on with the original Franciscan way of conduct without any alteration or compromise, the majority wanted to harmonize Francis’s teachings with the actual needs of the Order which was undergoing a process of dynamic development. Since this problem affected the life and functioning of the whole Order, the need for commenting on the Rule already emerged at this early stage of Franciscan history.

The dilemmas about the compulsory nature of the Testament and a possible rule commentary were first dealt with at the General Chapter in Assisi in 1230, only four years after Francis’s death. Since Francis had forbidden the interpretation of these documents, the chapter turned to the Holy See for help. In his bull “*Quo elongati*”, issued on 28 September 1230, Pope Gregory IX declared that the guidelines of the Testament are not compulsory to the Friars Minor, thus eliminating Francis’s ban on rule commentaries and practically depriving the Testament of the status and significance Francis had originally given to it. The method of interpreting the Rule yielded even more serious consequences: Gregory IX formulated a legal commentary, launching a tradition of legal approaches to Francis’s Rule. “*Quo elongati*” meant a serious blow to those who wished to keep Francis’s guidelines in an uncompromising way and further intensified the tension between the representatives of the two approaches.

“*Quo elongati*” was followed by several rule commentaries over the history of the Franciscan Order. Until as recently as 1970, the framework of legal commentaries was constituted by the following four papal bulls: Pope Gregory IX’s “*Quo elongati*” (28 September 1230), Pope Innocent IV’s “*Ordinem vestrum*” (14 November 1245), Pope Nicholas III’s “*Exiit qui seminat*” (14 August 1279), and Pope Clement V’s “*Exivi de paradiso*” (6 May 1312). These four documents were abolished by Pope Paul VI on 2 February 1970.²

In 1241–1242, a little more than ten years after “*Quo elongati*”, the first internal rule commentary was issued by the Franciscan order itself. Held at Montpellier in 1241, a General Chapter ordered each province to set up a board of four scholarly friars to examine the most ambiguous parts of the Rule and send a summary of their observations to the Minister General. The only report preserved until today is that of the French province. Allegedly written by Alexander of Hales, John of la Rochelle, Robertus de Bascia and Odo Rigaldus, the

² Consequently, the primary rule commentary today is the General Constitutions of the Friars Minor: *The Rule, the General Constitutions* op. cit. (n. 1).

commentary titled “*Expositio Quatuor Magistrorum*” explains the problematic passages of the Rule in order to help friars keep Francis’s instructions. “*Expositio Quatuor Magistrorum*” has been followed by several internal rule commentaries until today.³

Internal conflicts concerning Francis’s heritage surfaced in the form of an antagonism between a minor group of the so-called Spirituals and the majority that was later referred to as the ‘Community’ (*communitas ordinis*). It is not known exactly when the term ‘Spiritual’ was first used. Supposedly it initially referred to friars who lived scattered in hermitages in Central Italy, trying to adhere to the guidelines and lifestyle set forth by St Francis himself. In addition, Abbot Joachim of Fiore’s (†1202) theology of history played a crucial role in the emergence and identity formation of the Spiritual movement. Joachim divided history into three periods: that of the Father (Old Testament), the Son (New Testament), and the Holy Spirit. According to his prophecy, the third period, emerging around 1260, would see the whole society adopting monastic virtues and the carnal church (*ecclesia carnalis*) transforming entirely into a spiritual church (*ecclesia spiritualis*), where contemplative monastic life would be of central importance. Posing a real threat to the structure of the whole church, the Joachimist doctrines started to become popular among the Friars Minor in the beginning of the 1240’s, especially among the stronger adherents of Francis’s original ideals. Convinced that Joachim’s prophecies refer to them, they attributed a pivotal role to the Franciscan movement in the third historic period to come.

Convinced that the earlier state of the Order could not be restored anymore, St. Bonaventure aimed at a sensible balance as Minister General (1257–1274), trying to soothe internal conflicts by harmonizing Francis’s intentions with the actual condition of the Order. Shortly after his inauguration as Minister General, he wrote an encyclical letter to all members of the Order, detailing

3 Kajetan Esser, one of the greatest 20th century historians of the Order was among the first to abandon the legal approach and view the Rule in the context of St. Francis’s life and works, see *Kajetan Esser OFM: ‘Melius catholice observemus. Eine Erklärung der Regel unseres Ordens im Lichte der Schriften und übrigen Worte des heiligen Franziskus’, in Werkbuch zur Regel des heiligen Franziskus, hrsg. von den deutschen Franziskanern. Werl/Westfalen, 1955, pp. 127–258. In Hungarian: Kajetan Esser OFM: ‘Melius catholice observemus. Rendünk regulájának magyarázata Szent Ferenc írásainak és egyéb szavainak fényében’, in A ferences regula. Korai és mai értelmezések, ed. by Kapisztrán Varga OFM, Jakab Várnai OFM. Budapest, 2011, (Vita Consecrata 5.), pp. 147–245.*

the misconducts that marred the reputation of the Friars Minor, with special respect to the abundance of business issues that had led to irresponsible handling of money and deteriorated the virtue of poverty. It is rather indicative of the Order's general conditions that in 1266, Bonaventure repeated the same list of misconducts in another encyclical letter. At the same time, he firmly rebuked the followers of Joachimite doctrines within the Order. Bonaventure protected the Order's pastoral and academic activity against both its internal opposition and the criticism coming from the secular clergy. He preferred large convents to smaller cloisters, the former having a firmer general discipline and being more suitable for *studium* and the education of novices. Bonaventure acknowledged the papal privileges granted to the Order and stated that papal rule commentaries were necessary regarding the issue of poverty. He revised the constitutions of the Order and promulgated them anew at the General Chapter of Narbonne in 1260. The so-called "Constitutiones Narbonenses" were formulated as a synthesis of former Franciscan legislation. By writing a new biography of St. Francis, Bonaventure also wished to soothe internal conflicts. Until then, numerous sources were in use among the Friars Minor, allowing for several different interpretations of Francis's life and ideals. The new biography written by Bonaventure – both the *Legenda maior* and a shorter life of Francis for liturgical use known as the *Legenda minor* – was unanimously accepted at the General Chapter of Pisa in 1263. They declared this work Saint Francis' official biography at the chapter held in Paris in 1266, and they decreed that the other works detailing legends surrounding his life be destroyed. Due to the chapter's decision, the authority of Bonaventure's *vita* remained unquestioned for a long time.

Nevertheless, Bonaventure did not succeed in making his policies appealing to Spirituals. Internal conflicts prevailed and became even more severe after the Second Council of Lyon in 1274, when it was stated that despite the Fourth Council of the Lateran's ban on mendicant orders in 1215, several new ones had emerged since then. Therefore the council ordered the suppression of those mendicant orders that had not been approved by the Pope. Franciscans and Dominicans were exempt from this verdict. The Council's rulings however gave rise to a misbelief about Pope Gregory X forcing mendicant orders to own communal property. This alleged decision was firmly disapproved by Spirituals, and the internal disagreement among Franciscans now became an open conflict. From that time on until the thirteen tens, the relationship of the Spirituals and the Community is best described as a desperate struggle.

In 1279, Minister General Bonagrazia of S. John in Persiceto (1279–1283) asked the Pope to provide another rule commentary in order to settle the dispute with the Spirituals and defend the Order from violent criticism coming from the secular clergy and the University of Paris. The incumbent Pope was Nicholas III (born Giovanni Gaetano Orsini), who had cooperated closely with Bonaventure on defending the Friars Minor as Cardinal Protector of the Order from 1261. So the bull “*Exiit qui seminat*”, the third papal rule commentary issued on 14 August 1279, can be viewed as a posthumous synthesis and confirmation of Bonaventure’s agenda. Dealing with the issue of apostolic poverty in detail, the bull states that even through the Friars Minor, inspired by Christ and the Apostles, had repudiated all property as private persons and subjected themselves entirely to divine providence, but they did not have to renounce the use of money and goods for basic human necessities. In accordance with the Rule, such necessities may be covered by alms, begging, and work, and should be handled moderately. In order to make sure that the friars only had the right of use instead of owning possessions, all property given to the brothers was vested in the Holy See, unless the donor wished to retain his title. The bull created the institution of *procurators* who were authorized to conduct activities that were not permissible for the friars. Such activities included signing contracts and handling alms donated to the Order. Regarding Francis’s will, “*Exiit qui seminat*” agreed with “*Quo elongati*”, saying that the Testament was not compulsory.

The last quarter of the 13th century and the first decades of the 14th saw vigorous activity by the most significant representatives of the Spiritual movement, namely Peter John Olivi (1247/48–1298), Ubertino of Casale (1259–1329), and Angelo Clareno (†1337). Besides being firm supporters of Joachimism, the Spirituals wished to keep Francis’s Rule literally and without papal commentaries, regarded Francis’s Testament as compulsory, strived to realize apostolic poverty in its purest form and demanded both the Order and the whole church to do so, and rejected papal privileges granted to the Order. Spirituals’ activities were not controlled centrally and were not limited to a sole geographic region; the movement thrived in Central Italy (Marches of Ancona, Tuscany and Umbria) and Provence, while transalpine regions were left almost unaffected.

The movement was finally suppressed by Pope John XXII (1316–1334), the second Pope of the Avignon Papacy, who condemned Spirituals in 1317–1318.

A few years later however, the entire Franciscan Order confronted Pope John XXII in the course of the so-called theoretical poverty controversy. Pov-

erty was a cornerstone of the Franciscan Order's beliefs, so the disagreement surrounding it was theoretical in nature: instead of regarding the Order's actual handling of apostolic poverty, the debate centered on the poverty of Jesus and his Apostles, which served as a theoretical basis for the Franciscan approach to poverty. In 1321, the inquisitor, John of Belna, a Dominican, took exception to the statement that Christ and the Apostles possessed property neither in common nor individually. The issue was forwarded to the Pope who asked for the opinion of several scholars, since the controversy affected the whole church. Meanwhile the Friars Minor, headed by Minister General Michael of Cesena (1316–1328) held a General Chapter in Perugia in May 1322 and declared that Christ and his Apostles possessed nothing either severally or in common. Pope John XXII reacted to this in two subsequent constitutions. By the Constitution "Ad conditorem" (8 December, 1322) John XXII renounced the title of the church to all the possessions of the Friars Minor, thus forcing them to accept ownership, and abolished the procurator system, forcing friars to resume handling of financial matters. On 12 November 1323, the Pope issued a short bull "Cum inter nonnullos", which declared erroneous and heretical the doctrine that Christ and his apostles had no possessions whatever, and thus undermined the Christological basis of the Franciscan approach to poverty. Both papal constitutions led to turmoil and disagreement within the Order. As a consequence, the Pope summoned Minister General Michael of Cesena to Avignon in 1327 and imprisoned him. In May 1328 however, the Minister General managed to escape and join the pope's opponent, Louis IV "the Bavarian" Holy Roman Emperor, together with several other Franciscans including William of Ockham. John XXII deposed Michael of Cesena and excommunicated his fellow refugees, and the General Chapter at Paris – with less than half of the Ministers Provincial present – elected the pope's friend Gerald Odonis (1329–1342) as Minister General in 1329.

Similarly to other orders, the Franciscan Order in the 14th century was characterized by a certain deterioration of both discipline and communal life – a process referred to as conventualism. The reasons were manifold. Even though Franciscans owned significantly less property than other orders with a longer history, and depended highly on donations for general subsistence, several problems emerged regarding the practical realization of the idea of apostolic poverty. Although the general guidelines for living in apostolic poverty were laid down by the Rule and corresponding papal rule commentaries, the 13th century already saw several transgressions which became rather common

by the 14th century. This process was greatly influenced by Pope John XXII's constitutions "Ad conditorem" and "Cum inter nonnullos", issued during the poverty controversy.

Founded mainly in or near towns, Franciscan convents often accumulated a considerable amount of property. Apart from the cloister building, church and daily necessities, friars often owned movable and immovable property, such as houses or fields. Moreover, friars also had regular income: the rental fees of their real estate properties and selling food and handicraft products all meant an additional profit in addition to donations. In return for their donations, benefactors received spiritual acts of kindness from the friars who often prayed and said masses for them, and several benefactors were admitted into the confraternity of the Order. In their charter of admission, confraters and consorsors were often granted certain privileges including the right to be buried in a Franciscan habit.

In order to manage revenues and conduct business, the friars needed to handle money regularly. This practice contradicted the Rule's ban on involvement in financial issues: "I firmly command all the friars, that in no manner are they to receive coins or money through themselves or through an interposed person."⁴

The situation was further aggravated in the 14th century, when an increasing number of friars obtained permission to possess personal property such as money, valuables, clothing, books, and even lodgings. Though the majority of these possessions was inherited through wills, or granted by relatives, friends, and benefactors, friars were also allowed to earn money by selling handicraft products, preaching, hearing confessions, serving as chaplains with prelates or secular dignitaries or even by working as inquisitors. In their wills, friars handled their possessions as private property. Being unable to put an end to this practice, Franciscan legislation resorted to moderately controlling the friars' property issues.

This tendency resulted in significant differences regarding friars' financial situation: while some were exceedingly poor – unable to even provide for a suitable habit for themselves – others were considerably wealthy.

Differences between the friars were intensified by certain personal privileges which were available primarily for university graduates – including lec-

4 The Rule, the General Constitutions, the General Statutes of the Order of Friars Minor op. cit. (n. 1) p. 9.

tors – and elder members of the Order. Privileged friars often had a private room and a servant, were allowed to be absent from masses, exclusively use books that were originally intended for communal use, and had certain liberties concerning food and clothing. Wealthier and more privileged friars often had their meals in a separate room where dietary rules and obligatory silence were overlooked.

In addition, friars in the 14th century increasingly distanced themselves from the everyday world, and their lifestyle became similar to that of monastic orders. This was intensified by the effort of Franciscan legislation trying to bind friars to specific convents, requiring a *stabilitas* characteristic of monastic orders, and restricting the possibilities of leaving the cloister. Therefore, the differences between Franciscan and monastic lifestyles gradually faded, which resulted in an increasing number of friars leaving the Franciscan Order to join another one, especially the Benedictines. Others rejected monastic lifestyle altogether and went back to their previous occupations.

Beside internal changes, the Franciscan Order was greatly affected by critical events of the age, like the 1348 plague that emptied town and cloister alike, allegedly killing two thirds of the Friars Minor, the Hundred Years' War (1339–1453), and the Western Schism (1378–1417) which led to severe disagreements within the Order.

Conventualism, as at many other orders, brought about reform movements within the Franciscan Order too. Reform initiatives, which emerged in different regions at different times and displayed no unity regarding their objectives and principles, gradually turned into what was later referred to as the “reform movement of the Regular Observance”, the “Observant reform”, or simply “Observance”. Its name coming from the Latin “observare” (=to observe), the Observant reform concentrated on a stricter adherence to Francis's Rule. The first region to be discussed is Central Italy, where reform initiatives were not entirely new due to the Spiritual movement. On the Iberian Peninsula and in France however, reform initiatives emerged without any antecedents, as a spontaneous reaction to conventualism.

Despite the suppression of the Spiritual movement, there were still friars in Italy who strived to keep to the Rule without papal rule commentaries. In 1334, Giovanni de Valle, disciple of the Spiritual Franciscan Angelo Clareno, was allowed by the Minister General to retreat to the hermitage of Brugliano, near Foligno on the border of Umbria and the Marches of Ancona, and live there in exact accordance with the Rule, continuing a living tradition within

the Franciscan Order. In 1350, at the request of Brother Gentile da Spoleto, companion and successor of Giovanni de Valle, Pope Clement VI allowed a further four hermitages to be taken over. At the same time, he forbade superiors within the Order from interfering with their lives. This was not popular with the principals of the Order, who ruled at the 1354 General Chapter in Assisi that the initiative needed to be suppressed. The following year, Pope Innocent VI revoked the privileges his predecessor had granted to the hermitages and cast Gentile da Spoleto and few of his companions into prison. This in turn put an end to the life of the hermit community.

Thirteen years later however, in 1368 Paoluccio dei Trinci, a former Brughliano hermit, was allowed by the Minister General to return to Brughliano and start a new community. This idea was supported by the incumbent pope; Gregory XI approved the way of life of eleven hermitages, including that at Brughliano, in 1373. These communities lived within the Order and displayed no wish to secede. This was part of the reason why the leaders of the Order recognized and even supported this new movement. As a result, hermit groups enjoyed considerable autonomy. In 1388, the Minister General appointed Paoluccio Commissary General and allowed him to take over some more houses in the Marches of Ancona. By the time Paoluccio died in 1390, twenty-five houses in Central Italy already embraced the stricter approach to Francis's Rule. Extensions however slowed down under the leadership of John of Stroncone (†1418), Paoluccio's successor: in 1415, the reform movement possessed thirty-five houses.

Regarding the Iberian Peninsula, reform communities were already present in all the three local provinces at the turn of the 14–15th century. Having emerged independently from each other, these communities did not share principles and purposes. While some accepted papal rule commentaries, others – including a Castilian hermit community founded by Pedro de Villacreces and generally referred to as *Recollectio Villacreciana* – were more similar to the Italian reform groups as they strived for a strict interpretation of the Rules, rejected papal rule commentaries and lived in small-number hermitages. However, instead of arising from a living tradition like in Italy, the reform movement on the Iberian Peninsula was prompted by the increasing availability of information about St. Francis and his companions, which was in turn due to the spreading of manuscripts containing Francis's works and the life of the early Franciscan community. It is documented that apart from the Rule, the *Recollectio Villacreciana* recognized Francis's Testament, the Rule given to

hermitages (*Regula pro eremitoriis data*) and a text called *Speculum perfectionis* as basic documents, while the *Actus beati Francisci* was also recognized as a supplementary source. Similarly to its Italian counterparts, the *Recollectio Villacrejana* existed within the Franciscan Order, had a good relationship with the Order's leaders and therefore enjoyed considerable autonomy.

Regarding reform movements in the three Northern provinces of France, the new literature distinguishes two branches: the Mirebeau one and the Coletan one, the latter of which is named after St. Colette. The earliest reform initiatives surfaced around 1390 in Mirebeau. As opposed to the Italian and the stricter Spanish branches, this movement aimed to recognize papal rule commentaries and observe the directives set forth by the Order's legislation. This movement was initially tolerated and even supported by the province and the Order's leaders, however as the movement started to expand in 1404, leaders viewed it with increasing hostility. Feeling threatened, reformers turned to Avignon Pope Benedict XIII for help. In 1407, Benedict XIII exempted them from the jurisdiction of the Ministers Provincial, and ordered the Minister General to appoint Vicars Provincial for the reformers. The following year, the Pope ordered the Minister General to appoint a Vicar General, granting an individual hierarchy to the French reform movement. In 1409 however, Pope Alexander V, who himself happened to be a Franciscan, renounced all his predecessors' respective orders. In 1415 the reformers eventually presented their case at the Council of Constance (1414–1418). The Council ruled in favor of the reformers, allowing French Observants to elect Vicars Provincial and a Vicar General who must be recognized by the Minister General as own commissary. The Council's ruling was of decisive historic significance: a new, individual structure was created within the Franciscan Order, exempting Observants from the jurisdiction of the Order's leadership. This change greatly influenced the later history of the Order.

By that time, the other branch of the French reform movement also surfaced, chiefly in Burgundy. Although St Colette's reform measures were originally meant only for the Poor Clares, her fellow Franciscan, Henry de Beaume, managed to introduce the Coletan reform to a group of Friars Minor. Unlike the Mirebeau Observants, the Coletans stayed under the jurisdiction of the Order's leadership.

At the time of the Council of Constance, the following branches existed within the Franciscan Order. The majority was constituted by the so-called Conventual Friars, who lived a less strict lifestyle. Reform movements could

basically be divided into two groups according to their approach to the Rule: while some communities observed the Rule in a stricter manner and rejected papal rule commentaries altogether, others accepted papal rule commentaries and instructions issued by the Order's legislation. The former branch might be called "strict" or "radical", while the latter is referred to as "moderate". To further complicate the situation, some reform communities, despite being granted some sort of independence, formally stayed under the jurisdiction of the Order (*sub ministris*), while the Mirebeau branch operated within a completely new hierarchy that was headed by vicars (*sub vicariis*).

At this point, it is worth to note in advance, that the century after the Council of Constance brought about a considerable expansion of the moderate, *sub vicariis* reform branch, but it also produced a corresponding diminution of Conventuals. This process ultimately led to the dilemma whether the unity of the Order could be kept any further.

Stricter lifestyle and public activity, including pastoral and social service, played a pivotal role in the growth of the Observant movement, winning it an increasing popularity and a considerable financial support. In addition, Observants resumed the early Franciscan practice of itinerant preaching, which was greatly appealing to the public. Known as "the four pillars of the Observance", St. Bernardine of Siena (1380–1444), St. John Capistran (1386–1456), St. James of the Marches (1394–1476), and Albert of Sarteano (1385–1450) were all excellent preachers. The first among them was Bernardine of Siena, who started his preaching activity in 1418, and functioned primarily in Northern and Central Italy. As a result, a great number of young men joined the Observant Franciscans and several new convents were founded. Bernardine's disciples, John Capistran and James of the Marches extended the scope of their activity beyond the Apennine Peninsula to several European countries. Due to the activity of these outstanding representatives of the reform movement, preaching became the most characteristic trait of Observant friars.

Since after the Council of Constance, it was rather obvious that the Observant movement could not be repressed, an increasing number of Franciscans reckoned that the unity of the Order could only be preserved by putting an end to the antagonism between Conventuals and Observants by means of a general reform. To this end, Pope Martin V, himself a supporter of the reform movement, convoked a General Chapter to Assisi with the participation of both parties in 1430. Promulgated by John Capistran, the reform agenda stated that friars needed to give up real estate property, refrain from handling

money and leave all business activity to procurators, able-bodied friars needed to work, and clothing was also made uniform. Called the “Constitutiones Martinianae” after the pope, the statutes were accepted, and all present at the chapter had bound themselves on oath to carry out its decisions. For a short while, it seemed that the unity of the Franciscan Order had successfully been preserved. A few weeks after the chapter however, several Conventuals including Minister General William of Casale (1430–42) were released from their oath on request. The complete failure of the chapter’s reform initiatives was marked by Martin V’s bull “Ad statum” (23 August, 1430), issued on request of the Minister General, allowing the Conventuals to hold all their properties and incomes.

Notwithstanding, at the Provincial Chapter of Halberstadt held the same year, part of the Conventuals in Saxon province declared their loyalty to the “Constitutiones Martinianae”. Referred to as *Martinians*, this reformed Conventual Group resembled the Coletans in the way they stayed under the ministers instead of becoming part of the Observant hierarchy.

The years after the Chapter of Assisi saw a considerable strengthening of the Observant movement. This was fostered by Martin V’s successor, the Augustinian canon Pope Eugene IV, who, being firmly dedicated to reform initiatives within the Church, supported the Franciscan reforms. In 1431, the Observant Chapter of Bologna elected vicars for the Italian provinces and asked John Capistran to oversee all Italian Observants. In 1434, the Council of Basel reinforced the independence granted to the Mirebeau branch at the Council of Constance, and Eugene IV granted the same privileges to Observants in the regions of Castile and Leon. A few years later, in 1437, the Pope coerced the Minister General into appointing Bernardine of Siena as vicar of Italian Observants, thus creating the office of the cismontane Vicar General. At the General Chapter of Padua (1443) the Pope ordered the Minister General to appoint two Vicars General: John Capistran for the cismontane family and Jean Perioche of Maubert for the ultramontane one. Issued on 11 January 1446, Eugene IV’s bull “Ut sacra” declared the offices of the Observant Vicars General permanent, authorized the Observants to elect their own Vicars General, and ordered the Minister General to approve of the decision. Although the Minister General was still allowed to visit Observant cloisters, he was not permitted to intervene in Observants’ governing any more. From that point on, both cismontane and ultramontane Observants were allowed to hold general and provincial chapters independently of Conventuals, and had to elect their Vicars General and

Vicars Provincial at these autonomous chapters. “Ut sacra” ultimately managed to make Observants practically independent of Conventuals without violating the legal unity of the Order.

The 15th century therefore saw the formation of two branches within the Franciscan Order: the Conventual one, and the moderate, *sub vicariis* Observant branch. The latter, also referred to as *regularis observantia*, was the largest and most significant Franciscan reform movement, which was divided into two families: the cismontane family encompassed Italy, Austria, Hungary, Poland, and the East, while the ultramontane one contained France, the Iberian Peninsula, Germany, and Northern Europe. Simultaneously, several smaller reform groups were formed as well. The French *Coletans* and the German *Martinians* have already been mentioned. In Italy and on the Iberian Peninsula, the radical Observant movement diminished though it did not disappear completely. Despite the continuous attacks of moderate Observants, both regions had communities that were independent of the Observant hierarchy and expressed loyalty to Conventuals. In Italy, the most noteworthy of these were the *Clareni* and the *Amadeans*, while the *Discalceati* – also called *Capuciati* – were present on the Iberian Peninsula.

Increasing social support of the Observant movement – and a simultaneous deterioration of Conventuals’ publicity – is well illustrated by the fact that most of the new cloisters were founded for Observants throughout the century. Observants also took over several houses of the Conventuals, which were often given to them by lay authorities who were dissatisfied with the Conventuals’ way of conduct. Popes also soon realized that the Observants might be of great help to them: they were often relied on as inquisitors or preachers during the struggle against the Fraticelli or the Hussites, and were commissioned to promote Crusades against the Ottoman Empire.

In the second half of the 15th century and the beginning of the 16th, several Conventuals were aware that an ultimate split of the Franciscan Order might only be avoided by a thorough reform of the Conventuals. One of the greatest advocates of this reform was Minister General Giles Delfini (1500–1506) who wished to reunite the Order. Shortly after his election at the General Chapter of Terni, Delfini issued a memorandum openly criticizing the laxity and outrageous lifestyle of Conventuals and mentioned that at Pope Alexander VI’s request, the General Chapter of Terni promulgated new statutes in order to bring about a reform among Conventuals. Known as “*Constitutiones Alexandrinae*”, these statutes were sanctioned by Alexander VI in 1501. Delfini

however did not only plan to reform the Conventuals, but also wished to deprive Observants and all smaller reform groups of their independence. To this end, he visited all provinces during the following years but his initiatives were rejected by both branches. Finally, Pope Julius II, who knew the Order well as he had formerly lived among the Friars Minor and had served as the Cardinal Protector of the Order in 1474–1503, summoned a chapter to Rome in 1506. As a sign of the complete failure of Delfini's policy, the *capitulum* removed him from his position and elected a new Minister General. Concerning the unity of the Order, no agreement was reached and the chapter ended without success.

The Conventual reform ultimately failed, and several events – e. g. the *capitulum* in Rome – showed that the Friars Minor were unable to reach a unitary conclusion by themselves. As a reaction to the conflict within the Franciscan Order, several royals, cardinals, bishops and cities turned to the Holy See for a solution.

Julius II's successor Pope Leo X summoned a "capitulum generalissimum" in Rome for the Pentecost of 1517, which Conventuals and Observants and also the smaller reform groups were obliged to attend. On 29 May 1517, Leo X promulgated the bull "Ite vos in vineam meam", declaring that the whole Order had to be headed by a single Minister General and all friars were to obey him. The Minister General was to be elected from the reformed branch, and solely by reformed friars. Non-reformed friars were consequently deprived of their right to elect. Similarly to the Minister General, other officers of the Order had to be elected from reformed branches. Observant vicars were promoted to ministers of their provinces. As for the reformed branches, the Pope ordered them all to unite together and drop all their previous names. On 1 June 1517, a few days after the promulgation of the bull, Christopher Numai of Forlì, the former cismontane Vicar General was elected new Minister General. Shortly after that, the Pope settled the issue of non-reformed Conventuals too. On 12 June 1517, Leo X published the bull "Omnipotens Deus", in which he ordered the Friars Minor Conventuals to have a "Magister General", and elect "Magister Provincials" at the head of their provinces.

As a result of Pope Leo X's arrangements, reformed friars were separated from Conventuals, and two individual orders came into being: the *Ordo Fratrum Minorum (Regularis Observantiae)*, and the *Ordo Fratrum Minorum Conventualium*.⁵

5 Due to the large volume of scholarly material on this subject, I only include some fundamental works here: *Heribert Holzapfel: 'Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens', Freiburg*

The Franciscan Observance in Medieval Hungary

Franciscans settled in Hungary in the second half of the 1220's. Since the first friars came from German territories, the new province – founded in 1232 and governed from Esztergom – was dependent on the German mother province for a few years. In 1238, it became entirely independent as *Provincia Hungariae*. Around 1270, the number of cloisters in the province was 25, which increased to 51 by 1444.

According to earlier research, the Bosnian vicary, which had been founded in 1339 to convert the Balkan sectaries and Orthodox Christians, played a pivotal role in the stricter observance making territorial gains in Hungary. The early history of the observance in Hungary closely correlated with the in many respects unique Bosnian Franciscan mission, since the Observant cloisters founded on the territory of the Kingdom of Hungary were under the jurisdiction of the Bosnian vicary until 1448, when an independent Hungarian vicary came into being. Newer studies however have altered these findings, pointing out that the observants did not establish themselves in Hungary as a result of the Bosnian vicary.

The foundation of the cloister in Đakovo placed the Bosnian vicary on Hungarian territory, and up to the beginning of the 15th century, more than 10 cloisters entered into existence belonging to the Bosnian mission, primarily along

im Breisgau, 1909. (The English-language version is available online: 'History of the Franciscan Order', trans. by Antonine Tibesar OFM, Gervase Brinkmann OFM, introduction by Noel Muscat OFM. 2009. http://i-tau.com/franstudies/texts/hol_hist_final.pdf [Downloaded: June 17 2013]); *Johannes Hofer*: 'Johannes Kapistran. Ein Leben im Kampf um die Reform der Kirche. I-II', Heidelberg, 1964–1965.; *John Moorman*: 'A History of the Franciscan Order. From Its Origins to the Year 1517', Oxford, 1968.; *Duncan Nimmo*: 'Reform and Division in the Medieval Franciscan Order. From Saint Francis to the Foundation of the Capuchins', Roma, 1987. (Bibliotheca Seraphico-Capuccina 33.); *Idem*: 'The Franciscan Regular Observance. The Culmination of Medieval Franciscan Reform', in *Reformbemühungen und Observanzbestrebungen im spätmittelalterlichen Ordenswesen*, hrsg. von Kaspar Elm. Berlin, 1989, (Berliner Historische Studien 14. Ordensstudien VI.), pp. 189–205.; *Paul L. Nyhus*: 'The Franciscan Observant Reform in Germany', in 'Reformbemühungen' op. cit. pp. 207–217.; *Grado Giovanni Merlo*: 'Nel nome di San Francesco. Storia dei frati Minori e del francescanesimo sino agli inizi del XVI secolo', Padua, 2003. (In English: 'In the Name of Saint Francis. History of the Friars Minor and Franciscanism until the Early Sixteenth Century', trans. by Raphael Bonnano OFM. Saint Bonaventure, 2009.); *A ferences regula. Korai és mai értelmezések*, [The Rule of Saint Francis. Early and Contemporary Interpretations.], ed. by Kapisztrán Varga OFM, Jakab Várnai OFM. Budapest, 2011. (Vita Consecrata 5.)

the Southern border of the country. Among the founders we encounter prelates dedicated to the mission (Peregrinus de Saxonia, bishop of Bosnia, Bálint Alsáni, bishop of Pécs) and high-ranking representatives responsible for administering Southern border regions endangered by the Turks (Benedek Himfi, *ban* of Severin, Miklós Csáki, *ispán* of Temes, László Losonci, *ispán* of Temes and János Maróti, *ban* of Mačva).

They began to build cloisters from the middle of the 1410s, especially for the benefit of the Regular Observance, but these cloisters did not owe their existence to the expansion of the Bosnian vicary. In the first two decades of the 1400s, among the founders whom we know by name, we find high dignitaries playing an important part in guarding the Southern border, who were part of King Sigismund's company on the Council of Constance for certain periods of time. King Sigismund himself founded a convent for the Observants in 1425 in Visegrád. The majority of the new cloisters were built far from the Southern border region, and most of them were related to the estates of the patrons.

The independent Hungarian Observant vicary was founded in 1448, when Pope Nicholas V allowed Hungarian cloisters to secede from the Bosnian vicary. Headed by the vicar, the vicary was divided into custodies, each governed by a *custos*, and custodies controlled the cloisters which were led by the guardians. The increase in the number of convents was mainly due to the foundation of new ones. In addition, in 1444–67, Conventual Franciscans were ordered to give up eight of their cloisters – including the ones in Esztergom, Buda and Pest – to the Observants, and we know of other incidents, whereby the Observants took over houses from other orders. The powerful support of the king and numerous aristocrats as well as noble families played a vital role in the spreading of the Observant movement in Hungary. Secular and ecclesiastical leaders of the country realized that the Friars Minor (historically called “*cseri*” friars) were experienced in preaching, living in a strict poverty and being highly mobile, which made them ideal not only to do general pastoral work, but also tasks for which the members of other religious orders were less capable. Such tasks included the conversion of Orthodox Christians and the fight against the Hussites and the Ottomans. These activities also harmonized with the political objectives of the papacy. Developing dynamically, the Observant vicary became the largest monastic community of Hungary by the second half of the 15th century. By 1475, all the ten custodies already existed with fifty cloisters altogether. Around 1510, the number of cloisters increased to seventy and they had 1500–1700 friars.

The Hungarian vicary belonged for ten years under the jurisdiction of the cismontane Vicar General. However at the General Chapter in Rome in 1458 vicar István Varsányi came to an agreement with the head of the Order that the vicary would be transferred under the direct jurisdiction of the Minister General. After the agreement's papal sanction, the Hungarian Observants were independent of the cismontane family, and they had greater independence in the government of their vicary. The turn of the 15th century ushered in other changes: the Observants opened negotiations with the cismontane Vicar General concerning the reintegration of the Hungarian vicary into the cismontane family. This action was most likely predicated on the vicary's adversary relationship with the Hungarian Conventual province. The Conventuals wanted to force the union of the Observants with the Conventual hierarchy, which posed a true danger, since both the Observant vicary and the Conventual province were similarly under the direct authority of the head of the Order. In addition, among Hungarian Barons there were those who supported the Conventuals' aims. Reunification with the cismontane family occurred in 1502, when Pope Alexander VI transferred the Hungarian vicary to the governance of the cismontane Vicar General.

In 1517 Pope Leo X's bull *Ite vos* made the leader of Hungary's monastic community a minister, and the territory he administered was then consistently referred to as a province. At the same time, at the *capitulum generalissimum* in Rome, Hungarian Conventual delegates declared their submission to Observance. This led to two Observant provinces existing simultaneously in Hungary, and members of both were called Observants. This ambiguity about naming was finally eliminated at the Chapter in Burgos in 1523, when the former Conventual province was named after the Holy Virgin Mary (*Provincia Sanctae Mariae in Hungaria Ordinis Minorum*), while the originally Observant province was named after the Redeemer (*Provincia Sancti Salvatoris in Hungaria Ordinis Minorum*). They are generally referred to as Marian and Salvatorian provinces, and their members are called Marians and Salvatorians respectively.⁶

6 János Karácsonyi: 'Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig' [The History of Saint Francis' Order in Hungary up to 1711] I-II, Budapest, 1922-1924.; Marie-Madeleine de Cevins: 'Les franciscains observants hongrois de l'expansion à la débâcle (vers 1450 - vers 1540)', Roma, 2008, (Bibliotheca Seraphico-Cappucina 83.), with further references. (For its criticism, see Antal Molnár: 'Egy válság anatómiája' [Anatomy of a Crisis], Buksz, 20 [2008], pp. 216-224.; *Idem*: 'Observants in Hungary. Critical Notes on a Recent Study', *Archivum Franciscanum Historicum*, 102 [2009], pp. 227-242.); Beatrix F. Romhányi: 'Az obszerváns ferencesek és

About this Edition

The above brief history of the Order may provide a framework for locating the present edition of primary sources in the history of Hungarian Franciscans. This publication wishes to present a full-text edition of original documents issued by the members of the Observant Franciscan vicary (a province from 1517, referred to as Salvatorian province from 1523).⁷ Although it has been mentioned that Hungarian Conventual Franciscans embraced Observance in 1517, their publications are not included in this edition. Instead of referring to the dates of the earliest and latest documents, the two dates mentioned in the title, 1448 and 1526, denote the period under research. The year 1448, marking the foundation of the independent Observant vicary, was a significant landmark in the history of Hungarian Observants. The end date, 1526, on the other hand needs some explanation, since apart from being the year of the infamous Battle of Mohács, it did not mark a special turning point in the history of the Salvatorian province, and it was not a milestone in several other areas of Hungarian history either.⁸ Much rather, this end date is chosen for a practical reason: with the exception of five documents (Numbers 1, 2, 4, 6 and 11) researches were based on the digital database of National Archives of Hungary (NAH), which – in keeping with the Hungarian historical tradition of viewing the Battle of Mohács as the border between medieval and modern Hungarian history – warehouses a record of Hungary's archival sources until 1526.⁹ The earliest document within the above two dates was issued in

a Délvidék védelme' [The Observant Franciscans and the Protection of the Southern Territories], in *Európa védelmében. Kapisztrán Szent János és a nándorfehérvári diadal emlékezete*, ed. by Peregrin Kálmán, László Veszprémy. Budapest, 2013, pp. 15–23.; *Idem: 'A konstanzi zsinat és a ferences obszervancia magyarországi megjelenése' [The Council of Constance and the Presence of the Franciscan Observance in Hungary]*, in „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”. *Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából*, ed. by Attila Bárany, László Pósn. Debrecen, 2014, pp. 210–218.

7 In three cases, I had to resort to publishing abstracts, see later.

8 *István Tringli: 'Az újkor hajnala. Magyarország története 1440–1541'* [Dawn of Modernity. The History of Hungary 1440–1541], Budapest, 2003. For Franciscans especially, see *Beatrix F. Romhányi: 'Ferencesek a késő középkori Magyarországon'* [Franciscans in Late Medieval Hungary], in *A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára*, I–II, ed. by Sándor Őze, Norbert Medgyesy-Schmikli. Piliscsaba–Budapest, 2005, I, pp. 116–121.

9 *Collectio Diplomatica Hungarica. Database of Archival Documents of Medieval Hungary. Web edition (DL–DF 5.1)*. <http://mol.arcanum.hu/dldf>. From here on DL–DF database. For a review of the database, see *György Rácz: 'Collectio Diplomatica Hungarica. Medieval Hungary*

1451, and the latest in 1524. Therefore this volume is a compilation, since only original documents are included in this edition. Even though it is obvious that reproductions of documents put out by the Hungarian Observants need to be researched as well, it would be a much more far-reaching and complex work. For example, the two formularies copied in the first half of the 16th century – due to the nature of the source material – require a separate treatment and edition.¹⁰

Here I must mention István Doroszlai and the five documents which derive from him (Numbers 28, 29, 46 and Appendix I, II). He wrote the first two letters as a layman (Appendix I, II), while by the time of the third (Number 30), he was an Observant Franciscan friar. These letters – apart from the person of the writer – relate to one another in terms of their content as well: Doroszlai penned the first two letters to a member of the Gyulai family in Baranya

online: The online portal of the National Archives of Hungary on medieval charters', *Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde*, 56 (2010), pp. 423–444.; *Idem*: 'Medieval Hungary online: The Hungarian National Archives' online portal on medieval charters', in *Archive im Web – Erfahrungen, Herausforderungen, Visionen*, ed. by Aigner Thomas, Stefanie Hohenbruck, Thomas Just, Joachim Kemper. St. Pölten, 2011, pp. 120–141.; *Idem*: 'Középkori források a genealógiai kutatásban' [Medieval Sources in Genealogical Research], in *Genealógia 1*, ed. by István Kollega Tarsoly, Eleonóra Kovács, Attila Pandula, Gábor Vitek. Budapest, 2012, pp. 123–142, especially 133–142.

- 10 Budapest, National Széchényi Library, Cod. Lat. 432., Oct. Lat. 775. For the first and earlier manuscript, see *Emma Bartoniek*: 'Codices manu scripti Latini. I. Codices Latini medii aevi', Budapest, 1940, 388–390.; *Jenő Szűcs*: 'A ferences obszervancia és az 1514. évi parasztháború. Egy kódex tanúsága' [The Franciscan Observance and the Peasant War of 1514. The Testimony of a Codex], *Levélári Közlemények*, 43 (1972), pp. 213–261. Publications from the formulary: *Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV. Maiorem partem collegit Antonius Fekete Nagy. Ediderunt Victor Kenéz et Ladislaus Solymosi, atque in volumen redegit Geisa Érszegi*. Budapest, 1979, (Publicationes Archivii Nationalis Hungarici II. Fontes 12.), *passim*.; *Cevins*: 'Les franciscains observants hongrois' op. cit. (n. 6) pp. 479–552. For the second manuscript, see *János Csontos*: 'A magyarországi sz. ferenczrendiek latin levelezője 1532–1535-ből a budapesti ferenczkek könyvtárában' [The Latin Book of Correspondence of Hungarian Franciscans from 1532–1535 at the Franciscan Library in Budapest], *Magyar Könyvszemle*, 5 (1880), pp. 51–85. – The two formularies are currently being published by Antal Molnár, see *Antal Molnár*: 'Formulari francescani della provincia Ungherese dei frati Minori Osservanti del primo Cinquecento', in *Osservanza francescana e cultura tra Quattrocento e primo Cinquecento: Italia e Ungheria a confronto*, a cura di Francesca Bartolacci, Roberto Lambertini. Roma, 2014, pp. 73–86. – It is worth to mention that the DL–DF-database contains only one Hungarian Observant-published document that was preserved in a modern copy. DL 66 741. 1 January 1495, Vámos: István Soproncai, vicar of Hungarian Observant Franciscans admits Tamás Mellétei, his wife and children to the confraternity of the Order and grants them all spiritual riches of his vicary.

county, to János Gyulai, while he wrote the third as a Franciscan to János' father, György Gyulai. These three letters underscore that as a lay person István Dorozslai had a close relationship with the Gyulais, especially with János, and that he maintained this connection even after becoming an Observant Franciscan.¹¹ Dorozslai's relationship with the Gyulais is the reason why the first two Dorozslai letters were included in the compilation, and their text may be read in the Appendix.

Special attention needs to be paid to seven letters (Numbers 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8) that are kept in the Franciscan cloister of Capestrano among the 482 letters constituting a part of St. John Capistran's legacy.¹² In 1901, Béla Pettkó already published 77 documents of this legacy which bear a relevance to Hungary.¹³ In 2006, the cloister of Capestrano was visited by a small group of scholars delegated by the Military History Institute and Museum, and digital photographs were made of more than three hundred documents including all but four of the items previously published by Pettkó. These photographs are now part of the Diplomatic Photo Collection of the NAH.¹⁴ Three of them (Numbers 5, 7, 8) are included in the present edition, which discusses seven Capestrano letters altogether.¹⁵ Two letters (Numbers 7, 8) have been preserved in good condition, while on the third (Number 5) the ink has faded so much it is illegible in many places, therefore I completed the text according to Pettkó's edition.¹⁶ Of the four Capestrano letters that were not photographed in 2006 (Numbers 1,

11 *Balázs Kertész*: 'A Gyulaiak és a ferencesek' [The Gyulais and the Franciscans], in *Arcana tabularii. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére, I-II*, ed. by Attila Bárány, Gábor Dreska, Kornél Szovák. Budapest-Debrecen, 2014, I, pp. 235–248.

12 *Aniceto Chiappini*: 'Reliquie letterarie capestranesi: storia, codici, carte, documenti', *Aquila*, 1927.; *Ottokar Bonmann – Gedeon Gál – Jason M. Miskuly*: 'A provisional calendar of St. John Capistran's correspondence', *Franciscan Studies*, 49 (1989), pp. 255–345.; 50 (1990), pp. 323–389.; 52 (1992), pp. 283–327. About the collection: 49 (1989), pp. 255–264.

13 *Béla Pettkó*: 'Kapisztrán János levelezése a magyarokkal' [John Capistran's correspondence with Hungarians], *Történelmi Tár*, 2 (1901), pp. 161–222. Published separately: 'Kapisztrán János levelezése a magyarokkal. 1444–1456', Budapest, 1901. Newer edition: *Schematismus almae Provinciae Sancti Joannis a Capistrano Ordinis Fratrum Minorum s. p. Francisci in Hungaria ad annum Christi MCMIX*. Kolozsvár, 1909, Appendix. (With a new item: 10.)

14 *Miklós Sölch*: 'Kapisztrán Szent János levelezése a diplomatikai fényképgyűjteményben', [St. John Capistran's Correspondence in the Diplomatic Photo Collection], in *Európa védelmében* op. cit. (n. 6) pp. 146–168. No photographs of Pettkó's items 33, 39, 68, and 75.

15 Pettkó publishes all the three.

16 At the time of Pettkó's visit to Capestrano in 1886, the document obviously was in a better condition that enabled Pettkó to publish its full text. Over the centuries however – even during the 20th century – the majority of the letter corpus was impaired by humidity, and texts

2, 4, 6), I do not have any record. Number 4 is included in Pettkó's edition, so I published its text according to him.¹⁷ Regarding the other three items (1, 2, 6) I resorted to publishing abstracts found in works by Chiappini and Bonmann.¹⁸

Naturally, this collection cannot be seen as definitive. In all probability in foreign archives, for instance those in territories that once formed part of historic Hungary, more Hungarian Observant documents may be found which are not included in the Diplomatic Photo Collection of the NAH.¹⁹

The present edition – aside from the two letters included in the Appendix – includes fifty-nine items: fifty-six full texts and the three aforementioned abstracts. This meager collection is but a fraction of the amount of documents published in the age. The abundance of contemporary Observant documents is implied, among others, by previously cited two formularies published in the first half of the 16th century. Comparing the formularies with the source group published here, it turns out that most of the contemporaneous document types do not have a surviving original example. The appallingly small number of surviving original documents aptly illustrates the notoriously poor source conditions of this academic field.²⁰ Notwithstanding, the source collection process proved that it is worth to conduct regular researches into Observant sources, since formerly unknown documents may always turn up. Most of the documents in this edition have not been published even as abstracts, and the majority of them are completely missing from reference literature. Republishing formerly published sources includes corrections to previous readings.

All the documents are in Latin. Thirty-eight items, almost two thirds of the material, are letters of confraternity (*litterae confraternales*) in which the vicar – minister from 1517 – or a *custos* admits one or more laypersons into the confraternity of the Order, and grants them all the spiritual riches of his vicary or custody.²¹ The reason why this document type is so much overrepresented in the source group is most likely that these writings were usually stored at the archives of the noble family they were granted to. These family archives

became illegible. See: *Pettkó*: 'Kapisztrán János levelezése' op. cit. (n. 13) pp. 161.; *Bonmann*: 'A provisional calendar' op. cit. (n. 12) 256, 259 (n. 13).

17 Pettkó's edition reveals that most of the letter was already illegible in 1886.

18 Abstracts imply that now these letters are only partially legible or not legible at all.

19 See number 11.

20 *Molnár*: 'Egy válság anatómiája' op. cit. (n. 6) p. 216.

21 Numbers 3, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 30, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 50, 51, 52, 55, 56, 57, 58 and 59.

have apparently proven to be safer places to survive the turmoils of history than other places where other types of documents were kept. This is especially true of cases in which the documents have been stored in the same family archives until nowadays. The present edition contains three such letters (Numbers 30, 55 and 58): the letter of confraternity granted to Ferenc Balassi was preserved in the archives of the Balassa family, the document granted to László Szarvaskendi Sibrik was preserved in the archives of the Sibrik family, while Pál Bodolai Béldi's letter of confraternity was preserved in the Béldi family archives in Mezőméhes (Miheșu de Câmpie, present-day Romania). Of further note is the letter of agreement between Hungarian Conventuals and Observants, issued on 26 October 1497, by minister Gergely Szekcsői of the Conventuals, and vicar Osvát Laskai of the Observants – the only such original document to have been preserved (Number 35). Out of the items of the Order's internal correspondence, it is worth mentioning vicar Balázs Dézsi's lengthy exhortation to the *custos*, guardians and all other friars of the Jenő custody (Number 53). Exhortations (*litterae exhortatoriae*, *exhortatio* in short) issued by vicars, and later ministers, explain virtues prescribed in the vow (poverty, obedience and chastity) and encourage friars to adhere to their vows. A copy of these exhortations was usually sent to each custody, and it was read out loud and commented on in each cloister. The earlier of the two aforementioned Franciscan formularies (Cod. Lat. 432.) preserved copies of several exhortations, but only this one has survived until today.²² There are lengthy text agreements between Balázs Dézsi's exhortation letter and an *exhortatio* of the formulary, which leads to the conclusion that the two texts are related to one another.²³

Publication Principles

The present edition of primary sources conforms to the guidelines of source publication that have been recently implemented and are regularly referred to in Hungarian Medieval Studies.²⁴

²² Szűcs: 'A ferences obszervancia' op. cit. (n. 10) pp. 225–229.; Cevins: 'Les franciscains observants hongrois' op. cit. (n. 6) pp. 479–512.

²³ Cod. Lat. 432. fol. 200v–204v.

²⁴ A Magyar Történelmi Társulat forráskiadási szabályzatai. [The Hungarian History Society's Regulations Relating to Sources], *Századok*, 53–54 (1919–1920), Appendix, pp. 22–24. (New

After the identification number, the date and the place of origin, a brief Hungarian abstract is included. What follows is the Hungarian apparatus, which includes a physical description of the document,²⁵ the signature in the case of sources in possession of the Diplomatic Archives of the NAH (DL), in other instances the current location with the signature, after which in parenthesis the serial number of the Diplomatic Photo Collection of the NAH (DF) is given. Modern copies, earlier editions or abstracts are mentioned here, if applicable.²⁶ Commentary related to the edition is at the end of the apparatus. The apparatus is followed by the source text itself. The Latin critical apparatus containing philological and explanatory notes follows the source text.

I standardized the Latin texts, but at the same time, I sought to maintain its orthographical characteristics to a certain degree. For the Latin standardization I took into account the notations in the first volume of the Szapolyai family's archives.²⁷ Regardless of the character used in the source, I omitted the letter "j" from all Latin words since "j" is not part of the Latin alphabet, and its use does not bear any relevance to pronunciation.²⁸ The letters "u" and "v" have been transcribed phonetically: letters "u" with a consonant value have been transcribed as "v", and letters "v" with a vowel value have been tran-

edition: A Magyar Történelmi Társulat forráskiadási szabályzatai. A Magyar Tudományos Akadémia szabályai középkori latin források közlésére. [The Hungarian History Society's Regulations Relating to Sources. The Hungarian Academy of Science's Rules Governing Publication of Medieval Latin Sources], in *Forráskiadási szabályzatok*, Szeged, 2000, [Studium Füzetek 5.], pp. 72–76.); *István Tringli*: 'Középkori oklevelek kiadásának problémái' [Problems Relating to Medieval Document Publication], *Fons*, 7 (2000:1) pp. 7–40.; *Kornél Szovák*: 'Korreferátum Tringli István előadásához' [Coreference to the Presentation of István Tringli], *Fons*, 7 (2000:1) pp. 41–47.

25 In two cases, I made a note about the quality of word use (Numbers 12, 45).

26 Regarding number 16, I held it significant to indicate the appearance of the manuscript in reference literature, and regarding numbers 46 and 47, I thought it necessary to mention that these manuscripts have already been processed.

27 *A Szapolyai család oklevéltára I. Levelek és oklevelek (1458–1526)*. [The Archive of the Szapolyai family I. Letters and Charters (1458–1526)], ed. by Tibor Neumann. Budapest, 2012, pp. 14–15. The word variations that follow were not standardized: *Christus–Cristus, presbyter–presbiter, elemosyna–elemosina, caritas–charitas, carissimus–charissimus*.

28 *Szovák*: 'Korreferátum' op. cit. (n. 24) p. 44.; *Gábor Dreska*: 'A pannonhalmi konvent hiteleshelyi működésének oklevéltára I. (1244–1398) Monumenta credibilia conventus de monte Pannoniae I. (1244–1398)' Győr, 2007, (*A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások* 6.), p. 13.

scribed as “u”.²⁹ The use of “ti” before consonants has been unified according to the guidelines of Humanistic spelling.³⁰

Proper names, adjectival forms of place names, demonyms and their adjectival forms, the adjective *Christianus*, and the phrase *Sacra Scriptura* have been capitalized. Other capitalized words include holidays, the words *sanctus* and *beatus* if they directly precede a proper name, and – as an exception – the phrase *Beata Virgo Maria*.

Concerning compound words, I primarily relied on the syntactic rules of classical Latin, although I also consulted Medieval Latin dictionaries.

The punctuation of texts follows default semantic and syntactic guidelines.

Any erroneous forms in the sources are included in the notes, while the main text contains the corrected forms.

Where the exterior of a letter included an address, the source text begins with that address without any further notice.

Words reduced to one letter are expanded in parentheses, e. g.: *v. m.* = *v(estra) m(agnificentia)*.

Parentheses in the documents received question marks.

Quotations in the sources and text agreements between Balázs Dézsi’s exhortation letter (Number 53) and the above mentioned *exhortatio* of the Franciscan formulary (Cod. Lat. 432)³¹ were duly shortened.

Sources include two types of graphic signs: daggers, and section signs.³² Both are denoted by their cursive Latin name in parentheses: (*CruX*), (*Signum paragraphi*).

Vulgar Latin words were removed, for example: *’werespey’*.

The abbreviation of Biblical books is based on the *Vulgate* edition published in Stuttgart, 1994.³³

29 *Tringli*: ‘Középkori oklevelek’ op. cit. (n. 24) p. 29.; *Szovák*: ‘Korreferátum’ op. cit. (n. 24) p. 44.

30 *Tringli*: ‘Középkori oklevelek’ op. cit. (n. 24) p. 28.

31 Cod. Lat. 432. fol. 200v–204v.

32 Numbers 12, 48, 49 and 50.

33 *Biblia Sacra iuxta vulgatum versionem*. Recensuit Robertus Weber et al. Editionem quartam emendatam praeparavit Roger Gryson et al. Stuttgart, 1994.

Source editions feature the following editorial marks:

- [] Illegible for some reason, but may be completed from context or other sources.
- [...] Illegible for some reason, and may not be completed. The number of full stops is constant regardless of the length of the missing part.
- () Full text of words reduced to one letter.
- < > Missing text inserted by the editor.
- '' Words in vernacular.

The above guidelines also apply to those two Capestrano letters that are partly (Number 5) or fully (Number 4) published on basis of Béla Pettkó's edition. However, since Pettkó's work is not flawless,³⁴ I used his edition with scrutiny.

Arriving at the end of my preface, I would like to thank all who provided help and support in publishing this work. First and foremost, I must mention the volume's proofreaders Gábor Dreska and Kornél Szovák, who pointed out numerous errors, and who had useful suggestions for the volume. Special thanks is due to Gábor Dreska for answering all my academic and technical questions with immense patience from the very beginning. Antal Molnár, sharing his personal experience regarding John Capistran's legacy in Capestrano, helped me orientate better among these sources. As for my archival researches and questions that emerged on the way, I owe a great thank you to Beatrix F. Romhányi, Géza Érszegi, György Rácz, Miklós Sölch, Norbert C. Tóth, Imre Kapisztrán Varga, and András W. Kovács for their help.

Székesfehérvár, 9 April 2015

The Author

34 Sölch: 'Kapisztrán Szent János levelezése' op. cit. (n. 14) p. 146.

RÖVIDÍTÉSEK / ABBREVIATIONS*Általános rövidítések / General abbreviations***ADD.**

addit / hozzáadja / adds

CF.

confer / vesd össze / cf.

CORR. EX

correxit ex / javította ...-ból, -ből / corrected from

CS.

család / family

DEL.

delevit / törölte / deleted

ED.

editio / kiadás / edition

IN MARG.

in margine / a margón / on the margin

LT.

levéltár(a) / Archives (of)

OMITT.

omittit / elhagyja / omits

REG.

regesta / regeszta / abstract

sc.

scilicet / tudniillik / namely

SUPRASC.

superscriptum / sor fölötti beszúrás / insertion above the line

*Levéltárak, könyvtárak, levéltári rövidítések
/ Archives, libraries, archival abbreviations*

DF

MNL OL, Diplomatikai Fényképgyűjtemény

DL

MNL OL, Diplomatikai Levéltár

MFL

Magyar Ferences Levéltár, Budapest

MKA

MNL OL, Kincstári Levéltárak, Magyar Kamara Archívuma

MNL OL

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

MNL TML

Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Szekszárd

MNL ZML

Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára, Zalaegerszeg

MNM, TÖRZSANYAG

MNL OL, Magyar Nemzeti Múzeum, Törzsanyag

MTAK

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest

OSzK

Országos Széchényi Könyvtár, Budapest

ÖStA HHSStA

Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien

SNA

Slovenský Národný Archív, Bratislava

Felhasznált könyvészeti források / Bibliography**ABAFFY - DANCS - HANVAY**

Az Abaffy család levéltára 1247–1515. A Dancs család levéltára 1232–1525. A Hanvay család levéltára 1216–1525. Ila Bálint kézirata alapján sajtó alá rendezte és szerkesztette Borsa Iván. Bp. 1993. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 23.)

ANNALES MINORUM XV.

Annales Minorum seu trium ordinum a S. Francisco institutorum. Auctore A. R. P. Luca Waddingo Hiberno. Tomus XV. (1492–1515) Editio tertia. Ad Claras Aquas (Quaracchi), 1933.

APPONYI I.

A Pécz nemzetség Apponyi ágának az Apponyi grófok családi levéltárában őrizett oklevelei. I. 1241–1526. Szerk. Kammerer Ernő. Bp. 1906.

BALASSA

A Balassa család levéltára 1193–1526. Fekete Nagy Antal kézirata alapján sajtó alá rendezte és szerkesztette Borsa Iván. Bp. 1990. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 44.)

BÁNDI

Bándi Zsuzsanna: A Magyar Országos Levéltár Jagelló-kori pecsétkiállításának katalógusa. (1991. szeptember 20.–1992. június 30.) Levéltári Közlemények 64. (1993) 107–142.

BÁNFFY II.

Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczi Bánffy család történetéhez. II. Szerk. Iványi Béla. Bp. 1928. (A Tomaj nemzetségbeli losonczi Bánffy család története.)

BONMANN – GÁL – MISKULY

Ottokar Bonmann – Gedeon Gál – Jason M. Miskuly: A provisional calendar of St. John Capistran's correspondence. Franciscan Studies 49. (1989) 255–345.; 50. (1990) 323–389.; 52. (1992) 283–327.

BORSA

Borsa Gedeon: A római Szent Péter bazilika építése javára hirdetett búcsú magyarországi terjesztésére készült nyomtatványok (1508–1509). Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1963–1964. 179–186.

BÖLCSKEY

Bölcskey Ödön: Capistranói Szent János élete és kora. I–III. Székesfehérvár, 1923–1924.

CEVINS

Marie-Madeleine de Cevins: Les franciscains observants hongrois de l'expansion à la débâcle (vers 1450 – vers 1540). Roma, 2008. (Bibliotheca Seraphico-Capuccina 83.)

CHIAPPINI

Aniceto Chiappini: Reliquie letterarie capestranesi: storia, codici, carte, documenti. Aquila, 1927.

E. KOVÁCS

E. Kovács Péter: A Hunyadi-család. In: Hunyadi Mátyás. Emlékkönyv Mátyás király halálának 500. évfordulójára. Szerk. Rázsó Gyula, V. Molnár László. Bp. 1990. 29–51.

ENGEL: KÖZÉPKORI ADATTÁR

Engel Pál: Magyar középkori adattár. CD-ROM. Arcanum, 2001.

ETE I.

Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából. I. Szerk. Bunyitay Vince, Rapaics Rajmund, Karácsonyi János. Bp. 1902.

FÜGEDI

Fügedi Erik: A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása. Bp. 1970.

GÖRGEY

Görgey Albert: A topporci és görgői Görgey nemzetség és a svábóci és tótfalvi Sváby nemzetség történetéből. Igló, 1909².

ISPRAVE

J. Stipišić – M. Šamšalović: Isprave u Arhivu Jugoslavenske Akademije. In: Zbornik Historijskog Instituta Jugoslavenske Akademije 4. (1961) 465–554.

IVÁNYI

Iványi Béla: A körmendi levéltár missilis levelei. (I. rész, középkor, 1454–1526.) Körmend [1944]. (Körmendi Füzetek 5.)

KARÁCSONYI

Karácsonyi János: Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig. I–II. Bp. 1922–1924.

KERTÉSZ: A GYULAIÁK

Kertész Balázs: A Gyulaiak és a ferencesek. In: Arcana tabularii. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére. I–II. Szerk. Bárány Attila, Dreska Gábor, Szovák Kornél. Budapest–Debrecen, 2014. I. 235–248.

KERTÉSZ: ÚJABB ADATOK

Kertész Balázs: Újabb adatok a magyarországi obszerváns ferencesek történetéhez és Werbőczy István életéhez. In: Források és hagyományképek. Szerk. Stemler Ágnes. Bp. 2014. (Bibliotheca Scientiae et Artis) 87–99.

KUBINYI: ERNUSZT

Kubinyi András: Ernuszt Zsigmond pécsi püspök rejtélyes halála és hagyatékának sorsa. Századok 135. (2001) 301–361.

KUBINYI: TÁRCAI

Kubinyi András: Tárcai János, az utolsó székely ispán. (Genealógiai és prozopográfiai tanulmány) *Mediaevalia Transilvanica* 7–8. (2003–2004) 117–138.

LÓVEI

Lóvei Pál: Tótselymesi Tharczai János székely ispán (†1510) sírköve. *Mediaevalia Transilvanica* 7–8. (2003–2004) 139–141.

MOTEŠICKÝ

Miloš Marek: Archivum Familiae Motešický. Stredoveké listiny z archívu rodu Motešickovcov. Trnava–Kraków, 2010. (Fontes rerum Slovacarum 2.)

PÁSZTOR

Pásztor Lajos: A magyarság vallásos élete a Jagellók korában. Bp. 1940.

PAULUS

Nikolaus Paulus: Geschichte des Ablasses im Mittelalter. III. Geschichte des Ablasses am Ausgange des Mittelalters. Paderborn, 1923.

PESTY: SZÖRÉNY

Pesty Frigyes: A szörényi bánság és Szörény vármegye története. I–III. Bp. 1878.

PETTKÓ

Pettkó Béla: Kapisztrán János levelezése a magyarokkal. Történelmi Tár 2. (1901) 161–222. Önállóan is megjelent: Kapisztrán János levelezése a magyarokkal. 1444–1456. Bp. 1901. Újabb kiadása: Schematismus almae Provinciae Sancti Joannis a Capistrano Ordinis Fratrum Minorum s. p. Francisci in Hungaria ad annum Christi MCMIX. Kolozsvár, 1909. Függelék. (Egy új tétellel: 10.)

SCHULTE

Aloys Schulte: Die Fugger in Rom 1495–1523. Mit Studien zur Geschichte des kirchlichen Finanzwesens jener Zeit. I–II. Leipzig, 1904.

SENECA: DE BENEFICIIS

Seneca in ten volumes. III. Moral essays. III. Translated by John W. Basore. Cambridge, Massachusetts–London, 1989.

C. TÓTH

C. Tóth Norbert: A ferencesek meglepedése Nyírbátorban. In: 800 esztendő a ferences rend. Tanulmányok a rend lelkeségéről, történeti hivatásáról és kulturális-művészeti szerepéről. I-II. Szerk. Medgyesy S. Norbert, Ötvös István, Óze Sándor. Bp. 2013. I. 153–163.

ZALA

Zala Megye Levéltára középkori okleveleinek regesztái. (1019) 1240–1526. Fordította, a mutatót készítette és szerkesztette: Bilkei Irén. Zalaegerszeg, 2014. (Zalai Gyűjtemény 75.)

IRATOK

DOCUMENTS

1.

1451. június (?) 24., Buda

Becsenyi Mihálynak, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusának levele Kapisztrán Jánoshoz a vikáriával kapcsolatban.

Papíron. Biblioteca del Convento S. Giovanni da Capestrano 370. — Reg.: Chiappini 236–237/370. (Chiappini a rossz állapotú iratok között tartotta nyilván a levelet.)

2.

1451. július 30., Petróc

Varsányi Istvánnak, a jenői őrség őrének levele Kapisztrán Jánoshoz, amelyben leírja Magyarország vallási helyzetét, és hívja Kapisztránt, hogy prédikáljon a népnek.

Papíron. Biblioteca del Convento S. Giovanni da Capestrano 371. — Reg.: Chiappini 237/371. (Chiappini a rossz állapotú iratok között tartotta nyilván a levelet.); Bonmann – Gál – Miskuly 1990. 325/308. (A regeszta szerint a levél túl halvány.)

3.

1453. május 17., Vámos

Becsenyi Mihály, a magyarországi obszerváns ferencsek vikáriusa Katalint, Litói Nagy Simon özvegyét nővérével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, a levél bal oldali egyharmada hiányzik, hátlapján pecsét nyomával. DL 44 665. (MNM, Törzsanyag.)

[In Christo ...] Katherine, relicte domini Symonis Magni de Lytho frater¹ Michael de Beczen [...] de observantia in vicariatu provincie Hungarie locorum devotorum eorundem fratrum [vicarius ... salu]tem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari. Devotionem [...] o]b Dei omnipotentis reverentiam et beati seraphici patris nostri, Francisci merita [...] accipi, affectu sincere caritatis acceptans, Christoque non immerito acceptabilem [...] beneficiorum spiritualium vicissitudinibus reconpensare² cupiens, te unacum sorore tua [...] filiabus tuis natis, uti Thoma ac Brigida et Dorothea in nostram

con[fraternitatem ... universa] et singula dicte vicarie suffragia in vita recipio pariter et in morte [...] omnium bonorum spiritualium, que per fratres nostros operari dignabitur clementia Salvatoris [... Datum] in loco nostro de Vamus, XVII° die mensis Maii, anno Domini M^o CCCC^o LIII°.

1 frater] ffrater

2 reconpensare] reconpensare

4.

1456. február 6., Lippa

Székely Mihály obszerváns ferences szerzetes levele Kapisztrán Jánoshoz, amelyben tudatja, hogy az oláhok készek az áttérésre.

Papíron. Biblioteca del Convento S. Giovanni da Capistrano 456. — *Ed.*: Pettkó 191–192/39. — *Reg.*: Bölskey III. 468/479.; Chiappini 248/456.; Bonmann – Gál – Miskuly 1992. 304/596. (Bonmann a levél regesztája után folytatólagosan közli egy egy nappal későbbi, szintén az oláhok térítésével kapcsolatos Hunyadi János-levél regesztáját is. *Ed.*: Pettkó 192/40.) — A szövegközlés Pettkó kiadása alapján készült.

Reverendissimo in Christo patri, fratri Iohanni de Capistrano [...]

Iesus!

Reverentiam debitam et promptam [...] cum sui humillima recommendatione. Reverendissime in Christo pater, affectu sinceri cordis amplectende etc.! Aliis antea litteris ex Dewa directis v(estre) r(everende) p(aternitati) notificavi, qualis negotii michi commissi in Hwnyad et Dewa fuerat secutus effectus. Nunc hic in Lippa eorundem negotiorum solicator existens presentem allocutus fui dominum Iohannem¹, nil tamen de re promissa agere iuravit. Cuius absque auxilio res ipsa iure carebit optato. Tempus non parum in hac re perdidit, qui alibi fructu non vacuus ivissem [...] enim ad Transilvaniam inde² [...] iturus ad v(estram) p(aternitatem) r(everendam). Si tamen socios [...] alioquin prestolaturus responsum v(estre) p(aternitatis) eadem cum dispositione optima venire. Volachi, ut percipitur, ad conversionem prompti existunt, dum regis baronumque et nobilium regni accesserit voluntas ceteris necessariis adiectis. Proinde si labor v(estre) p(aternitatis) r(everende) non defuerit [...] non ambigo multarum salus gentium.³ Vale, cupio r(everend[e]) v(estr[e]) p(aternitat[i]) [...] me committo p(aternitati)⁴ [...]. Ex Lippa, sexto Februarii.

v(estre) r(reverende) p(aternitatis) [...] filius, Michael Siculus,
ordinis minorum ultimus

[...]⁵

1 dominum Iohannem] *Iohannes de Hunyad*

2 post inde add. quod Pettkó

3 non ambigo ... gentium] *forsan false transcriptum est*

4 post p(aternitati) add. eiusdem Pettkó

5 etiam duo versus sequuntur, qui legi non possunt

5.

1456. február 10., Lippa

[*Székely*] *Mihály obszerváns ferences szerzetes levele Kapisztrán Jánoshoz az oláhok térítésével kapcsolatban.*

Papíron, zárópecsét nyomával. Az írás jelentős része rendkívül halvány, sok helyen olvashatatlan. Biblioteca del Convento S. Giovanni da Capestrano 254. (DF 293 613.) – *Ed.*: Pettkó 194–195/43. – *Reg.*: Bölskey III. 469/483.; Chiappini 214/254.; Bonmann – Gál – Miskuly 1992. 305/599. – A szövegközlés Pettkó kiadásának felhasználásával készült.

Reverendissimo in Christo patri, fratri Iohanni de Capistrano detur humiliter.

Reverendissime in Christo pater! Post humilem recommendationem, quae me [ipsum totum v(estre) r(everende)] p(aternitatis) committo dispositioni, iterum iterumque] aliquid insinuare eidem paternitati [com]pellor. E[cc]eni]m die[bus fere] d[ecem in Lippa predicans maneo], d[icitur] movens] ipsum¹ promiss[o]rem multiplicis [vo]luntatis, iamque [a]d [i]d com[puler]am, [ut in littera continetur, quae cum hac coniuncta mittitur], [rur]sumque r[ev]ocans fa[cc]ere renu]ebat, sed [verecundans² ultimo Blasio, castellano de Lippa facietenus iniunx]it, ut sine dilatio[ne] quan[toci]us complere d[e]beat, quod v(estre) p(aternitati) r(everende) [scripto voceque viva firmissime permisera]t sp[er]atione. Et en, nunc prest[olor], ut [finem res habeat diu expectatam. Si quidem nisi ipsi pseudopresbyteri, [et] nov[elli et anti]qui, [extirpentur,³ conversio gentis scismatice non sortie]tur eff[ectu]m, quoniam et in perti[nentiis] Hwnyad [et Dewa⁴ vulgus satis ad conversionem foret inclina]tum, si Petrus, a[rchidiaconus] presbiterorum Valacho[r]um de [Hwnyad suis sermonibus cauterinis aliter] non suaderet. De quo⁵, ut relatu⁶ veridico percepi⁷, timentes

populi [converti non auderent⁸], po[tius enim ignem ...] ut eligant, consulit,⁹ q[uam] bap[tisimum] suscipiant in [forma ecclesie] Ro[ma]n[e]. Ceterum dominus Blasius castellanu]s plurimum desiderat, ut s[ibi] quasdam [reliquias] v(estra) r(everenda) p(aternitas) mittat. P[ro quo et ego humiliter peto], hoc quo[que multum] e[xortor], ut v(estra) [... v]elit p(aternitas) r(everenda) sine interpolatione¹⁰ [temporis dietim soliciteque] cong[rui]s me[diis] disponere, [ut] r(everende) p(aternitati) ba[rones et] nobiles re[gni ac etiam prelati ecclesiarum suum prebeant] assensum ad conversionem [sci]sma[ti]c[o]rum in suis dominiis com[m]o[rantium], d[e]putentque hominem idoneum auctoritate regia] seu potestate¹¹ fultum, qui in illis proce[den]do illorum [... et¹² operam fidelem exhibeat conversioni, ut] pro¹³ illorum conversorum regimine [et] do[ctrina] fideles [deputentur ministri et informatores, loca nic]hilominus fratribus nostris p[ro]pe tales acceptent, [nec promittant tales conversos subito decimarum] exactione aggravari, imo potius p[ro] tempore [omnem eisdem favorem et omnem alleviationem exhibeant] et omnem benignitatem. Ex hiis puto, imo credo, s[atis ampliora v(estra)] pot[erit] p(aternitas) [r(everenda) cogitare], [qu]e hic tacentur. Peto autem, ut relatio per lat[orem michi certo de] omnibus s[cripti]s [mittatur. Frater Mi]chael¹⁴ predictus in[dignus] propria manu, [decimo Februarii, ex Lippa. Cito morti proximo dispone de me]!

1 ipsum] *lectio incerta – omitt. Pettkó*

2 verecundans] *verecundatus Pettkó*

3 post extirpentur *add. et Pettkó*

4 post Dewa *add. quem Pettkó*

5 post quo *forsan quaedam littera deleta videri potest*

6 relatu] *lectio incerta – relata Pettkó*

7 post percepi *quaedam littera lectionis incertae videri potest*

8 auderent] *auderentur Pettkó*

9 potius enim ... consulit] *potius enim ignem intrarent ut cligaia (sic!) consulit Pettkó*

10 interpolatione] *lectio incerta – interpositione Pettkó*

11 potestate] *potestatis Pettkó*

12 illorum [... et] illorum *intendat, et Pettkó*

13 ante pro *add. quam*

14 Frater Michael] *sc. Michael Siculus, vide no. 4.*

6.

1456. február, Lippa

Székely Mihály obszerváns ferences szerzetes levele Kapisztrán Jánoshoz, amelyben Hunyadi János és a keresztes háború előkészületei felől érdeklődik.

Papíron. Biblioteca del Convento S. Giovanni da Capestrano 457. — Reg.: Chiappini 248/457. (Chiappini a rossz állapotú iratok között tartotta nyilván a levelet.); Bonmann – Gál – Miskuly 1992. 305/600. (A regeszta szerint a levél rossz állapotú.)

7.

1456. május 17., Palota

Varsányi Istvának, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusának levele Kapisztrán Jánoshoz, amelyben félelmét fejezi ki bizonyos pápai bullák miatt, továbbá értesíti Kapisztránt, hogy a rendi ügyek elintézése után hozzá fog sietni.

Papíron, hátlapján papírfelzetes pecséttel. Biblioteca del Convento S. Giovanni da Capestrano 278. (DF 293 637.) — Ed.: Pettkó 204–206/57. — Reg.: Bölcskey III. 476–477/517.; Chiappini 219/278.; Bonmann – Gál – Miskuly 1992. 316/635.

Reverendissimo patri, videlicet Iohanni de Capistrano, venerabili inquisitori heretice pravitatis, patri suo plurimum diligendissimo.

Iesus!

[S]alutatione premissa veri¹ ac sinceri amoris affectum. Reverendissime pater, carorum carissime! E(gregia) v(estra) noverit paternitas reverenda, quod cum separer a vobis, ore prophético, immo Spiritus Sancti [...] afflato timorem, qui michi evenit, nunc intonasti, licet teste mea conscientia nunquam ea [in]tentione intravi² locum capituli, ut hoc officio vicariatus dignum me iudicassem, sed [ea], que michi ibidem expediebant, secundum meam salutem³ et honorem cum patribus meis simul coadunatis fine laudata⁴ concluderem. Sed qui non vult peccatores perire, immo perditos revocare ad viam veritatis, forte⁵ ille mihi hoc opus humeris⁶ meis imposuit pro penitentia, ut purgatum demum me eterna gaudia suscipiant tamquam alterum publicanum⁷ se ipsum humiliter cognoscentem. Sed heu, pater mi carissime intimeque colende, littera seu transsumptio bullarum papalium aequaliter nos terruit, in qua transsumptione multa contra nostram libertatem ac regule nostre puritatem contra-

riantur. Sed pro certo, pater mi, non est nobis pavendum, quia dominus Iesus benignus et misericors si nos dextera sue maiestatis protexerit, multa milia fratrum perversorum contra nos iniqua cogitantium non prevalebunt iacula ignita. Multum sane gauderem, si nunc prope vestram paternitatem constitui possem, sed occupatus nunc, uti non ignoratis, factis capituli ac aliarum ordinationum inibi fiendarum. Finitisque laudabiliter omnibus⁸ ac debite conclusioni deductis primum⁹ intendo ire serenissimi principis Ladislai, regis Ungarie presentiam ceterorumque baronum ac aliorum prelatorum ecclesiarum pro petendis auxiliis ac favoribus de premissis opportunis. Dehinc concito¹⁰ gradu, ubicumque vestre pie paternitatis presentiam audire veraciter scivero, omisis aliis factis et negotiis pro premissis¹¹ consilium, auxilium, immo omnem informationem a pia vestra innata paternitate petiturus properabo. Quia sicut alias eandem vestram pro patrono habui et habuimus¹² paternitatem reverendam, sic et modo unacum tota familia nostra tamquam nostrum carissimum et benignum et benivolum patrem totis nostris affectibus habebimus usque ad mortem, quia salus nostra et honor noster de manibus vestris pendet. Nichilominus tamen vestram obnixè deprecor paternitatem reverendam, quatenus ubicumque vel quocumque spiritus Domini vos duxerit, mihi vestris in epistolis patefacite, ut [...]s libeat diutius post vestram huiuscemodi¹³ divagare paternitatem reverendam. Vestra valeat paternitas [iu]xta gratiam vobis a Deo collatam. Ex loco nostro de Palotha, secunda feria proxima infra octavam Penthecostes, 1456.

Frater Stephanus de Varsan,
vicarius vica[ri]atus Ungarie per Sedem Apostolicam¹⁴ confirm[atu]s,
e(gregie) v(estre) p(aternitatis) filius humilis.¹⁵

1 veri] verii

2 intravi] *post in del. trast*

3 salutem] *suprascr.*

4 laudata] laudaba

5 forte] ferte

6 humeris] hmmeris

7 publicanum] puplicanum

8 omnibus] omnia

9 primum] *lectio incerta*

10 concito] concitu

11 *post premissis del. cons*

12 habuimus] habuimis

13 huiuscemodi] *lectio incerta*

14 *post Apostolicam del. quamquam indignus*

15 *subscriptio eadem manu scripta*

8.

1459. január 21., Szalárd

Varsányi Istvánnak, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusának levele Celano gróffjának feleségéhez, amelyben arra buzdítja, hogy támogassa Kapisztrán János szentté avatásának ügyét.

Papíron, zárópecsét darabjaival. Biblioteca del Convento S. Giovanni da Capestrano 306. (DF 293 676.) – Ed.: Pettkó 219–221/76. – Reg.: Bölcskey III. 489–490/573.; Chiappini 226/305.

Magnifice et generose domine, consorti domini comitis de Celano in Christo sibi plurimum honorande.

Salutem in salutis auctore, domino Iesu benedicto. Magnifica et generosa domina in Christo sincere honoranda! Ex infradicendis perpenditur causa, quid me vestre magnificentie hanc paginulam scribere cogat. Cum enim humane condicionis status multiplici motu varietur, nichil in temporalibus preter unum invenio, quod vite celestis imaginem representet, scilicet solam dilectionem, quam eventus non alterat, corporalis separatio non dividit, temporis longitudo non abolet, per quam amicos absentes presentes videmus, alloquimur, amplectimur¹. Que etiam fortis dicitur, ut mors, quia a terrenis separat, immo fortior morte, quia si mors animam separat a corpore, non tamen a caritate, quin vere amator diligit mortuum, quem dilexerat vivum. *Omni enim tempore diligit, qui vere amicus est.*² Hinc dicitur de mulieribus sanctis, que Dominum secute fuerant a Galilea ministrando ei, quem non reliquerunt in morte, sed astabant pendenti in ligno, requirebant positum in sepulcro, et quem viventem dilexerat, etiam mortuum studio humanitatis et fervore pie actionis obsequebantur. *Emerunt, inquit evangelista, aromata, ut venientes ungerent Iesum.*³ Et precipue de illa vere penitentie forma, Maria scilicet Magdilena⁴, cui peccata multa dimissa fuerant, quia Dominum multum dilexerat, dicitur, quod recedentibus apostolis non recedebat, sed amoris domini Salvatoris accensa desiderio in requirendo Dominum perseverabat. Introspectiens in monumentum, nec inveniens, quem diligebat, animam⁵ eius sublatam⁶ putavit, lacrimas ingeminare cepit, requirendi vices iteravit, quia vere amanti non sufficit semel quesuisse, sed hoc habet amor impatiens, ut quesitum iterum querat. Hec igitur omnia fecit amor verus, qui nunquam excidit a corde vere amantis. Causam itaque et finem huius narrationis de sincera caritate vestra magnificentia attendere dignetur! Cuius sermonis brevi eloquio laudare cupio virum glorio-

sum, beatum ac reverendissimum condam patrem nostrum, fratrem Iohannem de Capistrano dulcis memorie. Hic pater beatus zelo fidei Christiane accensus ac pro salute animarum affectus cum diversorum perlustraret orbium climata, aderam et ego in comitatu ipsius minimus et indignus. Cui assistens memini sepe numero vestre magnificentie litteras dulcisonas⁷ propria manu conscriptas omni cum honore eidem patri beato fuisse delatas. Quibus pater ipse consolatus se continere non poterat, quin vicarie caritatis indicium verbotenus ostenderet, sciens, quia quecumque scripta sunt, ad ipsius consolationem scripta sunt in epistola vestra, et non nisi ex fervore bone voluntatis et illibate caritatis processerunt. Hic itaque pater beatus sublatus est iam seculo huic nequam stola immortalitatis perpetue coronandus. Quo adhuc in carne mortali vivente si eius meritis et precibus tota mentis nostre devotione, omni cum fiducia nos⁸ committebamus ipsius intercessione salvari cupientes, quanto magis nunc eidem nos committere debemus, quem pie credimus provectum ante conspectum glorie magni Dei et gloria et⁹ honore coronatum. Cuius etiam principatus ita confirmatus est, ut omnes in necessitatibus constituti¹⁰ ad se confugien<tes> patrocinium sentiant suorum meritorum et precum. Quod signorum probant opera mirifica. Nam ad eius invocationem *ceci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur*,¹¹ et multi a diversis infirmitatibus liberantur. *Beatus igitur, qui non fuerit scandalisatus*¹² in patre isto beato. Si itaque, domina magnifica, hunc patrem beatum in vita sua tanta mentis devotione dilexistis, etiam mortuum diligatis, ac studio humanitatis prosequimini. Instate, laborate, et operam diligentem apponite pro ipsius canonisatione, illamque promove et pro viribus accelerate, quia ingratus quisque esse potest, qui beneficium tardus aut fatigatus impendit, *qui utique tarde fecit, diu noluit*.¹³ Non, quod pater ipse beatus hiis indigeret, qui iam a sanctis veneratur in celis, sed nos peccatores hiis indigemus, qui vivimus in terris, ut et gloria patris sit honor filiorum et omnium devotorum suorum. Cuius meritis et precibus perduci speramus ad regna polorum, ad que vestram magnificentiam meritis eiusdem patris beati perducat Iesus benedictus, primogenitus Marie virginis gloriose. Amen. Ex loco nostro de Zalard, vicesima prima die Ianuarii, anno Domini 1459.

Frater Stephanus de Wassen ordinis minorum de observantia,
reverendissimi patris ministri generalis etc. in provincia
Hungarie vicarius, licet immeritus.¹⁴

1 amplectimur] amplectamur

2 Omni ... est] cf. *Pro* 17, 17

- 3 Emerunt ... Iesum] *Mc 16, 1*
 4 Magdilena] Magdilene
 5 animam] anima
 6 sublatam] sublatum
 7 dulcisonas] dulcissonas
 8 nos] *suprascr.*
 9 post et del. g
 10 constituti] *in marg.*
 11 ceci ... mundantur] *Mt 11, 5*
 12 Beatus ... scandalisatus] *Mt 11, 5*
 13 qui ... noluit] *cf. Seneca: De beneficiis 6.*
 14 subscriptio eadem manu scripta

9.

1461. június 6., Buda

Varsányi István, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Aranyáni Fórist feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Foltos papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján pecsét töredékével. SNA, Révay cs. központi lt.: Oklevelek, Aranyán 2-2. (DF 259 565.)

Iesus!

In Cristo sibi carissimo nobili viro, Foris de Aranyan frater Stephanus de Wasan ordinis minorum de observantia nuncupatorum, reverendissimi patris ministri generalis in vicariatu regni Hungarie locorum devotorum eorundem fratrum vicarius, licet immeritus, salutem in Domino et pacem sempiternam cum orationum suffragio salutari, omnium incrementa virtutum. Quamvis ex caritatis debito omnibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissimi seraphici patris nostri, Francisci merita ad nostrum geris ordinem, veluti veridica relatione cognovi, dignum fore putavi et divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis caritatis tue subsidiis dignam rependere vicem nequaquam temporaliter valemus, spiritualibus nichilominus beneficiis, prout in nostris apud¹ Deum et dominum nostrum, Iesum Christum servamus desideriiis, recompensare spiritualiter [affectam]us. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum predicte familie gerens², te unacum nobili et honesta domina Elizabet [...] coniuge tua, necnon Adviga, A[...] Anna, filiabus

tuis, cunctis etiam aliis tuis liberis iam natis vel in futurum forsitan na[scituris ad] nostram [confraternitatem] ac ad un[ivers]a et singula dicte familie nostre suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam [vobis participationem omnium carismatum et bonor]um spiritualium tenore presentium gratiose conferendo, que per fratres iam dicte familie [operari et acceptare] dig[nabitur clementia] Salvatoris. Valeat feliciter vestra fervens et devota caritas in Christo Iesu domino nostro! Datum [in conven]tu nostro [Bu]densi ad Sanctum Iohannem, sexto die mensis Iunii, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo.

1 apud] apud

2 gerens] *lege* gero

10.

1464. január 1., Vámos

Varsányi István, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Ladamóci Miklóst feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testőréületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, hátlapján pecsét nyomával. DL 99 016. (Károlyi cs. nemzetségi lt., Károlyi cs. 11–150.)

In Cristo sibi carissimo nobili viro, Nicolao de Ladmocz frater¹ Stephanus de Vassan ordinis minorum de observantia nuncupatorum ac reverendissimi in Christo patris generalis ministri in vicariatu regni Hungarie locorum devotorum eorundem fratrum vicarius, quamvis immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio, omnium incrementa virtutum. Quamvis ex caritatis debito omnibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissimi ac seraphici² patris nostri, Francisci³ merita ad nostrum geris ordinem, veluti veridica relatione⁴ cognovi, dignum fore putavi et divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentiatis spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis caritatis tue subsidiis⁵ dignam rependere vicem nequaquam temporaliter valemus, spiritualibus nichilominus beneficiis, prout in nostris apud⁶ Deum et dominum nostrum, Iesum Christum servamus desideriiis, recompensare spiritualiter affectamus. Eapropter ego, licet indignus, curam fratrum predictae familie gerens te una-

cum coniuge tua, Veronica ac liberis tuis ad nostram confraternitatem et ad universa et singula dicte familie suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum tenere presentium gratiose conferendo, que per fratres predicte familie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris. Valeat⁷ feliciter tua devota et fervens caritas in Christo Iesu domino nostro in eternum! Amen. Data in loco de Wamus, prima die Ianuarii, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo et III°.

1 frater] ffrater

2 seraphici] seraphicy

3 Francisci] Francissci

4 relatione] relattione

5 subsidiis] *suprascr.*

6 apud] aput

7 Valeat] Valleat

11.

1468. május 13., Szécsény

Szigeti Bálint, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Rozgonyi Borbálát, Szécsényi László özoegyét felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Colectii speciale, Colectia Documente medievale, fond familial Bánffy, 319. — *Ed.*: Bánffy II. 102–103/84.

In Cristo sibi carissime magnifice domine, Barbare de Rozgon, relicte quondam magnifici domini Ladislai de Zechen frater Valentinus de Zygeth, <ordinis minorum regularis observantie professor>, reverendissimi patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres de observantia nuncupatos vicarius, licet immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari, omnium incrementa virtutum. Quamvis ex caritatis debito omnibus in Christiana religione degentibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum frequenter indiciis experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissimi ac seraphici patris nostri, Francisci merita ad nostrum geris ordinem, veluti veridica fratrum relatione cognovi,

dignum fore putavi et divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Eapropter ego¹ indignus curam fratrum prefate vicarie gerens te ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula eiusdem vicarie suffragia et beneficia spiritualia in vita recipio pariter et in morte, plenam tibi missarum et orationum, predicationum et divinorum officiorum, ieiuniorum, vigiliarum², devotionum, peregrinationum, obedientiarum, votorum, regularium observationum, suffragiorum, disciplinarum et omnium bonorum spiritualium participationem tenore presentium conferendo, que per fratres dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris. Valeat tua fervens et devota caritas in Christo Iesu domino nostro! Amen. Ex loco nostro de Zechen, tertio decimo die mensis Maii, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo.

1 *post ego del. qui*

2 *vigiliarum] vigilarum*

12.

1469. március 1., Trencsén

Morvaországai Miklós szakolcai gárdián, Lorenzo [Roverella] ferrarai püspök, pápai követ megbízottja a nyitrai egyházmegyéhez tartozó Pálnak, Annának, Mártának, Veronikának és Dorottyának engedélyezi, hogy gyóntatót választhassanak, és a gyóntató teljes búcsúban részesíthesse őket egyszer életükben és egyszer haláluk órájában. Alatta a feloldozási formula.

Hajtása mentén hiányos papíron, díszes kezdőbetűvel, a szöveg alatt pecsét nyomával. A fogalmazás pontatlan, számos hibával terhelt. Mellette újkori másolata. DL 62 601. (Motesiczky cs. lt. 142.) — *Ed.:* Motešický 239-240/248. — A szövegközlés a DL 88 521 és a DL 45 672 jelzetű iratok felhasználásával készült.

Frater Nicolaus de Moravia, sacre religionis, ordinis minorum regularis observantie professor, loci Sancte Marie de Compassione in Sacolcza guardianus¹ ac auctoritate apostolica et reverendissimi domini, domini legati commissarius generalis dilecto in Christo Paulo, Anne, Marthe, Veronice, Dorothee, conthorali eius, Nitriensis diocesis salutem in Domino eternam. Quia animis vestris² desideratis³ salutem, ac indulgentiarum per sanctissimum in Christo patrem et dominum, dominum nostrum, dominum Paulum, divina providentia papam secundum contribuentibus, mittentibus⁴ ac euntibus contra nephandissimos

hereticos Bohemos <concessarum>⁵ participes⁶ esse cupitis⁷, devotionibus vestris⁸ concedo, quatenus iuxta vim, formam atque bulle tenorem earundem indulgentiarum et facultatis mee, mihi per dominum Laurentium legatum et episcopum Ferariensem auctoritate apostolica assignate⁹ et concessa liceat vobis¹⁰, Paulo, Marthe, Veronice, Dorothee, Anne, conthorali eius¹¹ idoneum et discretum presbiterum in confessorem eligere, qui privata forma ecclesie consueta super omnibus delictis et peccatis vestris¹², de quibus veraciter <corde> contriti¹³ et <ore> confessi¹⁴ <fueritis>¹⁵, etiamsi talia forent, propter que merito Sedes Apostolica esset consulenda, ac a quacumque sententia excommunicationis, satisfacto <tamen>¹⁶ prius competenter lesis et iniuriam passis, dummodo secundum facultatem vestram¹⁷ atque confessoris vestri¹⁸ conscientiam et consilium in loco seu in capsam ad hoc deputatis reponatis¹⁹, veniam et remissionem plenariam semel in vita et semel in mortis articulo vobis²⁰ impendat. <Et ipsi confessori>²¹ auctoritate [pre]dicta plenam et liberam tenore presentium concedo facu[ltatem. D]atum Trenchino, prima die mensis Martii, anno Domini millesimo²² quadringentesimo sexagesimo nono et cetera.

Misereatur tui omnipotens Deus et cetera. Dominus noster, Iesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius ac beatorum eius, Petri et Pauli atque Sedis Apostolice <et> summi pontificis in hac parte mihi concessa absolvo te a quibuscumque censuris ecclesiasticis, <videlicet> excommunicationis, suspensionis et interdicti, ab homine vel a iure generaliter in te prolatis et ab omnibus peccatis, omnibus et excessibus tuis, etiam in casibus Apostolice Sedi specialiter reservatis, et do tibi plenam remissionem omnium peccatorum, criminum et excessuum tuorum, quibus divinam clementiam offendisti, et in quantum claves ecclesie se extendunt, remitto tibi penitentiam, quam in purgatorio propterea pati debuisses. In (*Cru*x) nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

Frater Nicolaus Benedictus²³
manu propria me subscripsi.²⁴

- 1 guardianus] gardianus
- 2 animis vestris] anime tue
- 3 desideratis] desideras
- 4 mittentibus] mitentibus
- 5 concessarum] cf. DL 88 521
- 6 participes] particeps
- 7 cupitis] cupis
- 8 devotionibus vestris] devotioni tue

- 9 assignate] assignate
 10 vobis] tibi
 11 eius] tue
 12 vestris] tuis
 13 contriti] contritus
 14 confessi] confessas
 15 corde ... fueritis] *cf. DL 88 521 et DL 45 672*
 16 tamen] *cf. DL 45 672*
 17 vestram] tuam
 18 vestri] tui
 19 reponatis] reponas – dummodo ... reponatis] *accusativus deest*
 20 vobis] tibi
 21 Et ipsi confessori] *cf. DL 45 672*
 22 millesimo] milesimo
 23 Benedictus] *lectio incerta*
 24 *scriptio alia manu scripta*

13.

1470. október 25., Szentlélek

Szigeti Bálint, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Zalai Benedeket és egy másik Zalai Benedeket feleségeikkel és gyermekeikkel együtt felvesz a rend testvérlétébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján pecséttel. Mellette újkori másolata. MNL ZML, DL 79. (DF 253 905.) – *Reg.*: Zala 69/169.

In Christo sibi carissimis nobilibus viris, Benedicto et alteri¹ Benedicto de Zala frater Valentinus de Zygeth, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi patris generalis ministri vicarius in provincia Ungarie quoad fratres de observantia nuncupatos, licet indignus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari omniumque virtutum incrementa. Quamvis ex caritatis debito omnibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionum vestrarum attendens sinceritatem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissimi seraphici Francisci, patris nostri ad nostrum geritis ordinem, veluti veridica relatione cognovi, dignum fore computavi et divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentiat spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus rebus et bonis caritatis vestre subsidiis dignam rependere vicem nequaquam valemus temporaliter, spiritualibus nichilominus beneficiis, prout in nostris apud Deum et

dominum nostrum, Iesum Christum servamus desiderio, spiritualiter recompen-
sare affectamus. Eapropter ego, qui, licet² indignus, curam fratrum predic-
te vicarie gero, vos unacum coniugibus vestris, videlicet Margaretha et altera
Margaretha vocatis³ et filiis et filiabus vestris natis et nascendis ad nostram
confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum⁴ suffragia in
vita recipio et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum
et spiritualium bonorum tenore presentium conferendo, que per fratres iam
dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris. Valeat vestra
devota et fervens caritas in Christo Iesu, domino nostro in eternum! Datum in
loco nostro Sancti Spiritus, vigesimo quinto die mensis Octobris, anno Domini
millesimo quadringentesimo septuagesimo.

1 alteri] *corr. ex altero*

2 licet] *suprascr.*

3 post vocatis *add. scilicet*

4 fratrum] *suprascr.*

14.

1474. február 12., Tata

Tolnai [Bereck], a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Dörögdi Antalt testvéreivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Hiányos papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. DL 45 558. (MNM, Törzsanyag, Szalay Ágoston gyűjteménye.)

In Cristo sibi carissimo nobili viro, Anthonio de Dereg[...], de Tholna¹ ordinis minorum, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in regno [Hungari]e quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem in D[omino et] pacem sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex caritatis debito omnibus in [spirit]ualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficio[rum] indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, q[uam] ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissimi seraphicique patris nostri, Francisci meri[ta] ad nostrum geris ordinem, sicuti veridica fratrum relatione cognovi, affectu sincere c[ari]tatis acceptans², Christoque non immerito acceptabilem fore credens³. Verum quia nudi temporalibus bonis caritatis tue subsi-

diis dignam rependere vicem nequaquam temporaliter valemus, spiritualibus nichilominus bonis ipsam recompensare affectamus. Eapropter ego, qui, licet indignus,⁴ curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum fratribus tuis, Laurentio, Andrea et Georgio de eadem Deregd ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo.⁵ Datum in loco nostro Thatha, duodecimo die mens[is] Februarii, anno Domini 1474.

1 [...] de Tholna] *Briccius de Tolna vicarius (1473–1477)*, vide *Karácsonyi I.* 346–348.; *Cevins* 621.

2 acceptans] *lege* accepto

3 credens] *lege* credo

4 qui, licet indignus] licet indignus, qui

5 plenam ... Salvatoris] plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum tenore presentium, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, gratiose conferendo

15.

1480. január 6., Petróc

Bányai Ferenc, a szlavóniai őrség őre Szerdahelyi Dersfi Istvánt menyasszonyával együtt felveszi a rend testvérületébe, és a szlavón őrség minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. DL 18 310. (MKA, Acta ecclesiastica 72–100.)

In Christo sibi carissimo magnifico domino, Stephano Dersfy de Zerdahel frater Franciscus de Banya, ordinis minorum regularis observantie professor custosque in regno Sclavonie inter fratres de observantia, licet immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex caritatis debito omnibus in Christiana religione degentibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis vestre sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissimi ac seraphici patris nostri, Francisci merita ad nostrum geritis ordinem, uti veridica agnovi relatione, affectu sincere caritatis acceptans, dignum fore putavi et divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentiatis

spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis caritatis vestre subsidiis dignam rependere vicem nequaquam temporaliter valemus, spiritualibus nichilominus beneficiis recompensare affectamus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate custodie gero, vos unacum generosa domina Katherina, desponsata vobis consorte ac liberis vestris nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte custodie fratrum suffragia¹ in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, videlicet missarum, orationum, ieiuniorum, vigiliarum, abstinentiarum, disciplinarum aliorumque spiritualium suffragiorum, que per fratres dicte custodie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in loco nostro de Pethrowcz, sexto die mensis Ianuarii, anno Domini millesimo quadringentesimo octogesimo.

1 suffragia] sufragia

16.

1484. január 26., Fülek

Gyulai Gergely, a szécsényi őrség őre Pásztói Miklóst feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a szécsényi őrség minden lelki javában részesíti őket.

Hártyán, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. DL 63 868. (Görgey cs. görgői lt. 276.) – *Mentio*: Görgey 363.

In Cristo sibi carissimo egregio Nicolao de Pastoh frater¹ Gregorius de Gywla, ordinis minorum regularis observantie professor², custos custodie de Zechen, quamvis immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari omniumque incrementa virtutum. Quamvis ex caritatis debito omnibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi seraphicique patris nostri, Francisci merita ad nostrum geris ordinem, uti ex fratrum nostrorum veridica relatione agnovi, dignum fore putavi et divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis caritatis tue subsidiis dignam vicem nequaquam rependere temporaliter valemus, spiritualibus nichilomi-

nus beneficiis, prout in nostris apud Deum servamus desideris, spiritualiter recompensare affectamus. Eapropter ego, licet indignus, qui curam fratrum prefate custodie gerens³, te unacum nobili domina Elena vocata, necnon liberis tuis natis et nascendis ad confraternitatem nostram ac ad universa et singula eiusdem custodie suffragia et beneficia spiritualia in vita recipio pariter et in morte, plenam tibi participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum tenore presentium offerendo⁴, que per fratres iam dicte custodie operari dignabitur clementia Salvatoris. Valeat vestra devota et fervens caritas in domino nostro Salvatore! Datum in loco nostro Fileek, vicesima sexta die mensis Ianuarii, anno Domini millesimo quadringentesimo octogesimo quarto.

1 frater] ffrater

2 professor] proffessor

3 gerens] lege gero

4 offerendo] oferendo

17.

1485. május 27., Buda

Sárosi Bertalan, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Alagi Bekény Dénest anyjával, feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Foltos, hajtása mentén szakadt hártján, díszes kezdőbetűvel, hátlapján pecsét nyomával. DL 19 045. (MKA, Acta ecclesiastica 72-101.)

In [Cristo s]ibi [cari]ssimo [n]obili Dyonisio Beken de Alaa[... frater] Bartholomeus de [S]a[ros], ordinis minorum regularis observantie [professor, reverendi]ssimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de¹ [obser]vantia [vicari]us, [licet imme]ritus, salutem in Domino et pacem sempiternam cum orationum [d]evotarum suffragio salutari. Q[ua]mvis ex [caritatis] debito omni[b]us [in s]piritualibus teneamur, i[ll]is tamen longe amplius obligamur, quo[ru]m dilectionem [ce]rtis beneficior[um] indic[i]is frequentius experimur. [Pr]oin[d]e devotionis tue sinceri[tatem] attendens, quam ob Dei omnipot[enti]s reverentiam ac [beatiss]imi se[raphi]ci patris nostri, Francisci merita ad nostrum geris ordinem, uti veridica relatione cognovi, affectu s[incere] caritatis acceptan[s], Crist[o]que non immerito acceptabilem fore credens, p[er] [...] [...] [...]m beneficiorum spiritualium vicis-

situdinibus recompensare cupiens, [te] unacum genitrice tua, nobili domina Sop[...]¹a [...] coniugeque tua, Katherina, Benedicto, Paulo et Stephano filiis² [tuis] ac aliis uberis eius natis et nascendis ad nostram confraternitatem ac a[d] uni[versa] et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pa[riter] et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum³ [et s]pi[ritualium] bonorum tenore presentium gratiose conferendo, que per fratres iam d[icte] vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris. Datum in conventu nostro Bwdensi, vigesima septima die mensis [M]aii, anno Domini millesimo quadringentesimo octogesimo quinto.

1 de] *bis*

2 filiis] *ffiliis*

3 carismatum] *carissmatum*

18.

1485. június 6., Buda

Sárosi Bertalan, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Apolina özvegyet gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden leki javában részesíti őket.

Hártyán, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. MNL TML, Mohács előtti oklevelek 100. (DF 272 020.) – *Ed.:* Apponyi I. 353–354/169.

In Christo Iesu, Deo devote honeste domine, Apoline relicte¹ in Apon comoranti frater Bartholomeus de Saros, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres predicti ordinis de observantia vicarius, licet indignus, salutem in Domino et pacem sempiternam. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Devotionem itaque tuam laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi seraphici patris nostri, Francisci merita ad nostrum geris ordinem, sicuti veridica fratrum meorum relatione cognovi, affectu sincere caritatis acceptans, Christoque non inmerito acceptabilem fore credens, piis ipsam spiritualium beneficiorum vicissitudinibus recompensare affectans². Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum Georgio, Stephano et Petro de predicta Apon, item honestis dominabus Katherina et Martha

vocatis, filiis scilicet et filiabus tuis ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula fratrum dicte vicarie suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum ac spiritualium bonorum tenere presentium gratiose conferendo, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris. Datum in conventu nostro Budensi, sexta die mensis Iunii, anno Domini millesimo quadringentesimo octogesimo quinto.

1 Apoline relicte] *sc. Petri de Appony, vide Apponyi I. 353–354/169.; Engel: Középkori adattár, Péc nem, 5. tábla: Apponyi (Őri, Vecsei)*

2 affectans] *lege affecto*

19.

1485. június 8., Buda

Sárosi Bertalan, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Döbröntei Himfi Imrét anyjával, feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testőriületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. Győri Egyházmegyei Levéltár, Győri káptalan hiteleshelyi lt. 25. (DF 273 884.)

In Cristo sibi carissimo egregio et nobili Emerico Hymffy de Debrenthe frater Bartholomeus de Saros, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem in Domino et pacem sempiternam. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi seraphici patris nostri, Francisci merita ad nostrum geris ordinem, veluti ex fratrum veridica relatione cognovi, dignum fore putavi et divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Verrum quia nudi temporalibus bonis caritatis tue subsidiis dignam rependere vicem nequaquam temporaliter valemus, spiritualibus nichilominus¹ beneficiis, prout in nostris apud² Deum et dominum nostrum, Iesum Christum servamus desideriiis, spiritualiter recompensare affectamus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum nobiles dominabus,

Agatha, genetrice tua et Sophia, coniuge tua ac liberis tuis, quos Dominus tibi donaverit, ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum³ et⁴ spiritualium bonorum tenore presentium gratiose conferendo, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris. Datum in conventu nostro Bwdensi, octava die mensis Iunii, anno Domini millesimo quadringentesimo octogesimo quinto.

1 nichilominus] nichillominus

2 apud] aput

3 carismatum] carissmatum

4 et] bis

20.

1488. május 3., Szentgrót

Sárosi Bertalan, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Dörögdi Györgyöt feleségével, gyermekeivel, valamint anyai féltestvérével együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Szakadt, hiányos papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. DL 46 080. (MNM, Törzsanyag, Szalay Ágoston gyűjteménye.)

In [C]hristo sibi carissimo nobili Georgio de Deregd [frater Barth]olomeus de Saros, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo p[atris] ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, [lice]t immeritus, salutem in Domino et pacem sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis [ex c]aritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis benefi[ci]orum indicis frequentius experimur. Proinde devotionis tue attendens sinceritatem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, sicuti [...]loquiorum certis percepi relationibus, dignum fore putavi ac divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine pr[erogati]vam sentias spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis caritatis tue subsidiis dignam [tem]poraliter vicem nequaquam rependere valemus, spiritualibus nihilominus beneficiis recompensare affectamus. Eaprop[ter] ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum nobili domina

Veronica, consorte, Petro, filio ac Katherina et Elena, filiabus, necnon Emerico litterato, uterino fratre, cunctis etiam prolibus [...], quos Domino favente imposterum¹ habueris, ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia S[al]vatoris, tenore presentium conferendo gratiose. Datum in loco nostro de Zenthgrath, tertia die Maii, anno Domini m[ille]simo quadringentesimo octogesimo octo.

1 imposterum] imposteris

21.

1490. április 15., Karánsebes

Zselici Gergely, az erdélyi őrség őre Mutnoki Jánost feleségével együtt felveszi a rendtestőrületébe, és az erdélyi őrség minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. Arhiva Istorica a Filialei Din Cluj a Academiei RR. (Erdélyi Múzeum Egyesület egykori lt.), Matskási cs. tinkovai lt.: Oklevelek 34. (DF 254 955.) – *Ed.*: Pesty: Szörény III. 104–105/100.

In Cristo sibi carissimo nobili Iohanni de Mothnak frater Gregorius de Sylisio, ordinis minorum regularis observantie professor¹, custos custodie Transsilvanie, licet indignus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari omnique incremento virtutum. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Devotionem itaque tuam laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi seraphici patris nostri, Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, affectu sincere caritatis acceptantes, Christoque non inmerito² acceptabilem fore credentes, piis ipsam beneficiorum spiritualium vicissitudinibus³ reconpensare⁴ cupientes⁵. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam prefate custodie gero, te unacum generosa domina Dorothea, consorte tua ad nostram confraternitatem et ad universa ac singula dicte custodie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis carismatum et spiritualium bonorum omnium participationem, que per fratres iam dicte custodie operari et a[cc]eptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose confe-

rendo. Datum in loco de Karanssebes, quinto decimo die mensis Aprilis⁶, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo.

1 professor] proffessor

2 *post inmerito initium cuiusdam vocis lectionis incertae videri potest*

3 vicissitudinibus] vicissitudinibus

4 reconpensare] reconpensare

5 cupientes] *lege* cupimus

6 Aprilis] Apprillis

22.

1492. július 13., Szentgrót

Soproncai István, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Szegfalui Pétert feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testőréületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Foltos, több helyen lyukas papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján pecsét nyomával. DL 69 167. (Kolosy cs. lt. 30.)

In Christo sibi carissimo nobili Petro de Zegfalw frater Sthephanus de Soproncza, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet inmeritus, salutem in Domino et pacem sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue attendens sinceritatem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, sicuti fratrum veridicorum percepi relatibus, dignum fore putavi ac divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis caritatis tue subsidiis dignam temporaliter vicem nequaquam rependere valemus, spiritualibus nichilominus beneficiis recompensare affectamus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum honesta domina Katherina, consorte et filio, Benedicto ac filiabus, Prisca et Sophia, natis tuis¹ et in posterum nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam tibi participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per

fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore² presentium³ gratiose conferendo. Datum in loco nostro Zenthgroth, tertio decimo die mensis Iulii, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo.

1 tuis] *suprascr.*

2 tenore] tenorum

3 *ante presentium del. prens*

23.

1492. augusztus 1., Paks

Szentmártoni Benedeknek, az ozorai őrség őrének levele Gyulai Jánoshoz, amelyben tudatja, hogy nemrég Perecskén és Gyulán járt, jelenleg pedig gyengélkedése miatt Pakson tartózkodik; kéri továbbá Gyulait, hogy küldjön céklát a beteg szerzetesek számára.

Papíron, papírfelzetes zárópecséttel. SNA, Révay cs. központi lt.: Oklevelek, Div. Fam. 105–71. (DF 260 521.)

Egregio domino Iohanni de Gyula, filiorum optimo detur!

Egregie filiorum optime! Nuperime me in Perekcze existente S. de Dor.¹, frater vester volens ad me venire², sed in villa Sceles citissimus nuntius domini sui preveniens revertit eum ad dominum suum properaturum se contra Turcos. Fui enim in Gwla, dum idem equum vestrum 'werespey' coloris a patre vestro petens³ ad se duci fecit. Timeo enim certe, ne antiquus hostis, ille milleartifex felicitates mundanas homini proponens eternis privet felicitatibus, quoniam *nemo potest duobus dominis servire*⁴ et cetera, item Domino remunerans gratiam satis. Hic, in Pakos detineor corporis infirmitate. Peto, si potestis Bude faciliter invenire rapulas, vulgo 'cheklath', cum sinape⁵ temporatas, in parvis tunellis⁶ de Vienna portatas, vulgo 'komposthoth', sepius Bwde vendendo, per quempiam etiam occurrentem nuntium fidelem mittatis huc pro fratribus infirmis causa Dei. *Ista fidens vobis scribo, que alteri non scriberem. De pretio aut[em] earundem Deus vel forte guardianus Bwdensis providebit*⁷. Ex infirmaria de Pakos per manus⁸ alienas, in festo Beati Petri ad Vinculam, 1492.

Frater Benedictus de Zenthmarthon ordinis
[min]orum etc., c(ustos) c(ustodie) Ozore
satis indignus.⁹

- 1 S. de Dor.] *forsan Stephanus Doroszlai, cf. no. 28., 29., 46., Appendix, no. I., II.*
2 venire] vnire
3 petens] petiens
4 nemo ... servire] *Mt 6, 24*
5 sinape] sinapis
6 tunellis] tunelluslis
7 providebit] previdebit
8 *ante manus quaedam littera lectionis incertae videri potest*
9 *subscriptio eadem manu scripta*

24.

1492. szeptember 12., Buda

Soproncai István, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Gyulai Györgyöt feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testőréületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Hártyán, díszes kezdőbetűvel, hátlapján pecséttel. SNA, Révay cs. központi lt.: Oklevelek, Gyulay 10–31. (DF 260 141.)

In Christo sibi carissimo egregio Georgio de Gywla frater Stephanus de Soproncza, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi seraphici patris nostri, Francisci merita ad nostrum geris ordinem, affectu sincere caritatis acceptans, Christoque non immerito gratum fore credens, piis ipsam spiritualium beneficiorum vicissitudinibus reconpensare cupiens¹. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum generosa domina Barbara, coniuge ac egregiis Iohanne, Gregorio et Michaele, filiis tuis ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per

fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in conventu nostro Budensi, duodecimo die mensis Septembris, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo.

1 cupiens] *lege cupio*

25.

1493. február 18., Perecske

Lancsoki Kelemennek, az újlaki őrség őrének levele a ferences harmadrendbe tartozó Margithoz, [Maróti] Mátyus [macsói] bán özvegyéhez a korábban a perecskei és kölyüdi kolostoroknak tett boradomány ügyében.

Szakadt papíron, papírfelzetes zárópecséttel. SNA, Révay cs. központi lt.: Oklevelek, Div. Fam. 105–43. (DF 260 485.)

Humillime ancille pauperi Christri, domine Margarethe, relicte condam Mathyws bani,¹ sorori tertii ordinis Beati Francisci, sibi in Christo gratissime.

Salutem et omnis boni augmentum. Recolit, non dubio², v(estra) m(agnificentia) dispositionem bonorum sibi ac multis ad usum retentorum, que scilicet prius [ma]turitate non minori quam hodie usa procuratione reliquerat egregiis Iohanni de Heye et Ladislao de Pokay, suis famulis, scilicet sic, quod ab ambobus dari deberet ad claustra nostra Perekche et Kwlwd [...]s animabus unum vas vini, in quo ipsis locis non modica provisio per m(agnificentiam) v(estram) fiebat. Scio autem nunc v(estra) m(agnificentia) non minori devotione erga claustrorum dictorum fratres teneri, quam tunc, cum has elemosynas eisdem fratribus³ reliquerat. At sicut nunc audio, ipsis magnificis fratribus suis dicta bona iam vult v(estra) m(agnificentia) dare. Quare r[og]o v(estram) m(agnificentiam), ut memoretur suo[rum] beneficiorum, que prius, ut dixi, locorum prefatorum fratribus fieri voluerat. Et si predicta bona, ut narratur, suis fratribus dare vult, sic disponat, ut et⁴ ipsa nostra loca dicta provisio[ne] vini ob respectum orationum fratrum ibidem degentium non prive[ntur] causa amoris pauperis Christi et salutis anime sue. Et quid in hiis factura est, v(estra) m(agnificentia) mihi rescribere non dedigne[tur]. Et valeat semper felix evo sempiterno! Ex loco nostro de Perekche, XII Kalendarum Martiarum, anno Domini M^o CCCC^o LXXXIII.

Frater Clemens de Lanchok ordinis minorum etc.,
custos c(ustodie) Wylak, immeritus videlicet.⁵

- 1 Margarethe, relicte ... Mathyws bani] *Margaretha, relicta Matthaei de Marót bani Machoviensis* (1469–1475), vide Fügedi 85., 115., 118., 124., 136., 139.; E. Kovács 46–47.; Engel: *Középkori adattár, Gútleled nem 2. Maróti; Szilágyi (horogszegi)*.
2 dubio] dubo
3 fratribus] *lectio incerta*
4 *post et quaedam vox lectionis incertae videri potest*
5 *subscriptio eadem manu scripta*

26.

1493. szeptember 25., Vámos

Huszi András, a pataki őrség őre Balpathaki Nagy Jánost feleségével, anyai féltestvérével, valamint fiával együtt felveszi a rend testvérületébe, és a pataki őrség minden lelki javában részesíti őket.

Hártyán, díszes kezdőbetűvel, hátlapján pecsét nyomával. MFL, Oklevelek 71. (DF 275 529.)

In Christo sibi carissimo nobili Iohanni Magno de Balpathak frater Andreas de Hwsth, ordinis minorum regularis observantie professor, custos custodie de Pathak, quamvis inmeritus, salutem in Domino et pacem sempiternam. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue attendens sinceram affectionem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, sicuti veridicis fratrum percepi relationibus, dignum fore putavi ac divine acceptabile voluntati¹, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus rebus caritatis tue subsidiis dignam temporaliter² vicem nequaquam rependere valemus, <spiritualibus nihilominus beneficiis recompensare affectamus.> Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate custodie gero, te unacum domina Katherina, coniuge tua ac Georgio et Michaele, fratribus uterinis³, necnon Francisco, filio tuo⁴ ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte custodie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte custodie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in loco

nostro de Wamos, vigesima quinta die Septembris, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio.

- 1 voluntati] voluntari
- 2 temporaliter] temporalium
- 3 Georgio ... uterinis] Georgium et Michaellem fratres uterinos
- 4 Francisco ... tuo] Franciscum filium tuos

27.

1494. április 7., Szőlős

Soproncai István, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Lázár Jánost anyjával és testvéreivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Foltos, hajtása mentén szakadt papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. DL 46 260. (MNM, Törzsanyag.)

In Cristo sibi carissimo nobili Iohanni Lazar frater Stephanus de Sopproncza, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in regno Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, quamvis immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Devotionem tuam itaque laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa erga nostrum geris ordinem, affectu sincere caritatis <acceptantes>, Cristoque non immerito gratam fore credentes¹, piis ipsam bonorum spiritualium vicissitudinibus recompensare cupimus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum genetrice tua, honesta domina Margaretha et fratribus tuis, Lazaro et Andrea ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo². Datum in loco nostro de Zel[ew]s, septimo die mensis Aprilis³, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto etc.

- 1 credentes] credens
 2 conferendo] confrerendo
 3 Aprilis] Apprillis

28.

1494. július 14., Mohács

Doroszlai István obszerváns ferences szerzetes levele Gyulai Györgyhöz, amelyben tudatja, hogy találkozni szeretne Gyulai Jánossal; amennyiben ez nem lehetséges, kéri, hogy György küldje el hozzá Perecskére a másik fiát, Gergelyt vagy valaki mást.

Papíron, a DL-DF-adatbázis felvételén a zárópecsétnek csak egy kis része látszik. SNA, Révay cs. központi lt.: Oklevelek, Div. Fam. 105-89. (DF 260 537.)

Egregio domino¹ Georgio de Gywla, fratri nostro in Christo carissimo.

Egregie domine, in Christo colendissime pater! Commendationem orationum mearum. Sumpme necessarium esset, ut cum domino Iohanne Gywlay² convenirem, quem³ audio recessisse. Si igitur ipse dominus Gywlay presens non⁴ est, extunc dominum Gregorium⁵, filium vestrum ad crastinum diem ad Perechke erga me mittere velitis, vel si etiam⁶ ipse dominus Gregorius absens foret, adhuc denique aliquem ex familiaribus vestris erga me mittere⁷, statum quoque ipsius domini⁸ Johannis reintimare⁹ velitis¹⁰, quoniam a tempore, quo illic fui, penitus nil de ipso audire potui. D(ominationem) vestram ut Dominus conservet, oro. Ex Mohach, secundo die festi Beate Margarethe virginis, 1494.

Frater S(tephanus) Dorozlay¹¹ ordinis minorum
 regularis observantie etc.¹²

- 1 *post domino del.* Iohan
 2 Iohanne Gywlay] *Iohannes Gyulai filius maximus natu Georgii Gyulai, vide Kubinyi: Ernuszt 329.; Kertész: A Gyulaiak 237.*
 3 *post quem del.* ut
 4 *post non del.* ess
 5 *post Gregorium del.* duas litteras lectionis incertae
 6 etiam] ectiam
 7 *post mittere del.* velit
 8 *post domini del.* Gr
 9 reintimare] reintimiare
 10 velitis] velit
 11 Stephanus Dorozlay] *cf. no. 29., 46., Appendix, no. I., II.*
 12 *subscriptio eadem manu scripta*

29.

1494. július 17., Perecske

Doroszlai István obszerváns ferences szerzetes levele anyjához és lánytestvéréhez, melyben kéri, hogy küldjék el hozzá az egyik emberüket.

Papíron, zárópecsét nyomával. SNA, Révay cs. központi lt.: Oklevelek, Div. Fam. 105-79. (DF 260 527.)

Nobilibus dominabus, matri et sorori meis carissimis etc.

Nobiles domine carissime! In aliis etiam¹ litteris recordor vos rogasse, ut unum ex vestris familiaribus erga me, ad Ozoram dirigeretis, per quem illos ternos², quos scribebat ille Stephanus litteratus, in f[...]o³ remitteretis. Pro eo iterum rogo, ut mittatis hominem ad me ac etiam⁴ illos ternos⁵. Vel sunt rescripte⁶, vel ne, remittatis, quia nullo modo sine illis fieri poterimus. Insuper haberem aliqua secreta vobis vel intimare, vel rescribere. Si aliquem fidedignum hominem miseritis, aut rescribam, aut significabo. Tantummodo⁷ dico vobis, ut omnia caute agatis, ne, quid facietis, in futurum⁸ vos peniteat fecisse. Et bene valeatis! Ex loco nostro Perechke, secunda feria proxima post festum Divisionis apostolorum, 1494.

Frater Stephanus Dorozlay,
presbiter ordinis minorum
regularis observantie.⁹

1 etiam] ectiam

2 ternos] vox non plene liquet

3 f[...]o] inter litteras f et o litterae lectionis incertae videri possunt

4 etiam] ectiam

5 ternos] vox non plene liquet

6 rescripte] lege forsan rescripti

7 ante Tantummodo del. formam vocis eiusdem non recte contractam

8 futurum] ffuturum

9 post observantie quaedam vox lectionis incertae videri potest – subscriptio eadem manu scripta

30.

1494. szeptember 30., Szécsény

Soproncai István, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Balassi Ferencet feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Hartyán, díszes kezdőbetűvel, függőpecsét selyemzsinórával. DL 65 981. (Balassa cs. lt. 229 A.)
– Reg.: Balassa 164/449.

In Cristo sibi carissimo egregio domino, Francisco Balasii frater Stephanus de Sopronicha, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis vicarius, licet immeritus, salutem in Domino et pacem sempiternam. Quamvis ex charitatis debito omnibus teneamur in spiritualibus, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Devotion[em] itaque tuam laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa erga nostrum geris ordinem, affectu sinc[ere] charitatis acceptantes, Christoque non immerito gratam fore credentes, piis ipsam beneficiorum spiritualium vicissitudinibus reconpensare affectamus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum honesta domina Margareta, consorte tua ac liberis natis et in futurum nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia¹ in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia S[a]lvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in conventu nostro de Zechen, ultimo die mensis Septembris, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto.

1 suffragia] sufragia

31.

1494. október 30., Galgóc

Soproncai István, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Apponyi Györgyöt feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. MNL TML, Mohács előtti oklevelek 109. (DF 272 029.) – *Ed.*: Apponyi I. 391–392/183.

In Christo sibi carissimo egregio domino, Georgio de Apon frater Stephanus de Soproncza, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis vicarius, licet immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum devotarum oblatione. Quamvis ex caritatis debito omnibus teneamur in spiritualibus¹, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indicis frequentius experimur. Devotionem itaque tuam laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa erga nostrum geris ordinem, affectu sincere caritatis acceptantes, Christoque non immerito gratam fore credentes, piis ipsam beneficiorum spiritualium vicissitudinibus reconpensare cupimus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum generosa domina Veronica, consorte tua ac liberis Ambrosio, Martino, Matheo, Mauritio, Francisco, Katherina et Ursula natis et in futurum nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in claustrum nostro de Galgocz, penultimo die mensis Octobris, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto.

1 *post* spiritualibus *add.* teneamur

32.

1495. augusztus 26., Okolicsnó

Mohácsi János, a pataki őrség őre Karácsondi Andrást felveszi a rend testvérületébe, és a pataki őrség minden lelki javában részesíti.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. Archív mesta Košice, Collectio Schwartzembachiana: Appendix Schwartzembachiana 18851. (DF 271 240.)

In Cristo sibi carissimo nobili viro, Andree de Karathond frater Iohannes de Mohach, ordinis minorum regularis observantie professor, custos custodie de Pathak, licet immeritus, salutem in Domino et pacem sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Devotionem itaque tuam laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi seraphicique patris nostri, Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, affectu sincere caritatis acceptans, Cristoque non immerito gratum fore credens, piis ipsam beneficiorum spiritualium vicissitudinibus recompensare cupiens, te ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte custodie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam tibi participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte custodie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in loco nostro de Liptovya¹, vigesimo sexto die mensis Augusti, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.

1 in loco nostro de Liptovya] sc. in claustro de Okolicsnó in comitatu Liptó existenti, quod ex eodem comitatu nominatum est

33.

1497. február 13., Kiskálló

Zalai János pap, bártori goárdián levele Kállói Jánoshoz, amelyben a néhány nappal korábban Kállóinak adott mécsesek helyett viaszt kér a kolostor szükségleteire.

Papíron, pecsételés látható nyoma nélkül. DL 82 104. (Zichy cs. zsélyi lt., Missiles 155.) – Ed.: C. Tóth 160–161.

E(gregio) domino Iohanni de Kallo, benefactori nobis in Domino celeberrimo.

Salutem orationibus cum devotis. E(gregie) d(omine), nobis benefactor gratisime! Reminiscatur ipsa v(estra) d(ominatio), quemadmodum diebus paulo evolutis mei guardianatus tempore ad petitionem v(estre) e(gregietatis) dari feci lucernas viginti aut viginti duas pro vestra necessitate disponendas. Nunc autem pluries a sacrista sum pulsatus, uti a v(estra) e(gregia) d(ominatione) pro eisdem ceram peterem pro necessitate claustris expedienda. Ideo si v(estra) e(gregia) d(ominatio) pro nunc pre manibus habet ceram, extunc dignemini nobis dirigere, alioquin disponatis per alium modum. Non dubito, quin portentur cere ad vestram civitatem ad forum iam proxime instans. Dixit namque sacrista ceram¹ admodum claustris fore necessariam. Pro quibus mereamini adipisci eternum bravium. Ex Kallo minori, feria secunda post Invocavit², anno Domini 1497.

Frater Iohannes de Zala, sacerdos, alias guardianus
de Bathor et v(estre) e(gregie) d(ominationis) ad vota pronus.³

1 ceram] cera

2 Invocavit] Inocavit

3 *scriptio eadem manu scripta*

34.

1497. augusztus 5., Karánsebes

Laskai Osvát, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Angaletát, Sebesi Báni Mihály özvegyét lányával és annak fiaival együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. Arhiva Istorica a Filialei Din Cluj a Academiei RR. (Erdélyi Múzeum Egyesület egykori lt.), Matskási cs. tinkovai lt.: Oklevelek 40. (DF 254 961.) – *Ed.*: Pesty: Szörény III. 122–123/116.

In Christo sibi devote filie, Angalete, relicte quondam Michaelis Bani de Sebes frater Osualdus de Lasko, ordinis fratrum minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem in Domino et pacem sempiternam cum orationum devotarum obsequio salutari. Quamvis ex charitatis debito omnibus teneamur in spiritualibus,

illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Devotionem itaque tuam laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa erga nostrum geris ordinem, affectu sincere charitatis acceptantes, Christoque domino non immerito acceptabilem fore censentes, piis ipsam beneficiorum spiritualium vicissitudinibus recompensare affectamus. Quapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unicum filia tua, Dorothea, cum filiis eiusdem, Nicolao et Petro natis ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in loco nostro de Karansebes, quinto die mensis Augusti, anno dominice incarnationis millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo.

35.

1497. október 26., Óbuda

Szekcsői Gergelynek, a magyarországi konventuális ferencesek miniszterének és Laskai Osvátnak, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusának oklevele, amelyben rögzítik a konventuálisok és az obszervánsok között létrejött egyezség pontjait.

Hártyán, egy függőpecséttel és további két függőpecsét zsinórjaival. MFL, Oklevelek 70. (DF 275 528.)

Nos, frater Gregorius de Zekchew ordinis minorum Sancti Francisci conventualium, artium liberalium magister, necnon sacre theologie professor ac in provincia regni Hungarie minister et servus, necnon reverendissimi patris generalis ministri in eadem vicarius et commissarius ac frater Osualdus de Lasko, ordinis fratrum minorum de observantia professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis observantes vicarius, licet indignus, ad universorum notitiam, quorum interest, intererit, seu interesse poterit in futurum, harum serie volumus pervenire, quod mota et suborta hiis diebus superioribus et precipue sub officio et tempore venerabilis fratris Luce de Segesd, pridem ministri fratrum eiusdem ordinis, inter fratres nostros conventuales ab una et observantes ab altera partibus quadam causa et lite questionisque materia super nonnullis

differentiis ac iurgiis tam verbalibus, quam realibus in alterutrum patratris et commissis, tandem anno et die subscriptis medio et opera atque diligentia reverendorum patrum, Gerardi de Modena et Francisci de [Reg]io, artium liberalium magistrorum et sacre theologie professorum, necnon commissariorum et vicariorum generalis ministri quoad provinciam Hungarie cum plenitudine potestatis, per reverendum patrem, dominum Franciscum Samsonem, generalem ministrum eiusdem ordinis ad mandatum sanctissimi domini nostri, Alexandri, divina providencia pape sexti et instantiam serenissimi principis et domini, domini Wladislai, regis Hungarie et Bohemie etc. ad hoc regnum Hungarie specialiter deputatorum et transmissorum in nomine domini nostri, Iesu Christi et pro honore divi et seraphici patris nostri, Francisci ad infrascriptam pacis et concordie devenimus unionem, atque inter nos et eosdem fratres, conventuales scilicet et observantes, presentes et futuros, infrascriptam fecimus ordinationem, et in articulos sequentes libera ac spontanea voluntate, de consilio et consensu eorundem universorum fratrum, conventualium scilicet et observantium, consensimus.

Imprimis, quod omnes lites et controversie, que, ut prefertur, suscite inter partes fuerant, sopiantur et extinguantur, sopiteque et extincte sint et habeantur, et quod deinceps partes ipse in bona pace et concordia maneant, seque invicem, ut par est, diligant, et mutua benivolentia ac caritate prosequantur.

Item, quod fratres observantes fratribus conventualibus nec verbo, signo aut facto derogent, nec illos vel alterum eorum vilipendant, sed fideliter tam in ambone, quam extra ambonem, quando de eis mentionem fecerint, promovere et commendare teneantur, et econverso, quia blasphemia unius partis sine infamia alterius esse non poterit, maxime, quia et conventuales et observantes fratres a domino Francisco, ab uno patre, tamquam ex uno et quidem dulci et non amaro fonte processerint.

Item, quod de unione observantium cum conventualibus in regno fiendo conventuales omnino supersedeant, nec per eos aliqua mentio de cetero fiat, sed unusquisque sit et vivat in sua vocatione contentus sine damno et iniuria alterius.

Item, quod ambe partes, tam conventuales, quam observantes in toto regno semper libere possint mendicare et pro sustentatione eorundem elemosinas acquirere a Christi fidelibus.

Item, quod claustra in Zegedino et Waradino noviter pro observantibus erecta et constructa eisdem fratribus observantibus libera et salva in perpetuum maneant, sed tamen per hoc conventuales in acquirendis elemosinis de-

trimentum non patiantur, ita, quod liceat uni parti, sicuti et alteri in eisdem locis elemosinam querere et petere sine alterius contradictione, prout est consuetudo per totam Italiam, hoc tamen adiecto et per expressum declarato, quod de cetero in illis civitatibus seu oppidis aut aliis locis quibuscumque, ubi fratres conventuales claustrum seu cenobium habent, et incolunt in eisdem locis, fratres observantes in preiudicium et detrimentum conventualium sibi claustrum construi non procurent, nec constructum acceptare audeant aut possint sine expresso mandato summi pontificis et generalis ministri eiusdem ordinis Sancti Francisci. Alioquin pro huiusmodi locis taliter recipiendis, non tamen iam receptis utrique parti contra aliam suis antiquis privilegiis libere uti licebit.

I[tem ...] neutra partium contra alteram deinceps lites moveat vel scandala suscitet, nec pro levibus causis ad curiam Romanam currat, sed si quid questionis inter eos natum fuer[... ...] conservatores partium, qui cognoscere et finem imponere debeant.

Item, quod deinceps neutra pars alterius partis fratres fugitivos¹, discolos et rebelles vel inobedientes sine sui [su]peri[ori]s licentia petita et obtenta recipere vel acceptare, et neque in hospitio ultra tres dies retinere audeat. Alioquin conservatores partium auxilio regie maiestatis predictos fratres [fu]gitivos habeant liberam et plenariam facultatem etiam in suis conventibus et locis capiendi, captosque in manus ministri vel vicarii tradere puniendos.

Postremo, quod de quacumque familia minister vel vicarius, custodes vel guardiani aut alii fratres minores predictam ordinationem et compositionem de voluntate predictae regie maiestatis et consilio [reveren]dorum patrum commissariorum prefatorum et utriusque partis consensu pariter et assensu conclusam et firmatam infregerint, aut in aliquo per se vel familiam sibi subiectam non [con]servarent, extunc prefata regia maiestas in tali casu partem premissa transgredientem et infringentem primum ad premissos articulos observandos tanquam patronus ecclesiarum et monasteriorum regni sui admoneat et requirat. Que si fecerit, et sue maiestatis admonitioni et requisitioni acquieverit, bene quidem, alioquin prefata regia maiestas et sui successores, reges Hungarie partem illam transgredientem, hoc est, ministrum conventualium vel vicarium observantium perpetuo de regno suo licenciare et exulare habeat liberam, plenam et omnimodam potestatis facultatem.

In quorum omnium et singulorum fidem presentes litteras sigillorum familiarum nostrarum appensione communivimus, et insuper pro maiori cautela et firmitate rogatum et requisitum habuimus reverendum in Christo patrem,

dominum Thomam, episcopum ecclesie Agriensis,² predictorum fratrum observantium conservatorem a Sede Apostolica deputatum, ut penes prefata sigilla familiarum nostrarum etiam suum sigillum appendi faciat, predicti vero patres commissarii suis propriis manibus subscribant, quod et fecerunt.

Datum in capitulo provinciali fratrum minorum conventualium in Weteri Buda, super festo Beati Demetrii martyris celebrato, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo.

Frater Gerardus de Modoena, reverendissimi patris generalis commissarius, ut supra, consentit manu propria.

Frater Franciscus de Regio, reverendissimi patris generalis commissarius, ut supra, consentit propria manu.³

1 fugitivos] fugittivos

2 Thomam ... Agriensis] *Thomas Bakóc de Erdőd, episcopus Agriensis (1492–1497)*

3 *duae subscriptiones diversis manibus scriptae sunt, quae a manu scriptoris textum scribentis differunt*

36.

1498. február 20., Pest

Laskai Osvát, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Alsóindvai Bánfi Jakabot feleségével és gyermekeivel, annak testvérét, Bánfi Miklóst feleségével és gyermekeivel, továbbá Kanizsai Lászlót és feleségét felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Hártyán, díszes kezdőbetűvel, kiemelt első sorral, függőpecsét töredékével. Štátny archív v Nitre (sídló v Ivánka pri Nitre), Mednyánszky cs. beckói lt. B 7. (DF 266 800.)

In Christo sibi carissimo magnifico¹ domino, Iacobo Banfy de Alsolindwa frater Osualdus de Lasko, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi patris in Christo ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum obsequio salutari. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indicibus frequentius experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis re-

verentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, uti fratrum meorum veridica percepi relatione, dignum fore putavi ac divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis huiusmodi caritatis vicem nequaquam temporaliter rependere valemus, spiritualibus nichilominus beneficiis recompensare affectamus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum generosa domina Katherina, conthorali tua ac liberis Francisco, Iacobo, Katherina, Barbara, Sara et Petronilla imposterumque nascituris cum magnifico² etiam domino Nicolao Banfy, fratre tuo et generosa domina Margaretha, consorte eius et liberis eorundem, Iohanne et Margaretha, item cum magnifico³ etiam domino Ladislao de Kanisa et generosa domina Elizabeth, conthorali eiusdem cunctisque liberis nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam fate vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in conventu nostro Pesthiensi, vigesimo die mensis Februarii, anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo.

1 magnifico] magnifico

2 magnifico] magnifico

3 magnifico] magnifico

37.

1498. április 1., Pest

Laskai Osvát, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Balai Jánost feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Hartyán, díszes kezdőbetűvel, kiemelt első sorral, hátlapján papírfelzetes pecséttel. MFL, Oklevelek 79 A. (DF 275 538.) – Ed.: Cevins 545.

In Christo sibi carissimo egregio Iohanni de Bala frater Osualdus de Lasko, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem et pacem in Domino sempi-

ternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex caritatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciiis frequentius experimur. Proinde tue devotionis sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, uti fratrum meorum veridica percepi relatione, dignum fore putavi ac divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis huiusmodi caritatis vicem nequaquam temporaliter rependere valemus, spiritualibus nichilominus beneficiis recompensare affectamus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum generosa domina¹ consorte, necnon filiis et filiabus tuis natis et nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in conventu nostro Pesthiensi, prima die mensis Aprilis, anno Deitatis incarnate millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo.

1 *post domina locus nominis vacuus*

38.

1500. július 7., Szentlászló

Laskai Osvát, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa [Kövendi] Székely Miklóst feleségével együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki járában részesíti őket.

Hártyán, díszes kezdőbetűvel. A DL-DF-adatbázis felvételén csak a plicára erősített függőpecsét zsinórja látszik, maga a pecsét nem. DL 94 623. (Pongrácz cs. bashalmi lt. 5-53. A levéltár a második világháborúban elpusztult.)

In Christo sibi charissimo magnifico domino, Nicolao Zekel d[e ...]end frater Osual[dus] de Lasko, ordinis fratrum minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri [gen]eralis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem et p[ace]m in Domino sempiternam cum orationum devotarum suffragio salutari. Quamvis ex charitatis de[bito] omnibus teneamur in spiritualibus,

illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indi[ciis] frequentius experimur. Devotionem itaque magnificentie tue, quam ob Dei omnipotentis reverentiam et beatissi[mi] patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa erga nostrum geris ordinem, affectu sincere charitatis acceptantes, Christoque domino non immerito acceptabilem fore arbitrantes, piis ipsam beneficiorum spiritualium vicissitudinibus reconpensare peroptamus. Quapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, tuam magnificentiam unacum generosa domina Ursula, coniuge tua filiisque et filiabus Domino concedente vobis in futurum nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam dicte vicarie operari et ac[ce]ptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in nostro loco de Zenthlazlo, die septima mensis Iulii, anno Domini millesimo quingentesimo.

Frater Osualdus, qui supra, manu propria.¹

1 *scriptio forsán eadem manu scripta*

39.

1501. június 10., Poljác

Bélai Lőrinc poljáci gvárdián, Pietro [Isvalies] bíboros, pápai követ megbízottja engedélyezi Grabarjai [Beriszló] Ferenc jajcai bánnak, valamint feleségének és fiának, mivel adakozott a törökök elleni hadjáratra, hogy gyóntatót választhassanak, és a gyóntató teljes búcsúban részesíthesse őket. Alatta a feloldozási formula.

Csonka papíron, *litterae transversae*, kiemelt első sorral. A pecsét valószínűleg a szöveg alatti kiszakított részen volt. ÖStA HHStA, Urkundenabteilung: Allgemeine Urkundenreihe, Rep. Hung. Sieb. 79. (DF 258 274.) – *Reg.*: Kézírtos német nyelvű regeszta ugyanezen a jelzeten. – A szövegkölzés a DL 65 989 jelzetű oklevél (*reg.*: Balassa 168/460.) felhasználásával készült.

Frater Laurentius de Beela ordinis minorum de observantia, loci de Polyancz guardianus, necnon commissarius in sancto negotio iubilei in claustró Beate Virginis Marie in eadem Polyancz fundato deputatus per reverendissimum dominum Petrum, miseratione divina tituli Sancti Ciriaci in Thermis Sacrosancte Romane Ecclesie presbiterum cardinalem, apostolicum de latere legatum ad Hungarie, Bohemie, Polonie regna etc. a sanctissimo domino nostro,

Alexandro papa sexto destinatum fidem facio per presentes, quod quia in Christo dilectus magnificus dominus Franciscus de Grabarya etc., banus de Jaycza pro se et magnifica domina Barbara, coniuge ac Iohanne filio debitum feci[t] ponendo et contribuendo ad cistam pro expeditione sua facienda contra impiissimos Thurcos, Christiane religionis atrocissimos¹ hostes iuxta tenorem bulle apostolice et ordinationem prefati domini legati, ideo² significo, quod possint ab idoneo confessore a se eligendo ab excommunicationis sententia et peccatis omnibus absolvi et assequi sancti iubilaei omnium peccatorum remissionem semel in vita et semel in mortis articulo, in reservatis et in non reservatis, totiens, quotiens opus fuerit absolvere, et in mortis articulo totiens, quotiens de prefatorum morte dubitabitur, et deinde in vero mortis articulo plenariam indulgentiam. Datum in Polyancz, X die mensis Iunii, anno Domini millesimo quingentesimo primo, pontificatus autem prefati sanctissimi domini Alexandri anno nono.

Forma absolutionis³

Misereatur tui etc. Indulgentiam et absolutionem omnium etc. Dominus noster, Iesus Christus per meritum sue passionis te absolvat, et ego auctoritate ipsius et apostolica mihi in hac parte commissa et tibi concessa te absolvo primo a sententia excommunicationis maioris vel minoris, si quam incurristi, a iure vel ab homine lata, etiam ad instantiam partis, quantum ad effectum indulgentiarum huiusmodi consequendarum dumtaxat, etiam a quibuscumque censuris et penis canonicis qualitercumque contractis, et restituo te participationi <et>⁴ communioni fidelium et ecclesiasticorum sacramentorum; et <absolvo te>⁵ a quibuscumque censuris, criminibus, excessibus, a peccatis quantumcumque gravibus et enormibus, etiam Sedi Apostolice et sanctissimo domino nostro reservatis, contritis et confessis, etiam de oblitis, et concedo tibi omnium peccatorum tuorum plenariam remissionem ac iubileum perinde⁶, ac si basilicas [...] iubilaei in urbe Roma visitari solitas visitasses. In nomine P[atris] et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

1 atrocissimos] atrocissimos

2 ideo] unde, cf. DL 65 989

3 Forma absolutionis] *litteris maioribus scriptum*

4 et] cf. DL 65 989

5 absolvo te] cf. DL 65 989

6 perinde] proinde, cf. DL 65 989

40.

1501. június 16., Buda

Nyári Balázs, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Tahí Istvánt feleségével és gyermekeivel, apai féltestvérét, Tahí Miklóst anyjával, feleségével és fiával, továbbá édestestvérét, Mártont feleségével és leányaival, továbbá Tahí István feleségének az édestestvérét, valamint Tahí Miklós feleségének az édestestvérét felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Két helyen megvarrt hártján, díszes kezdőbetűvel, kiemelt első sorral, hátlapján papírfelzetes pecsét épen maradt felső felével. DL 21 052. (MKA, Acta ecclesiastica, 72–19.)

In Christo sibi charissimo nobili Stephano de Thah frater Blasius de Nyary, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicaria regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem in domino Iesu et pacem sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex charitatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, sicuti veridicorum percepi relatibus, dignum fore putavi ac divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis charitatis tue vicem dignam temporaliter nequaquam rependere valemus, spiritualibus nichilominus beneficiis recompensare affectamus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate vicarie gero, te unacum generosa domina Sophia, consorte ac filiis, Iohanne et Bernardino filiabusque, Susanna, Anna, Katherina et Angelta vocatis tuis, necnon nobili Nicolao de ipsa Thah, fratre¹ tuo ac dominabus Anna, genitrice et Elena, coniuge filioque, Michaele ipsius Nicolai, necnon Martino, germano uxoreque ipsius Martini, Barbara nuncupata ac Margaretha et Magdalena, filiabus eiusdem, necnon Blasio, germano uxoris prefati Stephani ac Petro, germano uxoris prenotati Nicolai, aliis etiam liberis vestris Domino concedente in futurum nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula iam dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum et spiritualium bonorum, que per fratres antedictae vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in conventu

nostro Budensi, sextodecimo die mensis Iunii, anno Domini millesimo quingentesimo primo.

Frater Blasius, qui supra, manu propria.²

1 fratre] fratri

2 subscriptio alia manu scripta

41.

1501. december 5., Pest

Nyári Balázs, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Paja Mihályt feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Hártyán, díszes kezdőbetűvel, kiemelt első sorral, hátlapján papírfelzetes pecsét töredékével. MTAK, Kézirattár: Oklevélgyűjtemény A 90. (DF 244 397.)

In Christo sibi carissimo nobili Michaeli Paya dicto in possessione Dengeleg commoranti frater Blasius de Nyari, ordinis minorum regularis observantie professor, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in familia regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, quamvis immeritus, salutem in domino Iesu et pacem sempiternam cum orationum obsequio salutari. Quamquam ex charitatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Tuam itaque laudabilem devotionem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam, necnon beatissimi¹ patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, affectu sincere charitatis acceptantes, Christoque domino non immerito placere censentes, piis ipsam beneficiorum spiritualium vicissitudinibus recompensare exoptamus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum antelate familie gero, te unacum nobili domina Katherina, consorte ac Georgio, Blasio, Nicolao, filiis, necnon Dorothea, filia tuis ac cunctis aliis prolibus utriusque sexus tibi Domino concedente imposterum nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte familie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum et spiritualium bonorum, que per eosdem fratres operari et acceptare dignabitur c[lem]entia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in conventu nostro Pesthien-

si, quinta die mensis Decembris, anno salutis mi[llesi]mo quingentesimo primo.

Frater Blasius, qui supra, manu propria.²

1 beatissimi] beatissimi

2 subscriptio alia manu scripta

42.

1502. december 12., Buda

Nyári Balázs, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Morgai Gáspár mestert, az iváni [bencés] apátság commendátorát testvérével, Morgai Mihálllyal együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Foltos, hajtásai mentén szakadt, hiányos papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. DL 88 877. (Esterházy cs. hercegi ága, Repositorium 35 B B 920.)

In Christo sibi charissimo venerabili domino, magistro Gaspar [Morgai]¹, [commend]atario abbacie de Iwan frater Blasius de Nyari, ordinis minorum regularis observan[ti]e professor, [...] Ungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem et pace[m ... cum] orationum suffragio salutari. Quamquam ex charitatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, [illis tamen longe amplius obliga]mur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde [devotionis tue sinceritatem attendentes, qua]m ob Dei omnipotentis reverentiam ac beati patris nostri, seraphici Francisci merita [... affec]tu sincero acceptantes, Christoque domino non immerito acceptabilem fore credentes, pii[s ... vicissi]tudinibus prosequi desideramus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam [fratrum ... vicarie gero, te un]acum domino Michaele Morgai², fratre tuo ad nostram confraternitatem ac ad [universa et singula dicte vicarie fratrum suffrag]ia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charism[at]um [...] orationum, officiorum divinatorum, ieiuniorum, abstinentiarum, disciplinarum, penitentiar[um ...], que a fratribus mee cure commissis fiunt, et imposterum [...]ferens³ [...]dens [ins]uper de dono et gratia singuli [...] voluntati de [...] multo temporis annuente Deo differen[...] volo [...]o vob[...] defunctis recitatis ibidem ex mo[...] ordinem [...] co[nv]en[ti]o[n]is [tu]o Budensi, XII die Decembris, anno [...] [quingen]te[si]mo s[...]o⁴.

[Frater Blasius, qui supra, manu] propria.

- 1 Morgai] *vide notam sequentem*
- 2 Morgai] *suprascr.*
- 3 [...]ferens] *lectio incerta*
- 4 s[...]o] *ante o veri similiter d videri potest*

43.

1503. január 9., Buda

Nyári Balázs, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Désházi Mihály, István, Pál, Bálint és Lukács édestestvéreket anyjukkal, nővérükkel, feleségeikkel és gyermekeikkel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Hártyán, díszes kezdőbetűvel, függőpecséttel. DL 82 194. (Zichy cs. zsélyi lt. 219 671 C.) – *Reg. et descriptio sigilli*: Bándi 137.

Iesus Christus, Maria!

In Christo sibi charissimis nobilibus Michaeli, Stephano, Paulo, Valentino et Lucae de Deshaza, fratribus germanis frater Blasius de Nyari, ordinis minorum regularis observantie professor, per regnum Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamquam ex charitatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen potissime obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indicibus frequentius experimur. Devotionem itaque vestram laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beati patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum geritis ordinem, affectu sincere charitatis acceptantes, Christoque domino non immerito acceptabilem fore credentes, piis eam spiritualium gratiarum vicissitudinibus prosequi desideramus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum dicte vicariae gero, vos et vestrum quemlibet unacum generosis dominabus, Katherina, matre et Anna, sorore vestris ac coniugibus et liberis vestris, presentibus videlicet et futuris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula prefati ordinis fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum et bonorum spiritualium, videlicet missarum, horarum, orationum, devotionum, meditationum, penitentiarum, afflictionum, disciplinarum, ieiuniorum, abstinendarum, vigiliarum, predicationum, peregrinationum ac ceterarum virtuosarum operationum, quas per fratres memorate vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, harum litterarum nostrarum in pendenti sigillo manatarum tenore et vigore gratiose conferendo. Datum Bude, in conventu nostro apud Sanctum Ioannem,

nono die mensis Ianuarii, anno ab incarnatione Salvatoris nostri, Iesu Christi millesimo quingentesimo tertio.

Frater Blasius, qui supra, manu propria.¹

1 *scriptio alia manu scripta*

44.

1504. március 12., Buda

Nyári Balázs, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Csáktornyai Ernuszt Jánost feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, hátlapján pecséttel. Arhiv Hrvatske Akademije, D-XXI-83. (DF 232 141.) – Reg.: Isprave 511/3700.

Iesu Christi dilecto magnifico domino, Iohanni Ernusth de Chaktornya frater Blasius de Nyary, ordinis minorum regularis observantie professor, in familia regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis de observantia vicarius, licet immeritus, salutem et pacem in Domino eternam cum orationum suffragio¹ salutari. Quamquam ex charitatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indicis frequentius experimur. Devotionem itaque tue magnificentie laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita p[reclar]a ad nostrum gerit ordinem, affectu sincere charitatis acceptantes, Christoque domino non immerito ac[ceptabilem] fore credentes, piis eam spiritualium gratiarum vicissitudinibus prosequi desideramus. Ea] propter ego, qui, licet indignus, curam fratrum dicte vicarie gero, tuam magnificentiam [unacum] magnifica ac generosa domina Margaretha, consorte, necnon Iohanne, filio et Margaretha, filia magnificentie tue ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula eiusdem vicarie fratrum suffragia² in vita recipio pariter et in morte, plenam vestris magnificentis participationem omnium charismatum et spiritualium bonorum, que per fratres memorate vicarie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in conventu nostro Budensi, duodecima die mensis Martii, anno Domini millesimo quingentesimo quarto.

Frater Blasius, qui supra, manu propria.³

- 1 suffragio] sufragio
- 2 suffragia] sufragia
- 3 *subscriptio alia manu scripta*

45.

1504. november 9., Tálad

Nyári Balázs, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Ajkai Jánost anyjával, anyai nagynénjével, feleségével és gyermekeivel, valamint testvérével, annak feleségével és fiával együtt felveszi a rend testvérületébe, és a vikária minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, hátlapján papírfelzetes pecséttel. A hevenyészett fogalmazású irat eredetileg talán fogalmazványnak készült. DL 66 374. (Thaly cs. lt. 310.)

In Christo sibi carissimo egregio domino, Iohanni de Ayka frater Blasius de Nyari ordinis minorum minimus, familie Hungarie vicarius immeritus omnium incrementa virtutum cum orationum suffragio salutari. Devotionem tuam laudabilem, quam ad seraphici patris nostri, Beati Francisci sive nostrum memoratum ordinem gerere dinosceris, affectu sincere caritatis acceptans, Christoque domino non immerito gratam esse credens, piis ipsam donorum spiritualium vicissitudinibus recompensare cupio. Proinde te unacum generosis dominabus, Anna, genitrice et Elizabeth, cognata tua¹ ac Katherina, consorte et liberis, Emerico, Andrea, Apolina et Magdalena² tuis³, necnon nobili Caspare germano et domina Elizabeth, consorte ac Francisco, filio eiusdem Casparis cunctisque aliis prolibus iam natis et imposterum vobis Domino concedente nascituris ad nostram confraternitatem et ad universa et singula fratrum familie predictae suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum ac spiritualium bonorum, que per fratres mee cure commissos operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in loco nostro de Thalad, nona die mensis Novembris, anno salutis Christiane millesimo quingentesimo quarto.

Frater Blasius, qui supra, manu propria.⁴

- 1 cognata tua] *suprascr.*
- 2 et liberis ... Magdalena] *in marg.*
- 3 tuis] *suprascr.*
- 4 *subscriptio alia manu scripta*

46.

1508. július 18., Buda

Doroszlai István budai gvárdián Scardonai Sadobrics Péternek, mivel adakozott a római Szent Péter-bazilika építésére, engedélyezi, hogy gyóntatót választhasson, és a gyóntató teljes búcsúban részesíthesse. Alatta a feloldozási formula.

Papírra nyomtatva, hátlapján papírfelzetes pecséttel. DL 21 859. (MKA, Neo-regestrata acta 1529–20.)
– *Descriptio litterarum*: Borsa 180–181.

Universis presentes litteras inspecturis pateat, quod propter contributionem elemosinariam factam secundum formam apostolici indulti infrascripti in subsidium fabrice basilice apostolorum principis in Romana urbe concessum est egregio domino Petro Sadobrych de Scardona¹ gaudere beneficio seu privilegio bullarum et litterarum apostolicarum sanctissimi d(omini) n(ostris), d(omini) Iulii pape II, <per easdem litteras>² et facultatis seu commissionis concessae et facte reverendo patri, fratri Hieronymo Tornielo, fratrum minorum de observantia generali vicario citramontano super totam Italiam et alias provincias sue iurisdictionis quoad fratres predictos et consequenter mihi infrascripto tanquam ab eo auctoritate apostolica deputato et subdelegato – Datum Rome, apud S(anctum) Petrum, anno incarnationis dominice MDVII, pridie Nonas Novembris –³ et aliarum litterarum eiusdem in forma brevis – Datum Rome sub anulo piscatoris, die XII Februarii, MDVIII –⁴, quantum ad hoc videlicet, quod quemvis possit idoneum eligere confessorem, presbyterum secularem vel regularem cuiusvis ordinis, etiam mendicantium, qui confessione diligenter audita pro commissis tunc tempore electionis et a die presentis concessionis per eum⁵ excessibus, delictis et peccatis quibuslibet, etiam Sedi Apostolice reservatis et a censuris ecclesiasticis etiam, quarum absolutio dicte Sedi reservata foret, preterquam occasione machinationis in personam summi pontificis, occisionis episcoporum aut aliorum superiorum prelatorum, falsificationis bullarum aut litterarum apostolicarum, delationis armorum et aliorum prohibitorum ad partes infidelium, aluminum, tulfe⁶ de partibus infidelium ad fideles contra prohibitionem apostolicam delatorum incursis semel in vita, necnon pro quolibet sic reservatorum casuum et etiam in futurum incurrendorum seu committendorum – non tamen sub spe et pretextu presentis concessionis – ac previa satisfactione de iure competenti, necnon in mortis articulo absolutioem et remissionem ac plenissimam indulgentiam impendere, in non reservatis vero casibus, licet aliis inferioribus pape forent reservati, totiens, quotiens id

petierit, absolutionem impartiri, et penitentiam salutarem iniungere, ac etiam tunc emissa per eum⁷ vota quaecumque – ultramarino et ingressus religionis ac castitatis dumtaxat votis exceptis – in alia pietatis opera commutare, similiter prefatus⁸ eligendus⁹ omni tempore anni – preterquam in die Pasche et in articulo mortis – eucharistie sacramentum sive per se sive per alium ministrare possit et valeat auctoritate apostolica per dictas litteras concessa, inhibendo ordinariis et aliis quibuscumque eadem auctoritate sub pena excommunicationis late sententie, ne post absolutionem et concessionem huiusmodi de premissis casibus se quovis modo intromittere, vel dictum¹⁰ contribuentem¹¹ molestare, seu, quominus istiusmodi facultatibus et gratiis libere uti possit, impedire presumant, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac litteris quorumcunque predecessorum Romanorum pontificum, quibus expresse et sufficienter per dictas litteras derogatur¹² ceterisque in contrarium facientibus quibuscumque. In quorum fidem ego, frater Stephanus de Doroslo, guardianus Budensis¹³ ordinis minorum observantium ad premissa subdelegatus et deputatus manu propria subscripsi, et sigillo munitas tradidi presentes litteras. Datum in Sancto Iohanne, Bwde¹⁴, die decima octava¹⁵ mensis Iulii, anno salutis millesimo quingentesimo octavo.¹⁶

(*Signum paragraphi*) Forma absolutionis plenarie premissa confessione

Misereatur tui etc. Et post verba communis absolutionis dicat sacerdos: Iterum apostolica auctoritate tibi concessa et mihi in hac parte commissa absolvo te ab omnibus peccatis, delictis et excessibus quantuncunque enormibus hactenus per te commissis ac censuris quomodolibet incursis, etiam Sedi Apostolice reservatis¹⁷, in quantum mihi facultas conceditur. Et iterum remitto per plenariam indulgentiam omnem penam in purgatorio tibi debitam pro premissis, ac restituo te illi innocentie et puritati, quam in baptismo accepisti, ita, quod decedenti tibi ab hoc seculo clause sint porte penarum, et aperte ianue deliciarum paradisi, quod si hac vice non morieris, salva sit tibi nihilominus ista gratia, quando alias fueris in articulo mortis. In nomine Patris (*Crux*) et Filii (*Crux*) et Spiritus Sancti (*Crux*). Amen.

Frater Stephanus, qui supra, manu propria subscripsi.

1 egregio ... Scardona] *manu scriptum*

2 per easdem litteras] *cf. no. 47., 48.*

- 3 Datum ... Novembris] *de bulla Iulii II. papae die 4. Novembris 1507. data agitur, qua idem Hieronymum Torniello vicarium generalem cismontanum commissarium iubilaei creavit, vide Schulte I. 57–58.; Paulus 171.; Borsa 179.*
- 4 Datum ... MDVIII] *veri similiter de brevi Iulii II. papae die 12. Februarii 1508. dato agitur, quo idem bullam Hieronymo Torniello die 4. Novembris 1507. datam confirmavit, vide Borsa 181.*
- 5 eum] *manu scriptum*
- 6 post tulfe *add. ac*
- 7 eum] *manu scriptum*
- 8 prefatus] *prefactus – -us manu scriptum*
- 9 eligendus] *-us manu scriptum*
- 10 dictum] *-um manu scriptum*
- 11 contribuentem] *-em manu scriptum*
- 12 derogatur] *derrogatur*
- 13 Stephanus ... Budensis] *manu scriptum*
- 14 in ... Bwde] *manu scriptum*
- 15 decima octava] *manu scriptum*
- 16 Iulii ... octavo] *manu scriptum*
- 17 reservatis] *resernatis*

47.

1509. március 28., Kölyüd

*Szözlősi Ferenc kölyüdi gvárdián Kisvárdai Miklósnak, mivel adakozott a római Szent Péter-bazilika építésére, engedélyezi, hogy gyóntatót válasszthasson, és a gyóntató tel-
jes búcsúban részesíthesse. Alatta a feloldozási formula.*

Papírra nyomtatva, a szöveg alatt papírfelzetes pecséttel. DL 82 293. (Zichy cs. zsélyi lt. 202–2–32.)
– *Descriptio litterarum*: Borsa 180–183.

Universis presentes litteras inspecturis pateat, quod propter contributionem elemosinariam factam secundum formam apostolici indulti infrascripti in subsidium fabrice basilice apostolorum principis in Romana urbe concessum est magnifico domino Nicolao de Kyswarda¹ gaudere beneficio seu privilegio bullarum et litterarum apostolicarum sanctissimi d(omini) n(ostris), d(omini) Iulii pape II, per easdem litteras et facultatis seu commissionis concessae et facte reverendo patri, fratri Hieronimo Torniello, fratrum minorum de observantia generali vicario citramontano super totam Italiam, Ungariam, Poloniam, Bohemiam,² Austriam et alias provincias sue iurisdictionis quoad fratres predictos ac nuper innovate per mortem ipsius in persona reverendi patris, fratris Francisci Zeni de Mediolano dicti ordinis per litteras in forma brevis – Datum Rome sub anulo piscatoris, die XX Septembris, MDVIII –³ et consequenter mihi

infrascripto tanquam ab eo auctoritate apostolica deputato et subdelegato – (*Signum paragraphi*) Datum Rome, apud S(anctum) Petrum, anno incarnationis dominice MDVII, pridie Nonas Novembris –⁴ et aliarum litterarum eiusdem in forma brevis – (*Signum paragraphi*) Datum Rome sub anulo piscatoris, die XII Februarii, MDVIII (*Signum paragraphi*) –⁵, quantum ad hoc videlicet, quod quemvis possit idoneum eligere confessorem, presbyterum secularem vel regularem cuiusvis ordinis, etiam mendicantium, qui confessione diligenter audita pro commissis tunc tempore electionis per ipsum⁶ excessibus, delictis et peccatis quibuslibet, etiam Sedi Apostolice reservatis et a censuris ecclesiasticis etiam, quarum absolutio dicte Sedi reservata foret, etiam de hiis, que in cena Domini reservantur, preterquam occasione machinationis in personam summi pontificis, iniectionis manuum violentarum in episcopos aut superiores prelatos, falsificationis bullarum aut litterarum apostolicarum, delationis armorum et aliorum prohibitorum ad partes infidelium, aluminum, tulf⁷ de partibus infidelium ad fideles contra prohibitionem apostolicam delatorum incurris semel in vita, necnon pro quolibet sic reservatorum casuum et etiam in futurum incurrendorum seu committendorum – non tamen sub spe et preteritu presentis concessionis – ac previa satisfactione de iure competenti, necnon in mortis articulo et quotiens de illo dubitabitur, absolutionem et remissionem ac plenissimam indulgentiam impendere, in non reservatis vero casibus et censuris, licet aliis inferioribus pape forent reservati, totiens, quotiens id petierit, absolutionem impartiri, et penitentiam salutarem iniungere, ac etiam tunc emissa per ipsum⁸ vota quecumque – ultramarino et ingressus religionis ac castitatis dumtaxat votis exceptis – in alia pietatis opera commutare, similiter prefatus⁹ eligendus¹⁰ omni tempore anni – preterquam in die Pasche et in articulo mortis – eucharistie sacramentum sive per se sive per alium ministrare possit et valeat auctoritate apostolica per dictas litteras concessa, inhibendo ordinariis et aliis quibuscumque eadem auctoritate sub pena excommunicationis late sententie, ne post absolutionem et concessionem huiusmodi de premissis casibus se quovis modo intromittere, vel dictum¹¹ contribuentem¹² molestare, seu, quominus istiusmodi facultatibus et gratis libere uti possit, impedire presumant, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac litteris quorumcunque predecessorum Romanorum pontificum, presertim Pauli II et Sixti III, quibus expresse et sufficienter per dictas litteras derogatur¹³ ceterisque in contrarium facientibus quibuscumque. In quorum fidem ego, frater Franciscus de Zelees, g(uardianus) de Keleed¹⁴ ordinis minorum observantium ad premissa subdelegatus et deputatus manu propria subscripsi, et

sigillo munitas tradidi presentes litteras. Datum in Keleed, XXVIII¹⁵ die mensis Martii, anno virginei partus millesimo quingentesimo nono.¹⁶

(*Signum paragraphi*) Forma absolutionis plenarie premissa confessione

Misereatur tui etc. Et post verba communis absolutionis dicat sacerdos: Iterum apostolica auctoritate tibi concessa et mihi in hac parte commissa absolvo te ab omnibus peccatis, delictis et excessibus quantuncunque enormibus hactenus per te commissis ac censuris quomodolibet incursis, etiam Sedi Apostolice reservatis, in quantum mihi facultas conceditur. Et iterum remitto per plenariam indulgentiam omnem penam in purgato[ri]o tibi debitam pro premissis, ac restituo te illi innocentie et puritati, quam in baptismo accepisti, ita, quod decedenti tibi ab hoc seculo clause sint porte penarum, [et] aperte ianue deliciarum paradisi, quod si hac vice non morieris, salva sit tibi nihilominus ista gratia, quando alias fueris in articulo mortis. In nomine Patris (*Cruce*) et Filii (*Cruce*) et Spiritus Sancti (*Cruce*). Amen.

1 magnifico ... Kyswarda] *manu scriptum*

2 Bohemiam] Bithiniam, *cf. no. 48.*

3 Datum ... MDVIII] *de brevi Iulii II. papae die 20. Septembris 1508. dato agitur, quo idem Franciscum Zeno commissarium iubilaei creavit, ed. Annales Minorum XV. 466.*

4 Datum ... Novembris] *de bulla Iulii II. papae die 4. Novembris 1507. data agitur, qua idem Hieronymum Tornielo vicarium generalem cismontanum commissarium iubilaei creavit, vide Schulte I. 57–58.; Paulus 171.; Borsa 179.*

5 Datum ... MDVIII] *veri similiter de brevi Iulii II. papae die 12. Februarii 1508. dato agitur, quo idem bullam Hieronymo Tornielo die 4. Novembris 1507. datam confirmavit, vide Borsa 181.*

6 ipsum] *manu scriptum*

7 post tulfe *add. ac*

8 ipsum] *manu scriptum*

9 prefatus] *prefato – -o manu scriptum*

10 eligendus] *eligenti – -i manu scriptum*

11 dictum] *-um manu scriptum*

12 contribuentem] *-em manu scriptum*

13 derogatur] *derrogatur*

14 Franciscus ... Keleed] *manu scriptum*

15 in Keleed, XXVIII] *manu scriptum*

16 Martii ... nono] *manu scriptum*

48.

1509. június 20., Buda

Balázs obszerváns ferences szerzetes Brandenburgi Györgynek és feleségének, Beatrinxnak, mivel adakoztak a római Szent Péter-bazilika építésére, engedélyezi, hogy gyóntatót választhassanak, és a gyóntató teljes búcsúban részesíthesse őket. Alatta a feloldozási formula.

Hártyán, capitalis betűkkel írt első sorral, függőpecséttel. DL 37 855. (Hunyadi cs. lt. 263.) – *Reg. et descriptio sigilli*: Bándi 137.

Universis presentes literas inspecturis pateat, quod propter contributionem elemosinariam factam secundum formam apostolici indulti infrascripti in subsidium fabrice basilice apostolorum principis in Romana urbe concessum est illustrissimo domino Georgio marchioni¹ Brandemburgensi unacum magnifica domina Beatrice, consorte sua et liberis gaudere beneficio seu privilegio bullarum et litterarum apostolicarum sanctissimi domini nostri, domini Iulii pape II, per easdem litteras et facultatis seu commissionis concessae et facte reverendo patri, fratri Hieronimo Tornielo, fratrum minorum de observantia generali vicario citramontano super totam Italiam, Ungariam, Poloniam, Bohemiam, Austriam et alias provincias sue iurisdictionis quoad fratres predictos ac nuper innovate per mortem ipsius in persona reverendi patris, fratris Francisci Zeni de Mediolano dicti ordinis per litteras in forma brevis – Datum Rome sub anulo² piscatoris, die XX Septembris, MDVIII³ –⁴ et consequenter michi infrascripto tanquam ab eo auctoritate apostolica deputato et subdelegato – (*Signum paragraphi*) Datum Rome, apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominice MDVII, pridie Nonas Novembris –⁵ et aliarum litterarum eiusdem in forma brevis – (*Signum paragraphi*) Datum Rome sub anulo⁶ piscatoris, die XII Februarii, MDVIII (*Signum paragraphi*) –⁷, quantum ad hoc videlicet, quod possint quemvis idoneum eligere confessorem, presbiterum secularem vel regularem cuiusvis ordinis, etiam mendicantium, qui confessione diligenter audita pro commissis tunc tempore electionis per eum excessibus, delictis et peccatis quibuslibet, etiam Sedi Apostolice reservatis et a censuris ecclesiasticis etiam, quarum absolutio dicte Sedi reservata foret, etiam de hiis, que in cena Domini reservantur, preterquam occasionibus machinationis in personam summi pontificis, iniectionis manuum violentarum in episcopos aut superiores prelatos, falsificationis⁸ bullarum aut litterarum apostolicarum, delationis armorum et aliorum prohibitorum ad partes infidelium, aluminum, tulfe⁹ de partibus

infidelium ad fideles contra prohibitionem apostolicam delatorum incursis semel in vita, necnon pro quolibet sic reservatorum casuum et etiam in futurum incurrendorum seu committendorum – non tamen sub spe et pretextu presentis concessionis – ac previa satisfactione de iure competenti, necnon in mortis articulo et quotiens de illo dubitabitur, absolutionem et remissionem ac plenissimam indulgentiam impendere, in non reservatis vero casibus et censuris, licet aliis inferioribus pape forent reservati, totiens, quotiens id petierint, absolutionem impartiri, et penitentiam salutarem iniungere, ac etiam tunc emissa per eos vota quecumque – ultramarino et ingressus religionis ac castitatis dumtaxat votis exceptis – in alia pietatis opera¹⁰ commutare, similiter prefatus eligendus omni tempore anni – preterquam in die Pasche et in articulo mortis – eucaristie sacramentum sive per se sive per alium ministrare possit et valeat auctoritate apostolica per dictas litteras concessa, inhibendo ordinariis et aliis quibuscumque eadem auctoritate sub pena excommunicationis late sententie, ne post absolutionem et concessionem huiusmodi de premissis casibus se quovis modo intromittere, vel dictos contribuentes molestare, seu, quominus istiusmodi facultatibus et gratiis libere uti possint et valeant, impedire presumant, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac litteris quorumcumque predecessorum Romanorum pontificum, presertim Pauli II et Sixti VIII, quibus expresse et sufficienter per dictas litteras derogatur ceterisque in contrarium facientibus quibuscumque. In quorum fidem ego, frater¹¹ ordinis minorum observantium ad premissa subdelegatus et deputatus manu propria subscripsi, et sigillo munitas tradidi presentes litteras. Datum in predicto loco¹² Sancti Iohannis, XX die Iunii, anno gratie millesimo quingentesimo nono.

Forma absolutionis plenarie premissa confessione¹³

Misereatur tui etc. Et post verba communis absolutionis dicat sacerdos: Iterum apostolica auctoritate tibi concessa et michi in hac parte commissa ego absolvo te ab omnibus peccatis, delictis et excessibus quantumcumque enormibus hactenus per te commissis ac censuris quomodolibet incursis, etiam Sedi Apostolice reservatis, in quantum michi facultas conceditur. Et iterum remitto per plenariam indulgentiam omnem penam in purgatorio tibi debitam pro premissis, ac restituo te illi innocentie et puritati, quam in baptizmo accepisti, ita, quod decedenti tibi ab hoc seculo clause sint porte penarum, et aperte ianue deliciarum paradisi, quod si hac vice non morieris, salva sit tibi nihilominus

ista gratia, quando alias fueris in articulo mortis. In nomine Patris (*Crux*) et Filii (*Crux*) et Spiritus Sancti (*Crux*). Amen.

Frater Blasius,¹⁴ qui supra, manu propria subscripsi.¹⁵

- 1 marchioni] marchione
- 2 anulo] annulo
- 3 MDVIII] MDVII, cf. no. 47.
- 4 Datum ... MDVIII] *de brevi Iulii II. papae die 20. Septembris 1508. dato agitur, quo idem Franciscum Zeno commissarium iubilai creavit, ed. Annales Minorum XV. 466.*
- 5 Datum ... Novembris] *de bulla Iulii II. papae die 4. Novembris 1507. data agitur, qua idem Hieronymum Torniello vicarium generalem cismontanum commissarium iubilai creavit, vide Schulte I. 57–58.; Paulus 171.; Borsa 179.*
- 6 anulo] annulo
- 7 Datum ... MDVIII] *veri similiter de brevi Iulii II. papae die 12. Februarii 1508. dato agitur, quo idem bullam Hieronymo Torniello die 4. Novembris 1507. datam confirmavit, vide Borsa 181.*
- 8 falsificationis] falsificationis
- 9 *post tulfe add. ac*
- 10 opera] operi
- 11 *post frater locus nominis vacuus*
- 12 Datum in predicto loco] *prius non ullus locus nominatur*
- 13 Forma ... confessione] *capitalibus litteris scriptum*
- 14 Frater Blasius] *veri similiter Blasius de Dés guardianus Budensis, vide Pásztor 20.*
- 15 *subscriptio alia manu scripta*

49.

1510. október 13., Atyina

Kemléki Bálint atyinaí gvárdián és az atyinaí ferencesek levele Batthyány Boldizsárhoz, amelyben tudatják, hogy Lukács confrater hűségesen kezelte a püspök alamizsnáját, akiért miséket mondanak.

Papíron, zárópecsét nyomával. DL 104 224. (Batthyány lt., Jelzet nélküli oklevelek.) – *Reg.*: Iványi 13/60.

Egregio domino Balthasaro de Batthyan etc., patrono et domino nostro gratioso.

Orationum suffragia et salutem. Egregie domine! Is Lucas confrater noster, presentium scilicet ostensor fideliter nobis administravit elemosinam reverendissimi domini episcopi. Et missas pro eodem dicemus plures ac ceteras orationes, quia talibus etiam vineis multipliciter nos¹ pre ceteris debitores effecit.

Pro aureis veritatem dicit Lucas antedictus etc. Ex Atthyna, dominica proxima post festum Sancti Dionisii, 1510.

Frater Valentinus de Kemlek,
guardianus in Atthyna cum
suis fratribus ibidem degentibus.²

1 nos] *in marg.*

2 *scriptio eadem manu scripta*

50.

1511. május 8., Patak

Darányi Péter, a pataki őrség őre Eszenyi Csapi Gergelyt feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a pataki őrség minden lelki javában részesíti őket.

Lyukas papíron, hátlapján papírfelzetes pecséttel. DL 82 328. (Zichy cs. zsélyi lt. 215–257.)

In Christo sibi carissimo nobili Gregorio Chapy de Ezen frater Petrus de Daran, ordinis minorum regularis observantie professor, custos custodie de Pathak, licet inmeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam. Quamvis ex charitatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indicibus experimur. Proinde devotionis tue attendens sinceritatem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi seraphici patris nostri, Francisci merita preclara ad nostrum geris ordinem, sicuti ex veridica fratrum relatione cognovi, dignum fore putavi et divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias spiritualium gratiarum. Verum quia nudi temporalibus rebus et bonis charitatis tue subsidiis dignum rependere vicissitudinem nequaquam temporaliter valemus, spiritualibus nichilominus beneficiis, prout in nostris apud Deum et dominum nostrum, Iesum Christum servamus desideriiis, spiritualiter recompensare affectamus. Eapropter ego, <qui,> licet indignus, curam iam dicte custodie gero, te unacum coniuge tua, honesta Katherina ac filiis tuis, Francisco et [Petro]¹, necnon cunctam² prolem in futurum nascituram ad nostram confraternitatem ac ad uni[versa] et singula dicte custodie fratrum suffragia et beneficia spiritualia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres sepe fate custodie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore pre-

sentium gratiose conferendo. Ex conventu nostro de Pathak, octavo die mensis Maii, anno incarnationis Domini millesimo quingentesimo undecimo.

Frater Petrus, qui supra, manu propria.³

1 Petro] *cf. no. 51.*

2 cunctam] cunctamque

3 *subscriptio alia manu scripta*

51.

1511. november 8., Céke

Pécsvoáradi Gábor, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Eszenyi Csapi Gergelyt feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a provincia minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, hátlapján pecsét nyomával. DL 82 338. (Zichy cs. zsélyi lt. 202–2–53.)

Iesus, Maria!

In Christo sibi charissimo egregio domino, Gregorio Chapi de Ezen, ordinis minorum devoto frater Gabriel de Pechwaradino, ordinis minorum observantie regularis professor, in provincia Hungarie quoad fratres dicti ordinis vicarius, etsi immeritus, salutem in Domino pacemque perpetuam cum orationum suffragio salutari. Quamvis charitatis ex debito in spiritualibus omnibus te neamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum erga nos dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Devotionem itaque tuam laudabilem, quam divini nominis pariter et amoris ob respectum ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita preclara nostrum prefatum ad ordinem gerere comprobaris, affectu sincere charitatis acceptantes, Christoque domino gratam fore et acceptabilem credentes, piis eam spiritualium donorum favoribus recompensare cupiendo desideramus. Eapropter ego, qui, licet immeritus, provincie prescripte fratrum curam gero, te unacum honesta domina Katherina, coniuge tua ac Francisco et Petro, liberis vestris natis aliisque Domino favente in posterum nascituris ad nostram confraternitatem ac universa et singula fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum bonorumque spiritualium, que per fratres memoratos operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, teno-

re presentium gratiosius conferendo. Datum in loco nostro Cheke, die octava mensis Novembris, anno partus virginei millesimo quingentesimo undecimo.

Frater Gabriel, qui
supra, manu propria.¹

1 subscriptio alia manu scripta

52.

1515. november 18., Buda

Dézs Balázs, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusa Abafalvai Szórádot feleségével és annak gyermekeivel, valamint felesége sógorával, Szemere Mihállyal és annak feleségével együtt felveszi a rend testvérületébe, és a provincia minden lelki javában részesíti őket.

Szakadt, hiányos papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján pecsét nyomával. DL 94 921. (Abaffy cs. lt. 18.) – Reg.: Abaffy – Dancs – Hanvay 25/37.

In Christo sibi carissimo egregio domino Zorato de Abafalwa, [or]dinis nostri devoto et benefacto[ri] precipuo frater Blas[iu]s de Dees, [ordi]nis minorum regularis observantie p[ro]f[ess]us, provincie Hungarie quoad fratres dicti ordinis vic[ari]us, licet immeritus, salutem et pacem [in] Domino eternam cum orationum suffragio salutari. Tametsi c[on]f[ess]ionis ex debito omnibus in spiritu[alibus] teneamur, illis tamen longe amplius [ob]ligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis freq[ue]ntius experimur. Devotionem itaque vestram [lau]dabilem, [qu]am ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patr[is] nostri, seraphici Francisc[i] merita gloriosa ad nostrum dinoscimini memoratum gerere ordinem, sincere char[itatis] affectu acceptans, [Christ]oque domino non immerito gratam fore censens, piis ipsam gratiarum sp[iritualium] vicissitudinibus recompensare cupio. Proinde ego, qui, licet indignus, curam prefate vicarie fr[atrum] gero, vestram charitatem unacum nobili domina Anna, conthorali vestra ac liberis suis, Caspar, [...] Anna, necnon genero suo, nobili Michaelae Zemere et consorte sua, domina Magdalena, necnon [...] filiabus ab utroque vestrum¹ natis et imposterum nascituris ad nostrum confraternitatem ac ad u[n]iversa et singula dicte vicarie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis par[ticipationem] omnium

charismatum et bonorum spiritualium, v[idelice]t missarum, horarum canonicarum, oration[um], [contem]plationum, peregrinationum, predication[um], confessionum, ieiuniorum, abstinentiarum, vigiliarum, [...]arum, penitentiarium [et] aliorum sp[iritua]lium exe[rci]tiorum, que per fratres memorate vicarie op[erari et acce]ptare dignabitur clementia Salvatoris, [te]nore p[re]sentium] gratiosius conferendo. Datum in Sanct[o Iohan]ne conventu nostro Budensi, decimo o[ctav]o d[ie mens]is Novembris, anno virginei pa[rtus millesimo] quingentesimo quinto decimo.

[Frater] Blasius, qui supra, manu propria.²

1 vestrum] vestro

2 subscriptio alia manu scripta

53.

1516. február 6., Szántó

Dézsi Balázsnak, a magyarországi obszerváns ferencesek vikáriusának buzdítólevele a jení őrség őréhez, gvárdiánjaihoz és a többi testvérhez.

Több helyen lyukas papírlap mindkét oldalán, zárópecsét nyomával. MFL, Oklevelek 99. (DF 275 553.) Blahó Vince által 1769. március 21-én készített másolata: DF 275 554. — Terjedelmes szövegegezesek találhatóak az obszerváns ferencesek alábbi formuláskönyvének egyik *exhortatio*-mintájában: OSzK, Cod. Lat. 432. fol. 200v–204v. A szövegegezesek kurziválva jelennek meg a kiadásban. — A szövegközlés Blahó másolatának felhasználásával készült.

Venerandis¹ honorandisque patribus, custodi ac guardianis custodie Ienew, necnon ceteris eiusdem custodie fratribus minorum observantium professis, sibi in Christo amantissimis.²

I(esus), M(aria), F(ranciscus)!

Salutem et pacem in dulci Iesu sempiternam, qui redemit nos, et lavit nos in sanguine suo pretiosissimo. Cuius nomen adorantes cum reverentia, fratres mei charissimi, proni curvate genua! *Venerandi*³ *honorandique patres et fratres mei cordialissimi, gaudium meum et corona semper in Domino.*⁴ Audite, et auribus percipite verba mea, et obedite voci filii Dei dicentis: *Venite ad me omnes, qui laboratis*⁵ – supple: in agro evangelice paupertatis – *et ego reficiam*⁶ *vos*⁷ donis et charismatibus Spiritus Sancti. Unde ego, inutilis servus vester, bene motus dono pietatis eiusdem Spiritus Sancti consideravi, quomodo in dies per

nonnullos regule evangelice professores conculcatur pretiosissimus sanguis Iesu Christi, domini nostri in paupertatis altissime abusione⁸. Consideravi que nobilissimam creaturam Dei imagine insignitam voluntarie per dedecus inobedientie ire ad inferni precipitium vel suspendium. Consideravi denique summi Dei honorem per viam carnis facile minui. Non ab re, imo ex pastoralis officio oportuit⁹ me sollicite gregi mihi commisso ita absentem per epistolam exhortatoriam, sicut presentem per vive vocis clamorosam lacrimosamque admonitionem – ut via vitiis clauderetur, moribus disciplina et virtutibus accrescentia daretur, formaque perfectionis evangelice et norma regule beatissimo patri nostro Francisco celitus a domino Iesu inspirata observaretur – invigilare, vosque, fratres meos charissimos et filios et dominos intima Iesu Christi pietate monere, et inclinare aurem vestram servare toto corde mandata eius, et consilia perfecta mente implere.

Inter que paupertas¹⁰ sancta, qua altissimi Christi confessor, Franciscus, nostri ordinis institutor se Christo conformem, hosti terribilem ac nobis prebuit exemplarem, vendicat¹¹ principatum. Hac nempe¹² omnes supergredi, hac singulariter gloriari, hac nos a ceteris discernere religiosi, a mundo secernere, a vitiis elongare, et Christo totaliter inherere, regnique celestis reges effici conabatur. Hanc filiis tanquam spiritualis structure primordium pretiosum, evangelii margaritam olim absconditam, aram¹³ regni celestis et sortem hereditarie portionis tam vivens, quam moriens exemplis et monitis precipue commendavit, quam suis sanctis inherentes vestigiis venerabiles patres in ordinis regimine mira sollicitudine tam in se, quam in aliis coluerunt arbitrantes, quod¹⁴ nil eius lesione molestius, nilque paupertatis observantia gratius. Venite ergo, qui onerati estis evangelice regule professionis observantia, audite vocem Domini, quomodo conculcatur sanguis Christi Iesu in altissime paupertatis abiectio. Considero nanque indignus speculator alicuius p[...] [...]is [...]is discursus frequentiam in ordine et propter solacium corporis – quorum deus venter est et gloria in confusione – importunitatem questus. Notavi denique edificia sumptuosa et curi[o]sas constructiones animarum¹⁵ destructionem parientes. Conspicio limpide auri et argenti perlarumque ac gemmarum et lapidum pretiosorum contra puritatem professionis nostre in ecclesiis nostris habundantem superfluitatem. Considero etiam propter hanc thesaurizationem – quia nedum parochialem, verum etiam¹⁶ cha[te]dralem longe excessimus ecclesias – ipsorum ecclesiasticorum contra nos efferbuisse odium. Occurrit sacri concilii Lateranensis clamor ad pon[ti]ficem summum in hec verba: *Pater beatissime! Si quando in principio vix adhuc ungulas emisserant religiosi, abstulit ab eis vester*

*predecessor ducentorum milium ducatorum valorem, quid hodie beatitudo tua possit auferre*¹⁷, *cum non solum unguilas, sed et totas manus miserunt ad sarcinas*.¹⁸ Merens¹⁹ insuper perspicio nostrarum ecclesiarum vasa pretiosa et superflua ac oppressionum, rapinarum et cedium multarum occasionem in dantibus. Consideroque finaliter quorundam meorum fratrum obnubilatam mentem libidinosamque circa pretiosa affectionem et intrinsecam proprietatem, necnon et occultam insidiationem tam apud²⁰ seculares, quam fratres, ne ordinatio Spiritus Sancti et capituli possit sortiri effectum, ut ipsi semper onerati auro pauperem Christum sequantur confusi, cum non sit tutum habitare cum illis pretiosis, sicut nec cu[m mu]lieribus. O, patres amantissimi, o, fratres penitus Deo dedicati! Cur effecti sumus sic effeminati? Curve formidamus scandalum phariseorum, et fingimus, ubi non est ipsum? Cur post²¹ promissam infringimus paupertatem metu temporalium vel patronorum aliquali comminatione aut exigua populorum clamitatione vel etiam nostrorum susurronum²², qui non sapiunt, que Dei sunt, murmuratione? Ut ceci facti retrocedentes offendamus animas nostras? Ecce, patres dilectissimi, si audistis vocem Domini, intelligere potuistis, ubi in altissime paupertatis abiectioe conculcatur sanguis Christi pretiosus. Moneo ergo et exhortor vos, fratres meos charissimos in visceribus Iesu Christi, ut confitemini ei in vero amore paupertatis, quoniam bonus, et exaltate eum non sermonibus, sed operibus paupertatis, quoniam non in sermone est regnum Dei. Confitemini, inquam, illi, quoniam ideo misit vos in universo mundo, ut opere et verbo testimonium perhibeatis voci eius, et faciatis omnes cognoscere contra maledictam avaritiam virtutem altissime paupertatis.

Denique occurrit secundo aliud evangelice perfectionis consilium, quod est regule nostre fundamentum, ipsa obedientia²³ scilicet sancta, cuius etiam abiectioe nobilissima creatura imagine Dei insignita voluntarie tendit ad inferni precipitia. Venite, queso ergo, patres mei desideratissimi, et audite vocem Domini: *Qui vult, inquit, venire post me, abneget semetipsum, et sequatur me*.²⁴ Non, dicit, sequatur beneplacitum suum, nec velit²⁵ desiderium suum. Unde ostendam vobis modo, quomodo plurimi recalcitrantes obedientie tendunt ad suspendium inferni. Quis, queso, ille, qui velit prelatum nunc ad precipiendum, quin potius ad serviendum, et voluntates²⁶ suas in omnibus ad implendum, et si quid deest, iam de ipsis plus quam de scutiferis murmurare gladioque b[e]nigne sibi nihil parcere?²⁷ Et quod peius est: quod nobis ab alia²⁸ esset, gratum, hoc ipsum, quod fit a prelato, est nobis odiosum. Iam non cogitamus nostram perfectior abnegare voluntatem, sed, quomodo eis in omnibus

possimus resistere, et ad faciendum, quod cupimus, eos coartare, aut, quod iniungunt nobis, excusare vel aliquanto palliare, aut quomodo in hoc vel in illo ipsis non teneamur obedire, investigamus. Sed heu, timeo, ne ad confusio-nem nostram appareat Christus in cruce passus cum sua voce preallegata, qui pro nobis usque ad mortem Patri voluit obedire, nil sibi retinens eorum, que propria voluntas in omnibus consuet appetere, sed exinanivit semet ipsum ad plenum. Hunc etenim²⁹ imitati sunt patres nostri, qui, cum prelati essent, sese subditos subditis faciebant. Et hoc ipsis dulce, hoc delectabile, hoc denique erat peramabile, ut cuncta, que non essent contra Deum, quantumcunque ardua et vilia, dum cernerent, beneplacitum prelatorum adimplerent aviditate maxima. Heu, proh dolor! *Quis dabit capiti meo aquam et*³⁰ [...] [...]lorare valeam eorundem³¹ perfectorum statum, quasi iam ad nihilum redactum. Currite et discurrete palpantes, si forte in sua perfectione obedientiam in [...] [p]ossitis invenire. [...] fratres amantissimi, ne simus sepulcra dealbata plena ossibus mortuorum superbie per tumorem. Hodie ergo si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, nolite tendere ad profunda barathra, nolite, precor, extollere in altum colla vestra, quia nihil Deo acceptius, nihil angelis charius, nil hominibus suavius, quam iura tenere obedientie sancte, abnegare se perfecte, et sequi Christum dominum.

Venitque deinceps in mentem, quomodo pravitatibus vestris virtutem imponerem³² angelice castitatis³³, que est in carne corruptibili perpetue incorruptionis meditatio. Diligenter ergo vigilate super custodia corporis vestri rigida³⁴ carnis mortificatione! Sensuum precludite vias, quia mors intrat per fenestras. Obstruite ora ita, ut scurilitas nec nominetur in vobis, quia corrumpunt bonos mores colloquia prava. Suspecta fugite consortia, quia vir et mulier ignis et palea. Animum mentemque vestram a turpi imaginatione sollicitate custodite, quia castitas corporis sine castitate mentis est sicut bursa sine pecuniis et oculus sine pupillis. Fugite carnalem cogitationem cum morosa del[e]ctatione, quia propter peccata cogitationum, etiam sine voluntate perficiendi, cum sola voluntate oblectandi totus dampnabitur homo. Fugite, rogo, otium, fratres mei charissimi, quia ianua est omnium vitiorum, maxime carnalium iuxta Sancte Bonaventure dictum. Fugite igitur, queso, fugite, patres, otium, quia secundum ver[bum prop]heticum hec fuit iniquitas Sodome: otium et saturitas panis. Et amplectimini castitatem angelicam, scilicet virtutem, quoniam alioquin summi Dei honor per viam carnis faciliter potest [...]i.

Et non solum ad has virtutes premissas, quas firma sponsione devovimus, verum etiam ad alias capessendas velut Christi servi fideles et pendentes toto animi vigore et spiritus fervore succendamur!

Et primum quidem *humilitatem desideratissimam, omnium virtutum custodem et matrem, necnon modestiam et tranquillitatem mansuetam et patientiam totis conatibus, rogo, observetis. Sitis itaque, sicut religionis exposcit disciplina, regulaque³⁵ ipsa docet, mites, pacifici et modesti, mansueti et humiles! Qua scilicet humilitate homo Deo placet, diabolo displicet, a vitiis separatur, ac virtutibus mirifice adornatur, que nobis a celestibus suscipienda ostenditur. Ex quo boni angeli eam tenentes in celo remanserunt, superbientes vero et mali a celo eiekti³⁶ de angelis demones effecti sunt. Eritis nempe³⁷ tunc veri humiles, cum ineptiis, discordiis, scurilitate et elatione aliisque religioni contrariis omnino procul motis honeste loquimini omnibus, sicut decet. Sitis non minus exempla in verbo, conversatione, cibo, potu, in predicationibus, necnon et confessionibus audiendis.*³⁸

*Predicatio nimirum vestra tunc reddetur accepta, cum illa, que dicitis verbo, prius exercetis opere Christi³⁹ Iesu exemplo, qui cepit facere, et postea docere.*⁴⁰ Sed heu, modo quoniam plerumque plus volumus apparere in ambone, quam proficere in homine, *contra⁴¹ illos, qui solo verbo edificant et non exemplo, sic aiebat sanctus ille et eximius verbi Dei predicator, seraphicus pater noster, Franciscus ostendens in hoc, quam sit Deo [acce]ptum predicationis officium: Hoc, inquit, officium, patre[s] ...[arum] omnium sacrificio est acceptius, maxime, si studio perfecte charitatis fuerit impensum, ut ad id laboret magis exemplo, quam verbo, magis lacrimosa prece, quam loquaci [sermone]. Propterea dico,*⁴² *patres mi optimi, huiuscemodi predicatorem tanquam vera pietate privatum, qui in predicatione non animarum⁴³ querit salutem, sed suam laudem; modo simili illum, qui pr[avitatem] destruit vite, quod veritate edificat doctrine. Huic re vera iuxta eiusdem beati patris nostri sententiam preferendus est simplex et elinguis, qui salubri suo exemplo alios provocat ad bonum. Unde verus predicator prius haurire debet secretis orationibus, quod postea sacris ostendat sermonibus, prius intus calescere, quam extra verba proferre. Eam ob rem volo, ne prelatorum et aliarum ecclesiasticarum personarum coram populo carpatis vitam.*⁴⁴ *Quin potius ex regule tenore vos exhortor, ut vitia et virtutes, pena et gloria sit contio vestra, vitia tamen semper in communi⁴⁵ et non particulariter sunt⁴⁶ proferenda. Nec quicquam⁴⁷ contra Sedem Apostolicam et libertatem ecclesiasticam unquam predicetis!*⁴⁸

*Confessoribus⁴⁹ advertendum est, ne, cum pro ecclesia preces effundunt, eidem contrarii inveniantur.*⁵⁰ *Sicut sunt illi, qui facile et sine ulla cautione cuiuscumque status et dignitatis homines variis hincinde facinoribus plerumque etiam suam auctoritatem excedentibus irretitos indistincte absolvunt, illosque, quos ecclesia vinculo*

*excommunicationis ligavit.*⁵¹ Sed ve huiuscemodi confessoribus prodigis, quia dum animas dialectica⁵² potestate detentas ex incauta charitate et liberalitate absque iniuste ablatorum debita restitutione seu satisfactione liberare curant, se ipsos in profundum baratri precipites dant. Unde intentionis mee est, patres precipui, ut ordo iuris ubique servetur, nec nisi cum cautela et auctoritate vestra confessio procedat,⁵³ ita, ut etiam cum ampla auctoritate ordini nostro a Sede Apostolica concessa satis caute fungimini.

Charitas⁵⁴ quoque sancta, omnium virtutum forma nobilissima, bonarum operationum fontale principium, sine qua nullum bonum opus a Deo acceptatur, cum qua tamen quantumcunque minutissimum copiose remuneratur, per vos viscerosius amplectenda⁵⁵ sit! Rogo, ut pro dulci Iesu, qui ex fer[ven]tissima charitate p[ro] nobis crucifigi voluit se, invicem casto amore veraciter diligatis, invicem congaudendo, invicem compatiendo, invicem supportando, culpas et offensas invicem remittendo. Prelati subditos ament, ut filios, subditi autem⁵⁶ prelatos diligant, ut parentes et dominos!⁵⁷

Sitis insuper vigiles⁵⁸, ferventes⁵⁹ et providi⁶⁰, ut divinum officium nocturnum pariter et diurnum religiose, integre, attente et devote persolvatur. Nihilque ibidem fiat, quod aut psallentium animos⁶¹ perturbaret, aut certe auditorum aures attediaret, vel in offensam divine maiestatis veniret. Ad quod tam capita, quam membra, clerici et laici intrent tempestius preparaturi Domino corda! Conscientias denique vestras nitidas, mundas, omni prorsus ab offensa alienas, tanquam omni hora in presentiam iudicis Christi, quem nihil latet, evocandi essetis, conservare studeatis, ut vel sic missas divinius quottidie celebrare queatis. Cerimonie quoque ordinis a vobis omnibus recto tramite et ordinarie observentur in utraque communitate, ne per illarum neglectionem et ignorantiam plus titubare et fassangum facere, quam cerimoniare videamini.⁶²

Silentium preterea, quod est murus vite religiose, locis et temporibus constitutis a quoquam firmissime observetur, ut quemadmodum professione virtutum precipui credimur, nequaquam morum incompositione postremi censeamur.⁶³

Otium, ut premisi, omnium malorum novercam iuxta⁶⁴ venenum et kacodemonem fugiatis, quia otiosus mille demonum armis offendiculisque cingetur, et ad ultimum de vinea magni Sabaoth confusibiliter deripietur⁶⁵. Propter quod mentis mee est, ut novicii iuvenes, fratres professi tali sub magistro collocentur, qui non ad otium, sed ad devotionem, sui mortificationem, regule cerimonias et observantiam, ad officia humilia pro Deo libenter suscipienda et exercenda moresque regular[es] et ceteras virtutes doctrina pariter et exem[plo] iugiter erudiat, et super omnia ad orationes, memoriam dominice passionis et devotas Scripture Sacre lectiones, necnon et alias utiles occupationes accendat, ne in tempore⁶⁶ insolescant. Laici quoque fratres compellantur ad labores sibi competente[s], ne otiose et inutiliter consumant⁶⁷ tempus. Et ut premissa

salubrius observare possitis, privatis et in publicis orationibus vestris Altissimo humiliter supplicetis! Ipse enim, qui⁶⁸ benignus et misericors est, preces humilium exaudire non dedignatur, dabitque spiritum bonum petentibus se.⁶⁹

Et presertim in calce huius inculte exhortationis mee non sine cordis mei dolore adiicio, quomodo crucis Christi hostes atrocissimi, scilicet Thurci in sua feritate confisi vastam Croatiam terramque sibi adiacentem invaserint circumcursitando et depopulando⁷⁰ gentem pretioso sanguine Christi redemptam. Quique nituntur certa castra Christianorum confinia improba multitudo obsidere.⁷¹ Et ecce, patres precolendissimi, non est de nostris, qui attendat, quique faciat bonum, et pugnet pro nobis, nisi solus, qui redemit nos in cruce,⁷² et quidam sui parvuli. Et nisi brevis succurratur dictis confinibus et regno, manus – quod Deus avertat – occupabunt infidelium. Quo facto caveat sibi Dalmatia, Croatia, Bozna, Sclavonia et ex consequenti etiam oppulentissima, surda tamen Hungaria! Eia ergo, patres ac fratres mei predilectissimi, surgite, et armaturam sancte orationis induite, fusis lacrimis, gemitibus et expansis manibus die ac nocte ad Deum clamate dicentes humiliter et devote: O, pater omnipotens, in cuius ditione cuncta sunt posita, et non est, qui possit resistere voluntati tue et potentie, defige, quesumus, potentes oculos tuos super nos, quos seviss[im]o bello infidelium cernis vastari lon[go]que perire duello, et n[o]bis, pater misericordie, talem nostris temporibus tribuas pacis tranquillitatem, que et mala cuncta et mortes procul repellat acerbis, ut tibi laudes omni tempore persolvamus debitas.⁷³ Amen.

Valete in dulcissimo Ihesu semper felices, cuius bonitati et tutele paternitates vestras ad unum usque devotius recomendo, ut et vos me, indignum servulum vestrum et collegas meos vestris devotissimis orationibus Altissimo reddite commendatos. Volo autem, ut hec scripta vel eorum exemplar per singula custodie vestre loca deferri⁷⁴, legi et exponi patiantur in communitate.

Datum in loco nostro Zantho, VI Februarii, anno Christiane salutis MDXVI.

Earundem vestrarum paternitatum parvulus et servus,
frater Blasius de Dees ordinis minorum observantium,
provinciae Hungarie vicarius immeritus.⁷⁵

1 Venerandis] Venerando

2 sub inscriptione alia manu: 1516 Blasius de Dees

3 Venerandi] venerande

4 Venerandi ... Domino] cf. Phil 4, 1

5 Venite ... laboratis] Mt 11, 28

6 reficiam] refficiam

7 et ... vos] Mt 11, 28

8 post u quaedam littera lectionis incertae videri potest

- 9 oportuit] oportuit
- 10 paupertas] *litteris maioribus scriptum*
- 11 vindicat] *lege vindicat*
- 12 nempe] nempe
- 13 aram] arram
- 14 quod] quia
- 15 animarum] aminarum
- 16 post etiam *add. et*
- 17 auferre] auferre
- 18 Pater ... sarcinas] *citatum non identificatum*
- 19 Merens] *lege Maerens*
- 20 apud] apud
- 21 post] *lectio incerta*
- 22 susurronum] susuronum
- 23 obedientia] *litteris maioribus scriptum*
- 24 Qui ... me] *cf. Mt 16, 24; Lc 9, 23*
- 25 velit] velle – *post velle add. nec*
- 26 voluntates] volumtates
- 27 et si ... parcere] *sensus textus non plene liquet*
- 28 alia] *sc. persona*
- 29 etenim] ettenim
- 30 Quis ... aquam et] *Ier 9, 1*
- 31 eorundem] *lectio incerta*
- 32 imponerem] impomerem
- 33 castitatis] *litteris maioribus scriptum*
- 34 rigida] regida
- 35 ante regulaque *add. et*
- 36 eiectioni] eiectioni
- 37 nempe] nempe
- 38 humilitatem desideratissimam ... audiendis] *cf. Cod. Lat. 432. fol. 202v*
- 39 Christi] Christo
- 40 Predicatio ... docere] *cf. Cod. Lat. 432. fol. 202v*
- 41 post contra *add. quos potissimum*
- 42 contra illos ... dico] *cf. Cod. Lat. 432. fol. 202v–203r*
- 43 animarum] amimarum
- 44 huiuscemodi ... vitam] *cf. Cod. Lat. 432. fol. 203r*
- 45 vitia ... communi] *cf. Cod. Lat. 432. fol. 203r*
- 46 sunt] *in dorso – in margine superiore: I(esus) M(aria)*
- 47 quicquam] quitquam
- 48 sunt ... predicetis] *cf. Cod. Lat. 432. fol. 203r*
- 49 Confessoribus] Confessionibusque, *cf. Cod. Lat. 432. fol. 203r*
- 50 Confessoribus ... inveniuntur] *cf. Cod. Lat. 432. fol. 203r*
- 51 facile ... ligavit] *cf. Cod. Lat. 432. fol. 203r*
- 52 dialectica] *lege diabolica, cf. Cod. Lat. 432. fol. 203r*
- 53 dum animas ... procedat] *cf. Cod. Lat. 432. fol. 203r–203v*
- 54 Charitas] *litteris maioribus scriptum*
- 55 amplectenda] amplectenda

- 56 *post autem del. filios*
 57 *Charitas ... dominos] cf. Cod. Lat. 432. fol. 203v*
 58 *vigiles] vigil*
 59 *ferventes] fervens*
 60 *providi] providus*
 61 *animos] aminos*
 62 *Sitis ... videamini] cf. Cod. Lat. 432. fol. 203v*
 63 *Silentium ... censeamur] cf. Cod. Lat. 432. fol. 203v–204r*
 64 *post iuxta littera c videri potest*
 65 *deripietur] lege diripietur, cf. Cod. Lat. 432. fol. 204r*
 66 *in tempore] lege potius intemperate*
 67 *consumant] consummant*
 68 *qui] quam*
 69 *Otium ... petentibus se] cf. Cod. Lat. 432. fol. 204r*
 70 *Et pesertim ... depopulando] cf. Cod. Lat. 432. fol. 204r*
 71 *certa ... obsidere] cf. Cod. Lat. 432. fol. 204r*
 72 *non est ... cruce] cf. Cod. Lat. 432. fol. 204r–204v*
 73 *Et nisi ... debitas] cf. Cod. Lat. 432. fol. 204v*
 74 *deferri] defferri*
 75 *subscriptio eadem manu scripta*

54.

1519. július 10., Pest

Dereszlényi Albert, a magyarországi obszerváns ferencesek minisztere és a pesti káptalanon összegyűlt atyák levele Sárához, Budaméri Tárcai János özvegyéhez, amelyben pénzt kérnek tőle a sóvári kolostor építésére.

Papíron, zárópecsét nyomával. Štátny Archív v Poprade, Pobočka Bardejov, Bártfa város lt: Középkori gyűjtemény 4866. (DF 217 792.) – *Ed.:* Kertész: Újabb adatok 99.

Generose domine Sare, relicte quondam domini Iohannis Tharczay de Bodamer,¹ patrone ordinis nostri in Christo gratiose venerande.

Generosa domina in Christo veneranda! Post orationum nostrarum suffragia ac ordinis nostri commendationem sane non dubitamus deesse e memoria eiusdem plenariam remissionem omnium peccatorum suorum hiis antea evolutis annis Bude consequutam fuisse ex indulgentia seu concessione summi pontificis nobis per breve apostolicum executive commissa. Nichilominus tamen ipsa generositas tua pro contributione seu consequutione indulgentie et remissionis, venie ad capsam apostolicam in ecclesia nostra Sancti Iohannis Budensi depositam ultra summam contributam aliamque debet deponere.

Summus pontifex memoratus consideratione laboris ordinis nostri, accedente etiam petitione magnifici domini Stephani de Werbewcz prothonotarii etc. hiisce diebus in Urbem missi et reversi, remanentias pecuniarum iubilei necessarii locorum ordinis nostri deputavit. Quare accessurus est ad eandem g(enerositatem) tuam pater guardianus de Sowar aut alii missi per eundem, et idcirco supplicamus ac rogamus g(enerositatem) tuam, ut velit pecunias ipsas, quibus pro premissis obligatur, deputare, dare ad edificium desolati loci nostri de dicta Sowar, ut illud imperfectum de mente pontificis possit deduci in effectum et finem bonum. Eandem Altissimus unacum suis felicem conservet, pro quibus ac suis progenitoribus vivis et defunctis Deum exoramus. Ex conventu nostro Pesthiensi, X Iulii, MDXIX.

Frater Albertus de Dereslyen, minister provincie Hungarie
ceterique patres ordinis minorum regularis observantie
Sancti Francisci in dicto conventu capitulariter congregati.²

1 [Iohannis Tharczay de Bodamer] *Iohannes Tárcai de Budamer et Iohannes Tárcai de Tótselymes unus atque idem est, vide Kubinyi: Tárcai.; Lővei.; Kertész: Újabb adatok.*

2 *subscriptio eadem manu scripta*

55.

1521. március 2., Palota

Somlyói Bernát, a magyarországi obszerváns ferencesek minisztere Szarvaskendi Sibirik Lászlót feleségével, fiaival és lányával, valamint fiai feleségeivel és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a provincia minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, *litterae transversae*, díszes kezdőbetűvel, kiemelt első sorral, hátlapján pecsét nyomával. DL 70 111. (Sibrik cs. lt. 162.) — A hátlapon: Ad Kermend.

I(esus), M(aria)!

In Christo sibi charissimo nobili domino, Ladislao Sybryk de Zarvaskend, ordinis nostri devoto et benefactori precipuo frater Bernardinus de Somlyo, ordinis minorum regularis observantie Sancti Francisci <professor>, provincie Hungarie quoad fratres dicti ordinis minister, licet immeritus, salutem et eternam in Domino pacem cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex charitatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius expe-

rimur. Devotionem itaque vestram laudabilem, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum dinoscimini memoratum gerere ordinem, sincere charitatis affectu acceptans, Christoque domino non immerito gratam fore censens, piis ipsam gratiarum spiritualium vicissitudinibus recompensare cupio. Proinde ego, qui, licet indignus, curam prefate provincie fratrum gero, vestram dominationem charitativam unacum nobili domina¹, consorte vestra et filiis ac filiabus vestris nobilibus, scilicet Thoma, Osualdo, Gregorio et Ladislao cum eorundem coniugibus et liberis natis iam et imposterum Deo concedente nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula iam dicte provincie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum et bonorum spiritualium, videlicet missarum, horarum canonicarum, orationum, contemplationum, peregrinationum, predicationum, confessionum, ieiuniorum, abstinentiarum, vigiliarum, disciplinarum, penitentiarum et aliorum spiritualium exercitiorum, que per fratres memorate provincie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiosius conferendo. Datum in Palotha, secundo die mensis Martii, anno virginie partus millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Frater Bernardus, qui supra, manu propria.²

1 *post domina locus nominis vacuus*

2 *subscriptio alia manu scripta*

56.

1521. november 20., Gyöngyös

Somlyói Bernát, a magyarországi obszerváns ferencesek minisztere Derencsényi Györgyöt feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testvérületébe, és a provincia minden lelki javában részesíti őket.

Foltos papíron, kiemelt első sorral, hátlapján papírfelzetes pecséttel. Mellette újkori másolata. DL 23 593. (MKA, Neo-regestrata acta 921–14.) – Ed.: ETE I. 47–48/45. – *Reg. et descriptio sigilli*: Bándi 138.

In Christo sibi charissimo magnifico domino, Georgio de Derenchen, ordinis beatissimi patris nostri, seraphici Francisci benefactori precipuo frater Bernardus de Somlyo, dicti ordinis de regulari¹ observantia² professor ac in pro-

vincia Hungarie minister, quamvis immeritus, salutem et pacem in Domino sempiternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex charitatis debito omnibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde tue devotionis sinceritatem attendens, quam ad nostrum geris ordinem, dignum putavi et divine acceptabile pietati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias gratiarum. Verum quia nudi temporalibus bonis charitatis tue subsidiis dignam rependere vicem nequaquam temporaliter valemus, spiritualibus nichilominus beneficiis recompensare cupimus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum dicte provincie gero, te unacum generosa domina Agatha, coniuge tua, necnon liberis tuis, videlicet Wolfgango ac Katherina, Barbara, Margaretha, Effrosina et etiam in futurum nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula nostre religionis suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum, videlicet missarum, horarum canonicarum, orationum, contemplationum, devotionum, ieiuniorum, abstinentiarum, vigiliarum, disciplinarum, predicationum, peregrinationum et aliorum spiritualium exercitiorum tenore presentium liberaliter conferendo, que per fratres memorate provincie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris. Datum in loco nostro de Gyengyes, vigesimo die Novembris, anno salutis millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Frater Bernardus, qui supra, manu propria.³

1 regulari] regularis

2 observantia] observantie

3 subscriptio alia manu scripta

57.

1522. május 11., Okolicsnó

Sajószentpéteri János, a pataki őrség őre Erdődi Benedeket feleségével együtt felveszi a rend testvérületébe, és a pataki őrség minden lelki javában részesíti őket.

Az irat egy dupla papírlevélből áll. Az első levél előlapján a szöveg, hátlapján a pecsét található. A második levél papírfelzetként szolgál. Az irat alján látható három folt a két levelet összeragasztó viaszból származik. Díszes kezdőbetűvel. SNA, Révay cs. központi lt.: Div. Fam. 4–21. (DF 260 436.)

In Cristo sibi carissimo egregio domino, Benedicto Erdedy frater Iohannes de Sayozentpeter, ordinis minorum Sancti Francisci de observantia professor, custos custodie <de> Pathak, quamvis inmeritus, salutem in Domino et pacem eternam cum orationum suffragio salutari. Quamvis ex charitatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionis tue sinceritatem attendens, quam ob Dei omnipotentis reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Francisci merita gloriosa ad nostrum geris ordinem, uti veridica fratrum relatione percepi, dignum fore putavi ac divine acceptabile voluntati, ut ab ipso ordine prerogativam sentias gratiarum <spiritualium>. Verum quia nudi temporalibus bonis charitatis tue subsidiis vicem dignam temporaliter nequaquam rependere valemus, spiritualibus nihilominus <beneficiis> recompensare affectamus. Eapropter ego, qui, licet indignus, curam fratrum prefate custodie gero, te unacum generosa et honesta domina Anna Maytheni, coniuge tua ac liberis vestris Deo bono concedente nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula dicte custodie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium carismatum et spiritualium bonorum, que per fratres iam fate custodie operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in claustro Sancte Marie de Lyptowia¹, undecima die mensis Maii, anno virginei partus millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

Frater Iohannes, qui supra, manu propria.²

1 Datum in claustro Sancte Marie de Lyptowia] *sc. in claustro de Okolicsnó in comitatu Liptó existenti, quod ex eodem comitatu nominatum est*

2 *subscriptio eadem manu scripta*

58.

1522. május 12., Brassó

Somlyói Bernát, a magyarországi obszerváns ferencesek minisztere Bodolai Béldi Pált feleségével és gyermekeivel együtt felveszi a rend testőréületébe, és a provincia minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. Arhiva Istorica a Filialei Din Cluj a Academiei RR. (Erdélyi Múzeum Egyesület egykori lt.), Béldi cs. mezőméhesi lt.: Oklevelek 54. (DF 257 780.)

In Christo sibi charissimo egregio domino, Paulo Beldi de Bodola, ordinis nostri benefactori precipuo frater Bernardinus de Somlyo, ordinis minorum Sancti Francisci de regulari observantia professor ac in provincia Hungarie quoad fratres eiusdem ordinis minister, licet immeritus, salutem in Domino pacemque perpetuam. Quamvis charitatis ex debito in spiritualibus omnibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum erga nos dilectionem certis beneficiorum indicis crebrius experimur. Devotionem itaque tuam laudabilem, quam <ob> divini nominis pariter et amoris reverentiam ac beatissimi patris nostri, seraphici Fran[cisci] merita preclara nostrum prefatum ad ordinem gerere comprobaris, affectu sincere charitatis [acc]eptans, Christoque domino gratam et acceptabilem fore non dubitans, piis eam donorum spiritualium favoribus et gratiis decrevi compensandam. Quapropter ego, qui, licet indignus, fratrum predictae provinciae curam gero, te unacum generosa domina Elena, consorte tua ac Clemente, Alberto et Catherina, liberis vestris natis et aliis favente Domino in futurum nascituris ad nostram confraternitatem ac universa et singula fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum, videlicet missarum, horarum canonicarum divinorum officiorum, orationum, meditationum, contemplationum, predicationum, confessionum, peregrinationum, abstinentiarum, ieiuniorum, vigiliarum, penitentiarum, disciplinarum, austeritatum ac universorum spiritualium exercitiorum, que per fratres memoratos operari et acceptare dignabitur clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in loco novo Corporis Christi Brassovie fundato, duodecima die mensis Maii, anno partus virginei millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

Frater Bernardus, qui supra, manu propria.¹

1 *subscriptio forsan eadem manu scripta*

59.

1524. március 20., Várad

Pécsvárad Gábor, a magyarországi szalvatoriánus ferencesek minisztere Bajoni Benedeket feleségével és nővérével együtt felveszi a rend testvérületébe, és a provincia minden lelki javában részesíti őket.

Papíron, díszes kezdőbetűvel, hátlapján papírfelzetes pecséttel. DL 23 914. (MKA, Acta ecclesiastica 72-27.) – Ed.: ETE I. 127-128/130.

In Christo sibi charissimo egregio domino, Benedicto de Bayon, ordinis divi Francisci devoto et benefactori potissimo frater Gabriel de Pechwaradino, eiusdem ordinis fratrum regularis observantie in provincia Hungarie Salvatoris minister, etsi immeritus, eternam in domino Iesu salutem cum orationum suffragio salutari. Tametsi ex charitatis debito omnibus in spiritualibus teneamur, illis tamen longe amplius obligamur, quorum dilectionem certis beneficiorum indiciis frequentius experimur. Proinde devotionem tuam laudabilem, quam ob Dei omnipotentis amorem et seraphici patris nostri, Beati Francisci merita preclara et sperata suffragia ad nostrum memoratum geris ordinem, affectu sincere charitatis acceptantes, Christoque domino non immerito gratam esse credentes, piis eam gratiarum spiritualium vicissitudinibus recompensare affectamus. Eam ob rem ego, qui, licet indignus, curam fratrum iam dicte provincie gero, te unacum honestis dominabus, Anna, consorte et altera Anna, sorore tua ac omnibus liberis tuis utriusque sexus in futurum Deo annuente tibi nascituris ad nostram confraternitatem ac ad universa et singula memorate provincie fratrum suffragia in vita recipio pariter et in morte, plenam vobis participationem omnium charismatum et bonorum spiritualium, videlicet missarum, horarum canonicarum, orationum, meditationum, contemplationum, predicationum, confessionum, peregrinationum, ieiuniorum¹, abstinentiarum, disciplinarum, penitentiarum et omnium aliorum bonorum spiritualium, que per fratres mee cure subiectos publice et private operari et acceptare dignabitur larga clementia Salvatoris, tenore presentium gratiose conferendo. Datum in conventu nostro Waradiensi, XX die Martii, anno Domini 1524.

Frater Gabriel, qui
supra, manu propria.²

1 ieiuniorum] ieiuniorum

2 *scriptio alia manu scripta*

FÜGGELÉK

APPENDIX

I.

1491. november 2., Buda

[Doroszlai István] levele [Gyulai Jánoshoz], amelyben arra kéri, hogy a lehető leg hamarabb keresse fel.

Papíron, zárópecsét nyomával. SNA, Révay cs. központi lt.: Oklevelek, Div. Fam. 105–62. (DF 260 511.)

Amantissimo fratri meo.¹

Domine et frater mi unice! Res et negotium meum, que secreta tibi dixeram, adhuc stat in periculo. Nescio enim, si etiam² illo tempore michi credebas, sed res fuit vera, quia iam defeci tam in viribus, quam etiam³ in sensu. In periculo et in necessitate fraternitas est ostendenda. Rogo, ut disponatis rebus vestris, et salvo honore vestro quam citius poteritis, ad me veniatis, quia si multum tardaveritis, vix in eternum me, sicuti nunc sum, videbitis, quod tam michi, quam vobis⁴ perpetuos dolores et cruciatus pariet. Ab hodierna die usque octavum diem vel decimum hic, Bude permanebo, si infra illos dies huc poteritis⁵ venire, si vero non, tunc me reperietis, si volueritis. Ex Buda, secundo die Omnium Sanctorum, 1491.

Vester frater.⁶

1 fratri meo] sc. Iohanni Gyulai, vide Appendix, no. II.

2 etiam] ectiam

3 etiam] ectiam

4 vobis] tibi

5 poteritis] poterit

6 vester frater] sc. Stephanus Doroszlai, qui hanc epistolam adhuc laicus scripsit, vide praefationem et Kertész: A Gyulaiak 244.; cf. no. 28., 29., 46., Appendix, no. II. – subscriptio eadem manu scripta

II.

1491. november 5., Buda

Doroszlai [István] levele Gyulai Jánoshoz, amelyben utal korábbi, Gyulainak írt levélére, és nyomatékosan kéri, hogy keresse fel.

Foltos papíron, zárópecsét nyomával. SNA, Révay cs. központi lt.: Oklevelek, Div. Fam. 105–63. (DF 260 512.)

Domino et fratri meo, Iohanni Gywlay etc.

Frater carissime! Credo, quod Gregorius Gywlay per Nicolaum Cheseny etiam¹ alias litteras meas ad vos misit. Ignoro, si vobis reddite sunt, vel non. Si reddite sunt, bene videas illas litteras, quia certissimum tibi scribo. In illis etiam² litteris sumpme rogavi vos, ut ad me veniretis huc, Budam saltem ad unum vel duos dies, quia talia vobiscum agere haberem, ut in eternum nec habui, nec habebo negotium simile. Sed illud negotium tibi <nec> in litteris significare, nec per hominem possum, quia non est in eternum homo, cui illud revelem³, preter te. Audio enim dominum Simonem Verebely huc venire ad regem. Rogo propter amorem Dei omnipotentis et passionem eius, si pro me non venies, venias cum domino Simone, vel si ipse in tam brevi tempore non veniret, credo, aliquem ex vobis huc mittet. Vos efficere⁴ poteritis, quod vos mittat. Ego enim una hora omnia negotia mea vobiscum terminare possum, tandem iterum reverti poteris. Rogo, carissime frater, et millies⁵ rogare possum, etiam⁶ rogarem, ut venires, quia nunc est tempus fraternitatis. Ex Buda, in festo Beati Emerici regis, 1491.

Per vestrum Dorozlay.⁷

1 etiam] ectiam

2 etiam] ectiam

3 revelem] revellem

4 efficere] eficere

5 millies] millesies

6 etiam] ectiam

7 per vestrum Dorozlay] *Stephanus Dorozslai hanc epistolam adhuc laicus scripsit, vide praefationem et Kertész: A Gyulaiak 244–245.; cf. no. 28., 29., 46., Appendix, no. 1. – subscriptio eadem manu scripta*

INDICES
(documentorum numeros significantes)

INDEX NOMINUM ET RERUM

Abbreviationes indicum

A. = Austria
 com. = comitatus
 Cro. = Croatia
 H. = Hungaria
 Hung. = Hungarice
 Lat. = Latine
 Ro. = Romania
 Ser. = Serbia
 Sl. = Slovacia
 U. = Ukrajna
 v. = vide

A

abbatia *v.* Iván
 absolutio 39, 46, 47, 48;
 v. etiam forma absolutionis
 abstinencia 15, 42, 43, 52, 55, 56, 58, 59
 Adviga, filia Foris de Aranyán 9
 afflictio 43
 Agatha, consors Georgii de Derencsény
 56
 Agatha, mater Emerici Himfi de
 Döbrönte 19
 Agria (com. Heves, hodie Eger, H.)
 –, ecclesia Agriensis 35
 –, episcopus ecclesiae Agriensis
 v. Thomas Bakóc de Erdőd
 Albertus, filius Pauli Béldi de Bodola
 58
 Albertus de Dereszlény,
 minister provinciae Hungariae
 ordinis minorum regularis
 observantiae (1517–1520, 1531–1532)
 54
 Alexander VI., papa (1492–1503)
 35, 39
 ambo 35
 Ambrosius, filius Georgii de Appony
 31
 Andreas, filius Iohannis de Ajka 45
 Andreas, frater Iohannis Lázár 27
 Andreas de Dörögöd, frater Laurentii
 de Dörögöd 14
 Andreas de Huszt, custos custodiae
 de Patak (1493) 26
Andreas de Hwsth v. Andreas de Huszt
 Andreas de Karácsond 32
Andreas de Karathond
 v. Andreas de Karácsond
 Angaleta, filia Stephani de Tah 40

- Angaleta, relicta Michaelis Bani de Sebes 34; filia eius, Dorothea 34 angelus 53
 Anna, consors Benedicti de Bajon 59
 Anna, consors(?) Pauli 12
 Anna, consors Zorati de Abafalva 52; liberi eius, Caspar, Anna 52; gener eius, Szemere, Michael 52
 Anna, filia Annae consortis Zorati de Abafalva 52
 Anna, filia Foris de Aranyán 9
 Anna, filia Stephani de Tah 40
 Anna, mater Iohannis de Ajka 45
 Anna, mater Nicolai de Tah 40
 Anna, soror Benedicti de Bajon 59
 Anna, soror Michaelis, Stephani, Pauli, Valentini, Lucae de Désháza 43
Anna Maytheni v. Majtényi, Anna
 Antonius de Dörögd 14; fratres eius, Laurentius, Andreas, Georgius 14
Apon v. Appony
 Apolina, filia Iohannis de Ajka 45
 Apolina, relicta Petri de Appony 18; liberi eius, Georgius, Stephanus, Petrus, Katherina, Martha 18
 Apostolica Sedes
 v. Sedes Apostolica
 apostolorum princeps
 v. princeps apostolorum
 Appony (com. Nyitra, hodie Oponice, Sl.) 18
 Apponyi, Péter *v. Petrus de Appony*
 archidiaconus presbyterorum
 Valachorum *v. Petrus*
 artes liberales 35
Atyhyna v. Atyina
- Atyina (com. Körös, hodie Voćin, Cro.), claustrum ordinis minorum regularis observantiae 49
 –, guardianus de
 v. Valentinus de Kemlék
 austeritas 58
 Austria 47, 48
- B**
- Bakóc, Thomas
 v. Thomas Bakóc de Erdőd
 Balassi, Franciscus 30;
 consors eius, Margaretha 30
 Balthasarus de Batthyány 49
 Bani, Michael *v. Michael Bani de Sebes*
 banus de Jajca
 v. Franciscus Beriszló de Grabarja
 – Machoviensis
 v. Matthaesus de Marót
 baptismum 5, 46, 47, 48
 barathrum 53
 Barbara, consors Francisci Beriszló de Grabarja 39
 Barbara, consors Georgii Gyulai 24
 Barbara, consors Martini, germani Stephani de Tah 40
 Barbara, filia Georgii de Derencsény 56
 Barbara, filia Iacobi Bánfi de Alsóindva 36
 Barbara de Rozgony,
 relicta Ladislai de Szécsény 11
 barones 4, 5, 7
 Bartholomaeus de Sáros,
 vicarius (1485–1490) 17, 18, 19, 20
 basilica 39
 – principis apostolorum
 v. basilica (Sancti Petri in Roma)

- (Sancti Petri in Roma) 46, 47, 48
Bathor v. Bátor
 Bátor (com. Szatmár, hodie Nyírbátor, H.), guardianus de v. Iohannes de Zala
 Beatrix, consors Georgii marchionis Brandenburgensis 48
 Becsenyi, Mihály
 v. Michael de Becseny
 Bécs v. Vienna
 Bekény, Dionysius
 v. Dionysius Bekény de Alag
 Béldi, Paulus v. Paulus Béldi de Bodola
 Belvárdgyula v. Gyula
 Benedictus, filius Dionysii Bekény de Alag 17
 Benedictus, filius Petri de Szegfalu 22
 Benedictus de Bajon 59; consors eius, Anna 59; soror eius, Anna 59
Benedictus Erdedy
 v. Erdődi, Benedictus
 Benedictus de Szentmárton, custos custodiae de Ozora (1492) 23
 Benedictus de Zala 13;
 consors eius, Margaretha 13
 Benedictus de Zala (alius) 13;
 consors eius, Margaretha 13
 Beriszló, Franciscus
 v. Franciscus Beriszló de Grabarja
 Bernardinus, filius Stephani de Tah 40
 Bernardinus de Somlyó,
 minister provinciae Hungariae ordinis minorum regularis observantiae (1520–1523) 55, 56, 58
 Blasius, castellanus de Lippa (1456) 5
 Blasius, filius Michaelis Paja 41
 Blasius, frater ordinis minorum regularis observantiae, veri similiter Blasius de Dés 48;
 v. *etiam* Blasius de Dés
 Blasius, germanus Sophiae consortis Stephani de Tah 40
 Blasius de Dés, guardianus Budensis (1509) 48; vicarius (1513–1517) 52, 53
 Blasius de Nyári, vicarius (1501–1505) 40, 41, 42, 43, 44, 45
 Bohemia 39, 47, 48
 Bohemi haeretici 12
 Bonaventura, Sancta 53
 Borosjenő v. Jenő
 Bosnia 53
Bozna v. Bosnia
 Brandenburgensis marchio
 v. Georgius, marchio Brandenburgensis
 Braşov v. Brassovia
 Brassó v. Brassovia
 Brassovia (terra Saxonum, Brassó/Braşov, Ro.), claustrum Corporis Christi ordinis minorum regularis observantiae 58
 bravium aeternum 33
 breve 46, 47, 48, 54
 Briccius de Tolna, vicarius (1473–1477) 14
 Brigida, filia Katherinae relictiae Simonis Magni de Litó 3
 Buda (com. Pilis, hodie Budapest, H.) 23, Appendix, I, II
 –, claustrum Sancti Iohannis ordinis minorum regularis observantiae 1, 9, 17, 18, 19, 24, 40, 42, 43, 44, 46, 48, 52

- , guardianus Budensis 23;
v. Blasius de Dés; Doroszlai,
 Stephanus
 bulla 7, 12, 39, 46, 47, 48
Bwda v. Buda
- C**
 caerimonia 53
 caerimoniari 53
 canonisatio 8
 capitulariter 54
 capitulum 7, 53
 – provinciale 35
 capsula 12
 – apostolica 54
 Caransebeș *v.* Karánsebes
 cardinalis *v.* Isualies, Petrus
 caritas 53 *et passim*
 Caspar, filius Annae consortis Zorati
 de Abafalva 52
 Caspar, germanus Iohannis de Ajka 45;
 consors eius, Elizabeth 45;
 filius eius, Franciscus 45
 castellanus de Lippa *v.* Blasius
 castitas 46, 47, 48, 53
 Céke (com. Zemplén, hodie Cejkov,
 Sl.), claustrum ordinis minorum
 regularis observantiae 51
Ceke v. Céke
Cheseny, Nicolaus Appendix, II
 Christianus 53; Christiana religio
v. religio Christiana
 civitas 33, 35
 claustrum 25, 31, 33, 35, 39, 57
 Clemens, filius Pauli Béldi de Bodola 58
 Clemens de Lancsok, custos custodiae
 de Újlak (1493) 25
 clericus 53
 coenobium 35
 collega 53
 comes de Celano 8
 commendatarius 42
 commissarius et vicarius ministri
 generalis *v.* Franciscus de Regio,
 Gerardus de Modena, Gregorius
 de Szekcső
 – generalis *v.* Nicolaus de Moravia
 – in sancto negotio iubilaei
v. Laurentius de Béla
 concilium Lateranense 53
 confessio, confiteri 12, 46, 47, 48, 52,
 53, 55, 58, 59
 confessor 12, 39, 46, 47, 48, 53
 confrater *v.* Lucas
 confraternitas 3, 9, 10, 11, 13, 14, 15,
 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 26, 27,
 30, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42,
 43, 44, 45, 50, 51, 52, 55, 56, 57, 58,
 59
 conservator (fratrum minorum
 conventualium in Hungaria) 35
 – (fratrum minorum regularis
 observantiae in Hungaria) 35;
v. Thomas Bakóc de Erdőd
 consors comitis de Celano 8
 contemplatio 52, 55, 56, 58, 59
 contributio eleemosynaria 46, 47, 48
 conventus 9, 17, 18, 19, 24, 30, 35, 36,
 37, 40, 41, 42, 43, 44, 50, 52, 54, 59
 conversio 4, 5
 conversus 5
 Corpus Christi *v.* Brassovia
 Croatia 53
 curia Romana 35

- custodia 53
 – de Jenő *v.* Jenő
 – de Ozora *v.* Ozora
 – de Patak *v.* Patak
 – de Szécsény *v.* Szécsény
 – Transsilvana 21
 – de Újlak *v.* Újlak
 custos 35
 – custodiae de Jenő 53;
 v. Stephanus de Varsány
 – – de Ozora
 v. Benedictus de Szentmárton
 – – de Patak *v.* Andreas de Huszt;
 Iohannes de Mohács; Iohannes de
 Sajószentpéter; Petrus de Darány
 – – de Szécsény *v.* Gregorius de Gyula
 – – Transsilvaniae *v.* Gregorius de
 Zselic
 – – de Újlak *v.* Clemens de Lancsok
 – in regno Sclavoniae *v.* Franciscus
 de Bánya
- Cs**
- Csapi, Gregorius
v. Gregorius Csapi de Eszeny
- D**
- daemon 53
 Dalmatia 53
 Daruvar *v.* Szentlászló
 Daruvár *v.* Szentlászló
 Dengeleg (com. ?) 41
 Dersfi, Stephanus
v. Stephanus Dersfi de Szerdahely
 Déva (com. Hunyad, hodie Deva, Ro.)
 4, 5
 Deva *v.* Déva
- devotio *passim*
Dewa v. Déva
 diabolus 53
 dioecesis Nitriensis 12
 Dionysius Bekény de Alag 17;
 mater eius, Sophia 17; consors eius,
 Katherina 17; filii eius, Benedictus,
 Paulus, Stephanus 17
 disciplina 11, 15, 42, 43, 53, 55, 56, 58,
 59
 divinum officium
 v. officium divinum
 Doroszlai, István
 v. Doroszlai, Stephanus
 Doroszlai, Stephanus (Stephanus de
 Doroszló), persona mundana 23,
 Appendix, I, II; frater ordinis
 minorum regularis observantiae
 28, 29; presbyter 29;
 guardianus Budensis (1508) 46
 Dorothea, consors Iohannis de Mutnok
 21
 Dorothea, consors(?) Pauli 12
 Dorothea, filia Angaletae relictæ
 Michaelis Bani de Sebes 34;
 filii eius, Nicolaus, Petrus 34
 Dorothea, filia Katherinae relictæ
 Simonis Magni de Litó 3
 Dorothea, filia Michaelis Paja 41
Dorozlay v. Doroszlai
- E**
- ecclesia 5, 7, 12, 35, 53
 – Agriensis *v.* Agria
 – cathedralis 53
 – parochialis 53
 – Romana 5, 39

- Sancti Iohannis Budensis *v.* Buda Eger *v.* Agria
 eleemosyna 25, 35, 49;
v. etiam contributio eleemosynaria
 Elena, consors Nicolai de Pásztó 16
 Elena, consors Nicolai de Tah 40;
 germanus eius, Petrus 40
 Elena, consors Pauli Béldi de Bodola
 58
 Elena, filia Georgii de Dörögd 20
 Elizabeth, cognata Iohannis de Ajka
 45
 Elizabeth, consors Casparis germani
 Iohannis de Ajka 45
 Elizabeth, consors Foris de Aranyán
 9
 Elizabeth, consors Ladislai de Kanizsa
 36
 Emericus, filius Iohannis de Ajka 45
 Emericus Himfi de Döbrönte 19;
 mater eius, Agatha 19;
 consors eius, Sophia 19
 Emericus litteratus, frater uterinus
 Georgii de Dörögd 20
 episcopus 46, 47, 48, 49
 – ecclesiae Agriensis
v. Thomas Bakóc de Erdőd
 – Ferrariensis *v.* Roverella, Laurentius
 epistola 7, 8
 – exhortatoria 53
 Erdődi, Benedictus 57;
 consors eius, Majtényi, Anna 57
 Ernuszt, Iohannes
v. Iohannes Ernuszt de Csáktornya
 eucharistia 46, 47, 48
 Eufrosina, filia Georgii de Derencsény
 56
 evangelica paupertas
v. paupertas evangelica
 – perfectio *v.* perfectio evangelica
 evangelista 8
 evangelium 53
 exemplar 53
 exhortatio 53
 exhortatoria epistola
v. epistola exhortatoria
F
 familia 28
 – (fratrum minorum conventualium
 in Hungaria) 35
 – (fratrum minorum regularis
 observantiae in Hungaria) 7, 9, 10,
 35, 41, 44, 45
 familiaris 29
 famulus 25
 Fenyőalja *v.* Szentlászló
 Fil'akovo *v.* Fülel
 Fileek *v.* Fülel
 Foris de Aranyán 9; consors eius,
 Elizabeth 9; filiae eius, Adviga, Anna
 9
 forma absolutionis 39, 46, 47, 48
 forum 33
 Franciscus, filius Casparis germani
 Iohannis de Ajka 45
 Franciscus, filius Georgii de Appony
 31
 Franciscus, filius Gregorii Csapi de
 Eszeny 50, 51
 Franciscus, filius Iacobi Bánfi de
 Alsólindva 36
 Franciscus, filius Iohannis Magnus
 de Balpatak 26

- Franciscus, Sanctus 3, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59
- Franciscus de Bányá, custos in regno Sclavoniae (1480) 15
- Franciscus Beriszló de Grabarja, banus de Jajca (1494, 1499–1503, 1511) 39; consors eius, Barbara 39; filius eius, Iohannes 39
- Franciscus de Regio, frater ordinis Sancti Francisci, magister artium liberalium, professor sacrae theologiae, commissarius et vicarius ministri generalis (1497) 35
- Franciscus de Szőlős, guardianus de Kölyüd (1509) 47
- Franciscus de Zelees*
v. Franciscus de Szőlős
- Franciscus Zeno de Mediolano, vicarius generalis cismontanus (1504–1507, 1509–1512) 47, 48
- fratres conventuales 35
- laici 53
- Fülek (com. Nógrád, hodie Fil'akovo, Sl.), claustrum ordinis minorum regularis observantiae 16
- G**
- Gabriel de Pécsvárad, vicarius (1509–1513) 53, minister provinciae Sancti Salvatoris ordinis minorum in Hungaria 59
- Galgóc (com. Nyitra, hodie Hlohovec, Sl.), claustrum ordinis minorum regularis observantiae 31
- Galgocz* v. Galgóc
- Galilea 8
- gens schismatica 5
- Georgius, filius Michaelis Paja 41
- Georgius, frater uterinus Iohannis Magnus de Balpatak 26
- Georgius, marchio Brandenburgensis 48; consors eius, Beatrix 48
- Georgius de Appony 31; consors eius, Veronica 31; liberi eius, Ambrosius, Martinus, Matthaeus, Mauritius, Franciscus, Katherina, Ursula 31
- Georgius de Appony (alius), filius Apolinae relictae Petri de Appony 18
- Georgius de Derencsény 56; consors eius, Agatha 56; liberi eius, Wolfgangus, Katherina, Barbara, Margaretha, Eufrosina 56
- Georgius de Dörögd, frater Antonii de Dörögd 14
- Georgius de Dörögd (alius) 20; consors eius, Veronica 20; liberi eius, Petrus, Katherina, Elena 20; frater eius uterinus, Emericus litteratus 20
- Georgius de Gyula v. Gyulai, Georgius
- Gerardus de Modena, frater ordinis Sancti Francisci, magister artium liberalium, professor sacrae theologiae, commissarius et vicarius ministri generalis (1497) 35
- Gregorius, filius Ladislai Sibrik de Szarvaskend 55
- Gregorius Chapy de Ezen*
v. Gregorius Csapi de Eszeny

- Gregorius Csapi de Eszeny 50, 51;
 consors eius, Katherina 50, 51;
 filii eius, Franciscus, Petrus 50, 51
- Gregorius de Gyula, custos custodiae
 de Szécsény (1484) 16
- Gregorius de Sylisio*
v. Gregorius de Zselic
- Gregorius de Szekcső, minister
 provinciae Hungariae ordinis
 minorum conventualium (1497–
 1501), magister artium liberalium,
 professor sacrae theologiae,
 commissarius et vicarius ministri
 generalis 35
- Gregorius de Zekchew*
v. Gregorius de Szekcső
- Gregorius de Zselic, custos custodiae
 Transsilvanae (1490) 21
- guardianatus 33
- guardiani custodiae de Jenő 53
- guardianus 35; *v. etiam* guardiani
- de Atyina *v. Valentinus de Kemlék*
 - de Bátor *v. Iohannes de Zala*
 - Budensis *v. Blasius de Dés;*
 Dorozslai, Stephanus; *v. etiam* Buda
 - de Kölyüd *v. Franciscus de Szőlős*
 - de Poljác *v. Laurentius de Béla*
 - de Sóvár *v. Sóvár*
 - de Szakolca *v. Nicolaus de Moravia*
- Gwla v. Gyula*
- Gy**
- Gyengyes v. Gyöngyös*
- Gyöngyös (com. Heves, H.),
 claustrum ordinis minorum
 regularis observantiae 56
- Gyula (com. Baranya,
 hodie Belvárdgyula, H.) 23
- Gyulai, Georgius 24, 28; consors eius,
 Barbara 24; filii eius, Iohannes 23,
 24, 28, Appendix, I, II; Gregorius
 24, 28, Appendix, II; Michael 22
- Gyulai, Gregorius, filius Georgii
 Gyulai 24, 28, Appendix, II
- Gyulai, Iohannes, filius Georgii
 Gyulai 23, 24, 28, Appendix, I, II
- Gyulai, János *v. Gyulai, Iohannes*
- Gyulai, Michael, filius Georgii Gyulai
 24
- H**
- haeretica pravitas
v. pravitas haeretica
- haeretici Bohemi
v. Bohemi haeretici
- Himfi, Emericus
v. Emericus Himfi de Döbrönte
- Hlohovec *v. Galgóc*
- horae canonicae 43, 52, 55, 56, 58, 59
- hostis antiquus 23
- humilitas 53
- Hunedoara *v. Hunyad*
- Hungaria 3, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17,
 18, 19, 20, 22, 24, 27, 30, 31, 34, 35,
 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45,
 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59
- Hunyad (com. Hunyad, hodie
 Vajdahunyad/Hunedoara, Ro.)
 4, 5
- Hunyadi, János
v. Iohannes de Hunyad
- Hwnyad v. Hunyad*

I

- Iacobus, filius Iacobi Bánfi de Alsólindva 36
- Iacobus Bánfi de Alsólindva 36;
consors eius, Katherina 36;
liberi eius, Franciscus, Iacobus, Katherina, Barbara, Sara, Petronilla 36; frater eius, Nicolaus 36
- ieiunium 11, 15, 42, 43, 52, 55, 56, 58, 59
- lenew v. Jenő*
- Ilok v. Újlak*
- indulgentia 12, 39, 46, 47, 48, 54
- Ineu *v. Jenő*
- infernus 53
- infirmaria 23
- inoboedientia 53
- inquisitor 7
- Iohannes *v. Iohannes de Hunyad*
- Iohannes, filius Francisci Beriszló de Grabarja 39
- Iohannes, filius Iohannis Ernsuzt de Csáktornya 44
- Iohannes, filius Nicolai Bánfi de Alsólindva 36
- Iohannes, filius Stephani de Tah 40
- Iohannes, Sanctus *v. Buda*
- Iohannes de Ajka 45; mater eius, Anna 45; cognata eius, Elizabeth 45; consors eius, Katherina 45; liberi eius, Emericus, Andreas, Apolina, Magdalena 45; germanus eius, Caspar 45
- Iohannes de Bala 37
- Iohannes de Capistrano 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8
- Iohannes Ernsuzt de Csáktornya 44;
consors eius, Margaretha 44;
liberi eius, Iohannes, Margaretha 44
- Iohannes de Heye 25*
- Iohannes de Hunyad 4, 6
- Iohannes de Kálló 33
- Iohannes Magnus de Balpatak 26;
consors eius, Katherina 26;
fratres eius uterini, Georgius, Michael 26; filius eius, Franciscus 26
- Iohannes de Mohács, custos custodiae de Patak (1495) 32
- Iohannes de Mothnak v. Iohannes de Mutnok*
- Iohannes de Mutnok 21;
consors eius, Dorothea 21
- Iohannes de Sajószentpéter, custos custodiae de Patak (1522) 57
- Iohannes de Sayozentpeter v. Iohannes de Sajószentpéter*
- Iohannes Tárcai de Budamér 54;
relicta eius, Sára 54
- Iohannes Tharczay de Bodamer v. Iohannes Tárcai de Budamér*
- Iohannes de Zala, sacerdos, guardianus de Bátor (1497) 33
- Isualies, Petrus, presbyter cardinalis (1498–1511), legatus de latere (1500–1503) 39
- Italia 35, 46, 47, 48
- iubilaeum 39, 54
- Iulius II., papa (1503–1513) 46, 47, 48
- Iván (com. Tolna, H.), abbatia de 42
- Iwan v. Iván*

J

Jenő (com. Zaránd, hodie Borosjenő/
Ineu, Ro.), custodia de 2, 53
jenői őrség *v.* custodia de Jenő
jenői őrség őre
v. custos custodiae de Jenő

K

Kallo minor v. Kiskálló
Kapisztrán, János
v. Iohannes de Capistrano
Karánsebes (com. Temes, hodie
Caransebeș, Ro.), claustrum
ordinis minorum regularis
observantiae 21, 34
Karansebes v. Karánsebes
Karanssebes v. Karánsebes
Katherina, consors Dionysii Bekény
de Alag 17
Katherina, consors Gregorii Csapi de
Eszeny 50, 51
Katherina, consors Iacobi Bánfi de
Alsólindva 36
Katherina, consors Iohannis de Ajka
45
Katherina, consors Iohannis Magnus
de Balpatak 26
Katherina, consors Michaelis Paja 41
Katherina, consors Petri de Szegfalu
22
Katherina, desponsata Stephani
Dersfi de Szerdahely 15
Katherina, filia Apolinae relictæ
Petri de Appony 18
Katherina, filia Georgii de Appony 31
Katherina, filia Georgii de Derencsény
56

Katherina, filia Georgii de Dörögd 20
Katherina, filia Iacobi Bánfi de
Alsólindva 36
Katherina, filia Pauli Béli de Bodola
58
Katherina, filia Stephani de Tah 40
Katherina, mater Michaelis, Stephani,
Pauli, Valentini, Lucae de Dësháza
43
Katherina, relictæ Simonis Magni de
Litó 3; liberi eius, Thomas, Brigida,
Dorothea 3
Keleed v. Kölyüd
Kiskálló (com. Szabolcs, H.) 33
Kolut *v.* Kölyüd
Kölyüd (com. Bodrog, hodie Küllöd/
Kolut, Ser.), claustrum ordinis
minorum regularis observantiae
25, 47
–, guardianus de *v.* Franciscus de
Szólós
Küllöd *v.* Kölyüd
Kwlwd v. Kölyüd

L

Ladislaus, filius Ladislai Sibrik de
Szarvaskend 55
Ladislaus V., rex Hungariae (1440–1457)
7
Ladislaus de Kanizsa 36;
consors eius, Elizabeth 36
Ladislaud de Pókai 25
Ladislaus Sibrik de Szarvaskend 55;
filii eius, Thomas, Osualdus,
Gregorius, Ladislaus 55
Ladislaus de Szécsény 11; relictæ eius,
Barbara de Rozgony 11

- Ladislaus de Zechen*
v. Ladislaus de Szécsény
 laicus 53; *v. etiam* fratres laici
 Lateranense concilium *v.* concilium
 Lateranense
 Laurentius de Béla, guardianus de
 Poljác (1501), commissarius in
 sancto negotio iubilaei (1501) 39
 Laurentius de Dörögd, frater Antonii
 de Dörögd 14
 Lázár, Iohannes 27;
 mater eius, Margaretha 27;
 fratres eius, Lazarus, Andreas 27
 Lazarus, frater Iohannis Lázár 27
 legatus 12
 – de latere *v.* Isualies, Petrus
 Lipova *v.* Lippa
 Lippa (com. Arad, hodie Lipova, Ro.)
 4, 5, 6
 –, castellanus de, *v.* Blasius
Liptovya v. Liptó
 Liptó (Liptovia), com. 32, 57;
v. Okolicsnó
 Liptószentmiklós *v.* Okolicsnó
 Liptovia *v.* Liptó
 Liptovský Mikuláš *v.* Okolicsnó
 littera 5, 7
 litterae 4, 8, 35, 46, 47, 48
 litteratus 20, 29
 locus, claustrum ordinis Sancti
 Francisci 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14,
 15, 16, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 32,
 34, 35, 38, 39, 45, 48, 51, 53, 54, 56,
 58
 Lucas confrater 49
 Lucas de Dësháza 43; mater eius,
 Katherina 43; germani eius,
 Michael, Stephanus, Paulus,
 Valentinus 43; soror eius, Anna 43
 Lucas de Segesd, minister provinciae
 Hungariae ordinis minorum
 conventualium (1490–1497,
 1507–1508, 1516) 35
Lyptowia v. Liptó
- M**
 Magdalena, consors Michaelis Szemere
 52
 Magdalena, filia Iohannis de Ajka
 45
 Magdalena, filia Martini germani
 Stephani de Tah 40
 magister 53; *v.* Morgai, Gaspar
 – artium liberalium *v.* Franciscus
 de Regio; Gerardus de Modena;
 Gregorius de Szekcső
 Magnus, Iohannes
v. Iohannes Magnus de Balpatak
 Magnus, Simon *v.* Simon Magnus de
 Litó
 Magyarország *v.* Hungaria
 Majtényi, Anna, consors Benedicti
 Erdódi 57
 marchio Brandenburgensis
v. Georgius, marchio
 Brandenburgensis
 Margaretha, consors Benedicti de Zala
 13
 Margaretha, consors alius Benedicti
 de Zala 13
 Margaretha, consors Francisci Balassi
 30
 Margaretha, consors Iohannis Ernuszt
 de Csáktornya 44

- Margaretha, consors Nicolai Bánfi de Alsólindva 36
- Margaretha, filia Georgii de Derencsény 56
- Margaretha, filia Iohannis Eruszt de Csáktornya 44
- Margaretha, filia Martini germani Stephani de Tah 40
- Margaretha, filia Nicolai Bánfi de Alsólindva 36
- Margaretha, mater Iohannis Lázár 27
- Margaretha, relictæ Matthæi de Marót, soror tertii ordinis Sancti Francisci 25
- Maria, Beata Virgo 8, 43, 51, 53, 55;
v. Poljác, Okolicsnó
- Maria, Sancta, de compassione
v. Szakolca
- Maria Magdalena 8
- Martha 12
- Martha, filia Apolinae relictæ Petri de Appony 18
- Martinus, filius Georgii de Appony 31
- Martinus, germanus Stephani de Tah 40; consors eius, Barbara 40;
filia eius, Margaretha, Magdalena 40
- Mathyws v.* Matthæus de Marót
- Matthæus, filius Georgii de Appony 31
- Matthæus de Marót, banus Machoviensis (1469–1475) 25;
relictæ eius, Margaretha 25
- Mauritius, filius Georgii de Appony 31
- meditatio 43, 58, 59
- mendicans 46, 47, 48
- mendicare 35
- Michael, filius Nicolai de Tah 40
- Michael, frater uterinus Iohannis Magnus de Balpatak 26
- Michael Bani de Sebes 34;
consors eius, Angaleta 34
- Michael de Becseny,
vicarius (1448–1456) 1, 3
- Michael de Désháza 43; mater eius, Katherina 43; germani eius, Stephanus, Paulus, Valentinus, Lucas 43; soror eius, Anna 43
- Michael frater *v.* Siculus, Michael minister generalis 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 27, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41;
v. Samson, Franciscus
- (provinciae Hungariae ordinis minorum conventualium) 35;
v. Gregorius de Szekcsó
- provinciae Hungariae ordinis minorum regularis observantiae
v. Albertus de Dereszlény;
Bernardinus de Somlyó
- provinciae Sancti Salvatoris ordinis minorum in Hungaria
v. Gabriel de Pécsvárad
- missa 11, 15, 43, 49, 52, 53, 55, 56, 58, 59
- Mohach v.* Mohács
- Mohács (com. Baranya, H.) 28
- monasterium 35
- Morgai, Gaspar, magister 42;
frater eius, Morgai, Michael 42
- Morgai, Michael 42; frater eius, Morgai, Gaspar 42

N

Nagyszőlős *v.* Szőlős

Nagyvárad *v.* Varadinum

Nicolaus, filius Dorotheae filiae
Angaletae relictæ Michaelis Bani
de Sebes 34

Nicolaus, filius Michaelis Paja 41

Nicolaus Bánfi de Alsólindva 36;
consors eius, Margaretha 36;
liberi eius, Iohannes, Margaretha 36;
frater eius, Iacobus Bánfi de
Alsólindva 36

Nicolaus Benedictus
v. Nicolaus de Moravia

Nicolaus de Kisvárdá 47

Nicolaus de Ladamóc 10;
consors eius, Veronica 10

Nicolaus de Ladmocz
v. Nicolaus de Ladamóc

Nicolaus de Moravia (Nicolaus
Benedictus), guardianus de
Szakolca (1469), commissarius
generalis Laurenzii Roverella
nuntii cum potestate legati de
latere (1469) 12

Nicolaus de Pásztó 16;
consors eius, Elena 16

Nicolaus Székely de Kövend 38;
consors eius, Ursula 38

Nicolaus de Tah, frater Stephani
de Tah 40; mater eius, Anna 40;
consors eius, Elena 40; filius eius,
Michael 40

Nicolaus Zekel v. Nicolaus Székely de
Kövend

Nitriensis dioecesis
v. dioecesis Nitriensis

nobiles 4, 5

novicius 53

NY

Nyírbátor *v.* Bátor

O, Ó

oboedientia 11, 53

Óbuda *v.* Vetus Buda

officium divinum 11, 42, 58

– – diurnum 53

– – nocturnum 53

– pastorale 53

Okolicsnó (com. Liptó, hodie pars
Liptószentmiklós/Liptovský
Mikuláš, Sl.), claustrum Sanctæ
Mariæ ordinis minorum regularis
observantiae (claustrum de Liptovia)
32, 57; *v. etiam* Liptó

Oponice *v.* Appony

oppidum 35

Oradea *v.* Varadinum

oratio *passim*

ordinarius 46, 47, 48

ordo (fratrum minorum
conventualium) 35

– (fratrum minorum regularis
observantiae) *passim*

– iuris 53

– tertius (Sancti Francisci)
v. tertius ordo

Osualdus, filius Ladislai Sibrik de
Szarvaskend 55

Osualdus de Lasko, vicarius (1497–1501,
1507–1509) 34, 35, 36, 37, 38

Ozora (com. Tolna, H.) 29

–, custodia de 23

- P**
- paginula 8
- Paja, Michael 41; consors eius,
Katherina 41; liberi eius, Georgius,
Blasius, Nicolaus, Dorothea 41
- Pakos v. Paks*
- Paks (com. Tolna, H.) 23
- Palota (com. Veszprém, hodie
Várpalota, H.), claustrum ordinis
minorum regularis observantiae
7, 55
- Palotha v. Palota*
- papa 46, 47, 48; *v. Alexander VI.*;
Iulius II.; Paulus II.; Sixtus IV.
- paradisum 46, 47, 48
- Pascha 46, 47, 48
- passio dominica 53
- pastorale officium *v. officium pastorale*
- Patak (com. Zemplén,
hodie Sárospatak, H.),
claustrum ordinis minorum
regularis observantiae 50
- , custodia de 26, 32, 50, 57
- Pathak v. Patak*
- patrona 54
- patronus 49, 53
- ecclesiarum et monasteriorum regni
35
- Paulus 12; consors eius,
Anna aut Dorothea 12
- Paulus, filius Dionysii Bekény de Alag
17
- Paulus II., papa (1464–1471) 12, 47, 48
- Paulus, Sanctus 12
- Paulus Béldi de Bodola 58;
consors eius, Elena 58; liberi eius,
Clemens, Albertus, Katherina 58
- Paulus de Désháza 43; mater eius,
Katherina 43; germani eius,
Michael, Stephanus, Valentinus,
Lucas 43; soror eius, Anna 43
- paupertas 53
- evangelica 53
- Pécsudvard v. Sceles villa*
- Perechke v. Perecske*
- Perecske (com. Baranya, hodie
Pölöcske puszta, prope Villány, H.)
23, 28
- , claustrum ordinis minorum
regularis observantiae 25, 29
- peregrinatio 11, 43, 52, 55, 56, 58, 59
- Perekche v. Perecske*
- perfectio evangelica 53
- Pest (com. Pest, hodie Budapest, H.),
claustrum ordinis minorum regularis
observantiae 36, 37, 41, 54
- Pethrowcz v. Petróc*
- Petróc (olim in comitatu Körös),
claustrum ordinis minorum
regularis observantiae 2, 15
- Petronilla, filia Iacobi Bánfi de
Alsóindva 36
- Petrus, archidiaconus presbyterorum
Valachorum (1456) 5
- Petrus, filius Dorotheae filiae
Angaletae relictae Michaelis Bani
de Sebes 34
- Petrus, filius Georgii de Dörögd 20
- Petrus, filius Gregorii Csapi de Eszeny
50, 51
- Petrus, germanus Elenae consortis
Nicolai de Tah 40
- Petrus, Sanctus 12; *v. etiam basilica*
(Sancti Petri in Roma)

- Petrus de Appony 18 (apparatus);
 relicta eius, Apolina 18
 Petrus de Appony, filius Apolinae
 relictae Petri de Appony 18
 Petrus de Darány, custos custodiae de
 Patak (1511) 50
 Petrus Sadobrics de Scardona 46
 Petrus de Szegfalu 22; consors eius,
 Katherina 22; liberi eius, Benedictus,
 Prisca, Sophia 22
 pietas 46, 47, 48, 53, 56
 plenitudo potestatis 35
 Podborje *v.* Szentlászló
 poenitentia 7, 8, 12, 42, 43, 46, 47, 48,
 52, 55, 58, 59
 Poljác (com. Pozsega, hodie
 Poljanska, Cro.), claustrum Beatae
 Virginis Mariae ordinis minorum
 regularis observantiae 39
 –, guardianus de *v.* Laurentius de Béla
 Poljanska *v.* Poljác
 Polonia 39, 47, 48
 pontifex *v.* summus pontifex
 – Romanus 46, 47, 48
 Pölöcske puszta *v.* Perecske
 pravitas haeretica 7
 praedicatio, praedicare 2, 5, 11, 43, 52,
 53, 55, 56, 58, 59
 praedicator 53
 praelatus 5, 7, 46, 47, 48, 53
 presbyter 12, 46, 47, 48;
 v. Doroszlai, Stephanus;
 v. etiam presbyteri Valachorum
 – cardinalis *v.* Isualies, Petrus
 presbyteri Valachorum 5
 princeps apostolorum 46, 47, 48
 Prisca, filia Petri de Szegfalu 22
 professio 53
 professor (ordinis minorum regularis
 observantiae) 12, 13, 15, 16, 17, 18,
 19, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 30, 31, 32,
 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 50,
 51, 55, 56, 57, 58
 – regulae evangelicae 53
 – sacrae theologiae
 v. Franciscus de Regio; Gerardus
 de Modena; Gregorius de Szekcső
 professus (ordinis minorum regularis
 observantiae) 52, 53
 provincia 3, 8, 13, 46, 47, 48, 51, 52, 53,
 54, 55, 56, 58
 – (Hungariae ordinis minorum
 conventualium) 35
 – (Sancti Salvatoris ordinis minorum
 in Hungaria) 59
 pseudopresbyter 5
 Pula *v.* Tálad
 purgatorium 12, 46, 47, 48
- R**
 regula (Sancti Francisci) 7, 53
 – evangelica 55; professor regulae
 evangelicae *v.* professor
 religio 46, 47, 48, 53
 –, ordo fratrum minorum regularis
 observantiae 12, 53, 56
 – Christiana 11, 15, 39
 religiosus 53; *v. etiam* vita religiosa
 remissio 12, 39, 46, 47, 48, 54
 rex Bohemiae *v.* Wladislaus II.
 – Hungariae 4, 5, 35;
 v. Ladislaus V., Wladislaus II.
 Roma 39, 46, 47, 48;
 v. etiam urbs Romana

- Romana urbs *v.* urbs Romana
- Roverella, Laurentius, episcopus
 Ferrariensis (1460–1474),
 nuntius cum potestate legati de
 latere (1468–1472) 12
- S**
- Sabaoth 53
- sacerdos 46, 47, 48;
v. Iohannes de Zala
- Sacolcza v.* Szokolca
- Sacra Scriptura 53
- sacra theologia *v.* theologia sacra
- sacrista 33
- Sadobrics, Petrus
v. Petrus Sadobrics de Scardona
- saeculum 46, 47, 48
- Sajóvámos *v.* Vámos
- Sălard *v.* Szalárd
- Samson, Franciscus,
 minister generalis (1475–1499) 35
- Sara, filia Iacobi Bánfi de Alsólindva
 36
- Sara, relictā Iohannis Tárcai de
 Budamér 54
- Sárospatak *v.* Patak
- Sceles villa* (com. Baranya,
 hodie forsan Pécsudvard, H.) 23
- schismatica gens *v.* gens schismatica
- schismaticus 5; *v. etiam* gens schismatica
- Sclavonia 15, 53
- , custos in regno Sclavoniae
v. Franciscus de Bánya
- Sedes Apostolica 7, 35, 39, 46, 47, 48, 53
- Segedinum (com. Csongrád, Szeged,
 H.), claustrum ordinis minorum
 regularis observantiae 35
- sermo 5, 8, 53
- servulus 53
- servus 53
- Sibrik, Ladislaus *v.* Ladislaus Sibrik
 de Szarvaskend
- Siculus, Michael, frater ordinis
 minorum regularis observantiae
 4, 5, 6
- sigillum 46, 47, 48
- (provinciae Hungariae ordinis
 minorum conventualium) 35
- Thomae Bakóc de Erdőd 35
- (vicariae Hungariae ordinis
 minorum regularis observantiae)
 35, 43
- silentium 53
- Simon Magnus de Litó 3;
 relictā eius, Katherina 3
- Sixtus IV., papa (1471–1484) 47, 48
- Skalica *v.* Szokolca
- Sodoma 53
- Sophia, consors Emerici Himfi de
 Döbrönte 19
- Sophia, consors Stephani de Tah 40;
 germanus eius, Blasius 40
- Sophia, filia Petri de Szegfalu 22
- Sophia, mater Dionysii Bekény de Alag
 17
- soror tertii ordinis Sancti Francisci
v. Margaretha, relictā Matthaei de
 Marót
- Sóvár (com. Sáros, hodie Tótsóvár/
 Solivar, pars Eperjes/Prešov, Sl.),
 claustrum ordinis minorum
 regularis observantiae 54
- , guardianus de 54
- Sowar v.* Sóvár

- Spiritus, Sanctus (com. Zala, Szentlélek, hodie Uzsa, H.), claustrum ordinis minorum regularis observantiae 13
- Stephanus, filius Dionysii Bekény de Alag 17
- Stephanus de Appony, filius Apolinae relictæ Petri de Appony 18
- Stephanus Dersfi de Szerdahely 15; desponsata eius, Katherina 15
- Stephanus de Désháza 43; mater eius, Katherina 43; germani eius, Michael, Paulus, Valentinus, Lucas 43; soror eius, Anna 43
- Stephanus de Doroszló
v. Doroszlai, Stephanus
- Stephanus de Sopronca, vicarius (1491–1497) 22, 24, 27, 30, 31
- Stephanus de Tah 40; consors eius, Sophia 40; liberi eius, Iohannes, Bernardinus, Susanna, Anna, Katherina, Angaleta 40; frater eius, Nicolaus de Tah 40; germanus eius, Martinus 40
- Stephanus de Varsány, custos custodiæ de Jenő (1451) 2; vicarius (1456–146?) 7, 8, 9, 10
- Stephanus de Verbóc 54
Stephanus de Wassan (Vassan)
v. Stephanus de Varsány
Stephanus de Werbewcz
v. Stephanus de Verbóc
- Stephanus litteratus 29
studium humanitatis 8
suffragium *passim*
summus pontifex 12, 35, 46, 47, 48, 53, 54
Susanna, filia Stephani de Tah 40
- Sz**
- Szakolca (com. Nyitra, hodie Skalica, Sl.), claustrum Sanctæ Mariæ de compassione ordinis minorum regularis observantiae 12
- , guardianus de
v. Nicolaus de Moravia
- Szalárd (com. Bihar, hodie Sălard, Ro.), claustrum ordinis minorum regularis observantiae 8
- Szántó (com. Abaúj, hodie Abaújszántó, H.), claustrum ordinis minorum regularis observantiae 53
- Szécsény (com. Nógrád, H.), claustrum ordinis minorum regularis observantiae 11, 30
- , custodia de 16
- Szeged v. Segedinum
- Székely, Nicolaus
v. Nicolaus Székely de Kövend
- Szemere, Michael, gener Annae consortis Zorati de Abafalva 52; consors eius, Magdalena 52
- Szentgrót (com. Zala, hodie Zalaszentgrót, H.), claustrum ordinis minorum regularis observantiae 20, 22
- Szentlászló (com. Körös, olim in Fenyőalja/Podborje, hodie Daruvár/Daruvar, Cro.), claustrum ordinis minorum regularis observantiae 38
- Szentlélek v. Spiritus, Sanctus
- Szólós (com. Ugocsa, hodie Nagyszőlős/Vinogradov, U.),

claustrum ordinis minorum
regularis observantiae 27

T

Tálad (com. Zala, hodie Pula, H.),
claustrum ordinis minorum
regularis observantiae 45

Tárcai, Iohannes
v. Iohannes Tárcai de Budamér

Tata (com. Komárom, H.), claustrum
ordinis minorum regularis
observantiae 14

tertius ordo (Sancti Francisci) 25

Thalad v. Tálad

Thatha v. Tata

theologia sacra 35

Thomas, episcopus Agriensis
v. Thomas Bakóc de Erdőd

Thomas, filius Katherinae relictæ
Simonis Magni de Litó 3

Thomas, filius Ladislai Sibrik de
Szarvaskend 55

Thomas Bakóc de Erdőd, episcopus
ecclesiae Agriensis (1492–1497),
conservator fratrum minorum
regularis observantiae in
Hungaria (1497) 35; sigillum eius 35

titulus Sancti Cyriaci in Thermis 39

Tolnai, Bereck *v.* Briccius de Tolna

Torniello, Hieronymus, vicarius
generalis cismontanus (1495–1498,
1501–1504, 1507–1509) 46, 47, 48

Transsilvania 4

Transsilvanus 21

transsumptio 7

Trenchinum v. Trencsén

Trenčín *v.* Trencsén

Trencsén (com. Trencsén, Trenčín, Sl.)
12

Turci 23, 39, 53

U, Ú

Újlak (com. Valkó, hodie Ilok, Cro.),
custodia de 25

Ungaria v. Hungaria

Urbs 54

urbs Romana 46, 47, 48

Ursula, consors Nicolai Székely de
Kövend 38

Ursula, filia Georgii de Appony 31

Uzsa *v.* Spiritus, Sanctus

V

Vajdahunyad *v.* Hunyad

Valachi 4, 5

Valentinus de Désháza 43;
mater eius, Katherina 43;
germani eius, Michael, Stephanus,
Paulus, Lucas 43;
soror eius, Anna 43

Valentinus de Kemlék,
guardianus de Atyina 49

Valentinus de Sziget,
vicarius (1465–1471) 11, 13

Valentinus de Zygeth
v. Valentinus de Sziget

Vámos (com. Borsod, hodie
Sajóvámos, H.), claustrum ordinis
minorum regularis observantiae
3, 10, 26

Vamus v. Vámos

Várad *v.* Varadinum

Varadinum (com. Bihar, hodie
Nagyvárad/Oradea, Ro.),

- claustrum ordinis minorum
 regularis observantiae 35, 59
 Várpalota *v.* Palota
 Varsányi István
v. Stephanus de Varsány
 venia 12, 54
 Verebély, Simon Appendix, II
 Veronica 12
 Veronica, consors Georgii de Appony
 31
 Veronica, consors Georgii de Dörögd
 20
 Veronica, consors Nicolai de Ladamóc
 10
 Vetus Buda (com. Pilis, Óbuda,
 hodie pars Budapest, H.),
 claustrum ordinis minorum
 conventualium 35
 vicaria 1, 3, 8, 11, 13, 17, 18, 19, 20, 22,
 24, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 42,
 43, 44, 52
 vicariatus 3, 7, 9, 10
 vicarius 35; *v.* Bartholomaeus de Sáros;
 Blasius de Dés; Blasius de Nyári;
 Brictius de Tolna; Gabriel de
 Pécsvárad; Michael de Becseny;
 Osualdus de Lasko; Stephanus de
 Sopronca; Stephanus de Varsány;
 Valentinus de Sziget
 – et commissarius ministri generalis
v. commissarius et vicarius
 ministri generalis
 – generalis cismontanus
v. Franciscus Zeno de Mediolano;
 Tornielo, Hieronymus
 Vienna (Bécs/Wien, A.) 23
 vigilia 11, 15, 43, 52, 55, 56, 58
 Villány *v.* Perecske
 Vinogradov *v.* Szőlős
 virgo gloriosa *v.* Maria, Beata Virgo
 vita religiosa 53
Volachi v. Valachi
 votum 11
- W**
- Wamos v.* Vámos
Wamus v. Vámos
Waradinum v. Varadinum
Wetus Buda v. Vetus Buda
Wien v. Vienna
 Wladislaus II.,
 rex Bohemiae (1471–1516)
 et Hungariae (1490–1516) 35
 Wolfgangus, filius Georgii de
 Derencsény 56
Wylak v. Újlak
- Z**
- Zalard v.* Szalárd
Zalaszentgrót v. Szentgrót
Zantho v. Szántó
Zechen v. Szécsény
Zegedinum v. Segedinum
Zeleks v. Szőlős
Zemere, Michael v. Szemere, Michael
 Zeno, Franciscus
v. Franciscus Zeno de Mediolano
Zenthgrath v. Szentgrót
Zenthgroth v. Szentgrót
Zenthlazlo v. Szentlászló
 Zoratus de Abafalva 52;
 consors eius, Anna 52

INDEX VOCUM VULGARIUM

- chekla* (23) – Hung. cékla, Lat. beta, hic: rapula
komposth (23) – Hung. komposzt, in significatione kompót (Hung.),
pomi conditi (Lat.)
werespey (23) – Hung. vöröspej, subrufus color equi
zekel (38) – Hung. székely, Lat. Siculus

SERIES SIGNORUM ARCHIVALIUM DL ET DF**DL**

18310: 15; 19045: 17; 21052: 40; 21859: 46; 23593: 56; 23914: 59; 37855: 48;
44665: 3; 45558: 14; 46080: 20; 46260: 27; 62601: 12; 63868: 16; 65981: 30;
66374: 45; 69167: 22; 70111: 55; 82104: 33; 82194: 43; 82293: 47; 82328: 50;
82338: 51; 88877: 42; 94623: 38; 94921: 52; 99016: 10; 104224: 49.

DF

217792: 54; 232141: 44; 244397: 41; 253905: 13; 254955: 21; 254961: 34;
257780: 58; 258274: 39; 259565: 9; 260141: 24; 260436: 57; 260485: 25;
260511: Appendix, I; 260512: Appendix, II; 260521: 23; 260527: 29; 260537: 28;
266800: 36; 271240: 32; 272020: 18; 272029: 31; 273884: 19; 275528: 35;
275529: 26; 275538: 37; 275553: 53; 293613: 5; 293637: 7; 293676: 8.

SINE SIGNIS DL VEL DF

1; 2; 4; 6; 11

LOCI DOCUMENTORUM EXPEDIENDORUM

(Post numerum documenti nomen et officium fratris Franciscani legi potest.)

- Atyina:** 49 (Valentinus de Kemlék, guardianus de Atyina)
- Brassó:** 58 (Bernardinus de Somlyó, minister provinciae Hungariae ordinis minorum regularis observantiae)
- Buda:** 1 (Michael de Becseny, vicarius),
9 (Stephanus de Varsány, vicarius),
17 (Bartholomaeus de Sáros, vicarius),
18 (Bartholomaeus de Sáros, vicarius),
19 (Bartholomaeus de Sáros, vicarius),
24 (Stephanus de Sopronca, vicarius),
40 (Blasius de Nyári, vicarius),
42 (Blasius de Nyári, vicarius),
43 (Blasius de Nyári, vicarius),
44 (Blasius de Nyári, vicarius),
46 (Doroszlai, Stephanus, guardianus Budensis),
48 (veri similiter Blasius de Dés, guardianus Budensis),
52 (Blasius de Dés, vicarius),
Appendix, I (Doroszlai, Stephanus, persona mundana),
Appendix, II (Doroszlai, Stephanus, persona mundana)
- Céke:** 51 (Gabriel de Pécsvárad, vicarius)
- Fülek:** 16 (Gregorius de Gyula, custos custodiae de Szécsény)
- Galgóc:** 31 (Stephanus de Sopronca, vicarius)
- Gyöngyös:** 56 (Bernardinus de Somlyó, minister provinciae Hungariae ordinis minorum regularis observantiae)
- Karánsebes:** 21 (Gregorius de Zselic, custos custodiae Transsilvanae),
34 (Osualdus de Lasko, vicarius)

- Kiskálló:** 33 (Iohannes de Zala, guardianus de Bátor)
- Kölyüd:** 47 (Franciscus de Szőlós, guardianus de Kölyüd)
- Lippa:** 4 (Siculus, Michael, frater ordinis minorum regularis observantiae),
5 (Siculus, Michael, frater ordinis minorum regularis observantiae),
6 (Siculus, Michael, frater ordinis minorum regularis observantiae)
- Mohács:** 28 (Doroszlai, Stephanus, frater ordinis minorum regularis observantiae)
- Óbuda:** 35 (Gregorius de Szekcső, minister provinciae Hungariae ordinis minorum conventualium; Osualdus de Lasko, vicarius)
- Okolicsnó:** 32 (Iohannes de Mohács, custos custodiae de Patak),
57 (Iohannes de Sajószentpéter, custos custodiae de Patak)
- Paks:** 23 (Benedictus de Szentmárton, custos custodiae de Ozora)
- Palota:** 7 (Stephanus de Varsány, vicarius),
55 (Bernardinus de Somlyó, minister provinciae Hungariae ordinis minorum regularis observantiae)
- Patak:** 50 (Petrus de Darány, custos custodiae de Patak)
- Perecske:** 25 (Clemens de Lancsok, custos custodiae de Újlak),
29 (Doroszlai, Stephanus, frater ordinis minorum regularis observantiae)
- Pest:** 36 (Osualdus de Lasko, vicarius),
37 (Osualdus de Lasko, vicarius),
41 (Blasius de Nyári, vicarius),
54 (Albertus de Dereszlény, minister provinciae Hungariae ordinis minorum regularis observantiae et fratres in conventu Pesthiensi capitulariter congregati)

- Petróc:** 2 (Stephanus de Varsány, custos custodiae de Jenő),
15 (Franciscus de Bánya, custos in regno Sclavoniae)
- Poljác:** 39 (Laurentius de Béla, guardianus de Poljác)
- Szalárd:** 8 (Stephanus de Varsány, vicarius)
- Szántó:** 53 (Blasius de Dés, vicarius)
- Szécsény:** 11 (Valentinus de Sziget, vicarius),
30 (Stephanus de Sopronca, vicarius)
- Szentgrót:** 20 (Bartholomaeus de Sáros, vicarius),
22 (Stephanus de Sopronca, vicarius)
- Szentlászló:** 38 (Osualdus de Lasko, vicarius)
- Szentlélek:** 13 (Valentinus de Sziget, vicarius)
- Szólós:** 27 (Stephanus de Sopronca, vicarius)
- Tálad:** 45 (Blasius de Nyári, vicarius)
- Tata:** 14 (Briccius de Tolna, vicarius)
- Trencsén:** 12 (Nicolaus de Moravia, guardianus de Szakolca)
- Vámos:** 3 (Michael de Becseny, vicarius),
10 (Stephanus de Varsány, vicarius),
26 (Andreas de Huszt, custos custodiae de Patak)
- Várad:** 59 (Gabriel de Pécsvárad, minister provinciae Sancti Salvatoris
ordinis minorum in Hungaria)